

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นางสาวธนวรรณ เหมบาสัตย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
..... 266548 .....

..... 2. .... 371.8 21548 2565 .....

..... 371.8 21548 2565 .....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2565

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางสาวนวรรณ เหมบาสัตย์ แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ)

กรรมการ

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ปองภพ ภูจอมจิตร)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยาภานต์ เรืองสุวรรณ)

กรรมการ

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษกนก ดวงชาทม)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร พลหาญ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(อาจารย์อนุสรณ์ ภูสินแก่น)

คณบดีคณะครุศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรคำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....ปี.....

- ชื่อเรื่อง** : การพัฒนารูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาฬสินธุ์ เขต 2
- ผู้วิจัย** : นางสาวธนวรรณ เข็มบาสัตย์
- ปริญญา** : ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารจัดการการศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- อาจารย์ที่ปรึกษา** : รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณก ดวงชาทม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร พลหาญ
- ปีที่สำเร็จการศึกษา** : 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 4) เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดด้านจิตสาธารณะแล้วทำการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาด้านจิตสาธารณะของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 213 คน ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างรูปแบบจากโรงเรียนที่มีผลงานปฏิบัติที่เป็นเลิศ 3 โรงเรียน แล้วทำการสร้างรูปแบบและทำการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ระยะที่ 4 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาด้านจิตสาธารณะของนักเรียน กลุ่มผู้ร่วมทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโนนสีมอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบและ 35 ตัวชี้วัด 2) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีความต้องการจำเป็น

ในการพัฒนามากที่สุดคือ ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม รองลงมาคือด้านการถือเป็นหน้าที่ ด้านการเคารพสิทธิ ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 3) รูปแบบการพัฒนาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. กระบวนการจัดกิจกรรม 4. วิธีดำเนินการ 5. กิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) ค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 53.83 หลังการทดลองเท่ากับ 86.90 หมายความว่าหลังการทดลองของนักเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, จิตสาธารณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Title : A model for developing desirable characteristics in the public mind of students junior high school Under the Primary Education Service Area Office Kalasin District 2

Author : Miss Tanawan Hembasat

Degree : Doctor of Education (Education Management)
Rajabhat Maha Sarakham University

Advisors : Associate Professor Dr.Kritkanok Duangchatom
Assistant Professor Dr.Chumnian Pollaharn

Year : 2022

ABSTRACT

The objective of this research were to 1) To study the composition and indicators of desirable characteristics in the public mind of lower secondary school students, 2) To study the current state and the desirable state of the development of desirable characteristics in public mind among junior high school students, 3) To create a model for the development of desirable characteristics in the public mind of lower secondary school students, and 4) To test and evaluate the model for developing public psychoactive characteristics of lower secondary school students. The research method is divided into 4 phases. Phase I The composition and indicators of public psychology were studied and group discussions were conducted with 9 experts. Phase II Study the current and desirable state of the students' public mental development. The target group is a person who has been assigned to act as a homeroom teacher at the lower secondary level. in educational institutions expand opportunities Under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2, 213 people. Phase III Create a model for the development of desirable characteristics in the public mind of students. The researchers studied modeling from 3 best practice schools, then modeled and conducted an expert-based seminar with 10 experts. and Phase IIII Trial and evaluate the student's public mental development model. The experimental group was a junior high school student. Phonsim Anukhro School 30 people under Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 were obtained by selective selection.

The results were as follows: 1) Composition and indicators of desirable characteristics in public mind among junior high school students consisted of 5 components and 35 indicators. 2) The overall current condition is moderate. The overall desirable condition was at the highest level. The areas that have the greatest need for development are Responsibility for the use of the public followed by duty respect for rights Participation in beneficial activities and in helping others willingly. 3) The development model consists of 5 components: 1. Principles 2. Objectives 3. Activities Process 4. Methods of Action 5. 7 Learning Activities. and 4) The mean before experiment was 53.83, after the experiment was 86.90, meaning that after the experiment the students were significantly higher than before the experiment at the .05 level.

Keywords: Development Model, Desirable Characteristics, Public Mind

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์สิริสิริ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยาภรณ์ เรืองสุวรรณ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.ปองภพ ภูจอมจิตร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณก ดวงชาทม และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร พลหาญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องมา โดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาน เอกพิมพ์ วุฒិการศึกษ ปร.ด. หลักสูตรและการเรียนการสอน อาจารย์ประจำหลักสูตร ค.ด.หลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริญ ชูกระตืออง วุฒิการศึกษ กศ.ด. วิจัยและประเมินผลการศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตร ปร.ด. วิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อาจารย์ ดร.อัจฉริยา พรหมท้าว วุฒิการศึกษ ปร.ด. วิจัยและประเมินผลการศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตร ค.ม.วิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และ ดร.กรรณพวงค์ ฤณาพรรณ วุฒิการศึกษ ปร.ด.วัฒนธรรมศาสตร์ (ภาษาไทย) ตำแหน่งครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญ โรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัยพร้อมทั้งให้คำแนะนำและตรวจสอบงานวิจัยนี้สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้อย่างดีเยี่ยม ในหลายแขนงวิชา ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่ดีทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และสนับสนุนมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาภสสินธุ์เขต 2 ทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกด้านการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

อนึ่ง คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีของการวิจัยฉบับนี้ต่อผู้ที่สนใจศึกษา ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา ผู้เป็นบุพการีแห่งชีวิต ตลอดจนครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

นางสาวธนวรรณ เหมบาสัตย์

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล โดยได้ระบุถึงเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ว่าต้องมีการส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยสร้างความตระหนักให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ของตนเอง การตรงต่อเวลา การยอมรับความหลากหลายเห็นคุณค่าและความสำคัญในการประกอบสัมมาอาชีพหรือมีงานทำเน้นการพึ่งพาตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อผู้อื่น และเป็นพลเมืองที่ดีและส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมการทำงานเพื่อส่วนรวม สนับสนุน ส่งเสริม เป้าหมายของประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561, น. 35-36) อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ระบุถึงปัญหาที่พบในการขาดจิตสาธารณะไว้ว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยบางส่วนไม่สามารถเลือกรับปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่มีค่านิยมยึดตนเองเป็นหลักมากกว่าการคำนึงถึงสังคมส่วนรวม รักสนุกและความสบาย เชื่อข่าวลือ ขาดความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม โดยผลสำรวจของศูนย์คุณธรรมร่วมกับนิด้าโพล ปี 2557 พบว่า ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ประชาชนมากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่าสำคัญที่สุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน และประชาชนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าจำเป็นต้องส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมโดยเร็วที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, น. 43)

การพัฒนาคนในสังคมให้เกิดความเข้มแข็งนั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลในครอบครัวที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างและปลูกฝังจิตสาธารณะกับลูกหลาน ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะต้องส่งผลให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม ถ้าคิดกล้าทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมั่นใจ จนเกิดเป็นภาวะการณ์ของผู้นำในแต่ละคน นักเรียนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงวัยของการเรียนรู้ และการดำเนินในแต่ละช่วงวัย

มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องเน้นเรื่องวิชาการ และสร้างเสริมจิตสำนึกให้เกิดจิตสาธารณะ ต้องมีการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักเสียสละ รู้จักการให้มากกว่าการรับรู้จักช่วยเหลือคนอื่น ตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ เห็นได้จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ระบุถึงการจัดการศึกษาว่าต้องมีการบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะเข้าไปในทุกสาระวิชา และในทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561, น. 35) แม้กระทั่งแผนการศึกษาแห่งชาติ (2560-2579) ยังได้ระบุถึงแนวทางในการสร้างเสริมและปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนไทยให้มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ว่าต้องมีการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัว กลุ่มสนใจ และชุมชน ที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ รวมทั้งบูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ดนตรีกีฬา เข้ากับกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 115)

จิตสาธารณะหรือจิตอาสา จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เป็นประโยชน์ในทุกระดับของสังคมถ้าหากได้มีการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเข้มแข็ง ตั้งแต่บุคคลในระดับครอบครัวและที่สำคัญที่สุดการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกที่ตื้นนั้น ต้องสร้างกับเด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต สามารถรับรู้สิ่งที่ติงมาจากพ่อแม่ที่บ้าน ผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ การดูแลลูกหลานในระดับชุมชนและสังคม ตลอดจนถึงสถาบันการศึกษา นอกจากจะอบรมสั่งสอนทั้งด้านวิชาการยังจะต้องอบรมคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการเสียสละให้มากกว่ารับ จะทำให้เด็กและเยาวชนพัฒนาจิตใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน พัฒนาจิตใจตนเองสู่จิตสำนึกสาธารณะต่อไปในอนาคต

สังคมไทยยังมีปัญหาในด้านการเสริมสร้างจิตสาธารณะและพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ในทุกระดับ โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญและร่วมกันแก้ปัญหาพัฒนาสร้างเสริมทรัพยากรเหล่านี้ให้มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ และมีภูมิคุ้มกันที่ดีทุกด้าน (ฉลองชัย อินทชิตินิ, 2557, น. 4) อาจเป็นเพราะขาดการพัฒนาทุนทางสังคมซึ่งองค์การควรหารูปแบบในการพัฒนา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนควรปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และควรสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคศตวรรษที่ 21 ทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้ และทักษะ

ความสามารถเพื่อให้เทียบพร้อมทั้งด้าน คุณธรรม และความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รอบคอบ และระมัดระวังนำไปสู่การมีจิตสาธารณะในที่สุด

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะ โดยกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ข้อ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ไม่เรียนรู้อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และให้มีชั่วโมงทำกิจกรรมสาธารณะของนักเรียนรวม 165 ชั่วโมง โดยกำหนดให้ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีชั่วโมงทำกิจกรรมจิตสาธารณะ จำนวน 45 ชั่วโมง ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวจะต้องได้รับการปลูกฝัง และพัฒนาผ่านการจัดการเรียนรู้การปฏิบัติกิจกรรมพัฒนานักเรียนในลักษณะต่าง ๆ จนตกผลึกเป็นคุณลักษณะในตัวของนักเรียน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553, น. 3) เพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกิดการซึมซับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี และมีจิตสาธารณะจนเป็นลักษณะนิสัย ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีอายุประมาณ 12-15 ปี เมื่อเทียบกับขั้นจริยธรรมของ (Kohlberg, 1976) พบว่า อยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับจริยธรรมตามกฎหมาย เกณฑ์สังคม และอยู่ขั้นที่ 3 ของความคาดหวังและการกระทำให้เกิดการยอมรับในสังคม ขั้นนี้ถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติเป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือกลัวทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น การแสดงพฤติกรรมของเด็กจะไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาที่จะเกิดแก่ตนเอง แต่ถือความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นวัยที่สมควรได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะมากที่สุด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553, น. 60) เพราะนักเรียนในวัยนี้สามารถคิดเป็นนามธรรม มีความเข้าใจกฎระเบียบของสังคม มีความกล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ จึงควรที่จะมีการพัฒนาพฤติกรรมให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ถูกต้อง เพื่อลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคม และเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ให้เป็นพลเมืองดีของสังคม ประเทศชาติ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

การส่งเสริมให้นักเรียนซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน มีจิตสาธารณะ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมในด้านเจตคติของนักเรียน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมือง และเห็นความเท่าเทียมของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ส่งผลให้ประเทศขับเคลื่อนอำนาจประชาชน อันเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย แต่หากนักเรียนขาดจิตสาธารณะ ไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองรวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น จะเจริญเติบโตไปเป็นประชากรที่ไม่รู้จักพึ่งตัวเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบ ไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคี ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดผลเสียในระบบสังคม (อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552, น. 15)

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาวิกฤตทางด้านจิตสาธารณะของเยาวชน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า เยาวชนกำลังอยู่ในสภาพแห่งความเสี่ยงโดยเฉพาะการใช้ชีวิตในแ่งมุมต่าง ๆ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้รับการควบคุม หรือแก้ไขย่อมส่งผลเสียต่ออนาคตของเยาวชน ในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลอันเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ประการหนึ่ง คือ คุณภาพการเรียนรู้และความใส่ใจในการเรียนรู้ของเยาวชนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะความอ่อนแอทางความคิด ซึ่งนอกจากจะทำให้เยาวชนไม่มีภูมิคุ้มกันแล้วยังเป็นจุดอ่อนที่จะทำให้เข้าใจสังคมผิด ไม่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือเรียกว่า “ขาดจิตสำนึกสาธารณะ” สภาพการณ์ที่วัยรุ่นไทยขาดจิตสำนึกสาธารณะทำให้ชุมชนอ่อนแอ ไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรม ท่างเห็นศาสนา และขาดความซื่อสัตย์สิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวกักร้อน เศรษฐกิจพอเพียง และความสมานฉันท์ในสังคมสอดคล้องกับผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ภาพิพนธ์ รุณธาตุ, 2559, น. 27) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับที่ต้องเร่งปรับปรุง กล่าวคือ นักเรียนไม่รู้คุณค่าของสิ่งของเครื่องใช้ของส่วนรวม ขับขี่รถจักรยานยนต์เสียงดังสร้างมลพิษต่อชุมชน ทะเลาะวิวาท ลักขโมย สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ไม่มีจิตสำนึกที่ดี ขาดความรับผิดชอบ ทำให้เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีจิตสาธารณะ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2, 2562, น. 98)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยมีความตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ จึงสนใจที่จะทำการศึกษาองค์ประกอบตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบอาชีพสุจริต และสามารถนำความรู้มาพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วยอะไรบ้าง

1.2.2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 เป็นอย่างไร

1.2.3 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นอย่างไร

1.2.4 ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.3.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.3.3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.3.4 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษา โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ระยะ ได้แก่

1.4.1 ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.4.1.1 กลุ่มเป้าหมาย

1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธ หรือโรงเรียนสุจริตที่มีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 2 คน

2) เป็นครูผู้สอนที่มีผลงานเกี่ยวกับโครงการคุณธรรม และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความมีจิตสาธารณะความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 คน

3) เป็นนักวิชาการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีผลงานด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นผู้นำ มีจิตอาสา พัฒนาบำเพ็ญประโยชน์อย่างเป็นที่ประจักษ์ จำนวน 1 คน

4) เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา และมีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล โรงเรียนสุจริต โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 2 คน

5) เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญและมีผลงานด้านการจัดกิจกรรมจิตศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 2 คน

1.4.1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) องค์กรประกอบที่ 1 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
- 2) องค์กรประกอบที่ 2 ด้านการรับผิดชอบต่อการใช้ของส่วนรวม
- 3) องค์กรประกอบที่ 3 ด้านการถือเป็นที่

4) องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเคารพสิทธิ

5) องค์ประกอบที่ 5 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

1.4.1.3 ขอบเขตด้านเวลา

มีนาคม 2564–เมษายน 2564

1.4.2 ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.4.2.1 กลุ่มเป้าหมาย

ข้าราชการครู ลูกจ้างชั่วคราว บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

1.4.2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) องค์ประกอบที่ 1 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

2) องค์ประกอบที่ 2 ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม

3) องค์ประกอบที่ 3 ด้านการถือปฏิบัติหน้าที่

4) องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเคารพสิทธิ

5) องค์ประกอบที่ 5 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

1.4.2.3 ขอบเขตด้านเวลา

พฤษภาคม 2564–สิงหาคม 2564

1.4.2.4 ขอบเขตด้านสถานที่

สถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 50 โรงเรียน

1.4.3 ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.4.3.1 กลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1) โรงเรียนร่องคำทางส์ทองวิทยา ตำบลอาจสามารถ อำเภอกมลาไสย จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในด้านจิตสาธารณะ โดยได้รับรางวัลนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ประจำปีการศึกษา 2563 ระดับประเทศ ชื่อผลงานนวัตกรรม “จิตอาสาพาสุขใจ”

1.2) โรงเรียนห้วยตุมวิทยาการ ตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในด้านจิตสาธารณะ โดยได้รับรางวัลนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ประจำปีการศึกษา 2563 ระดับประเทศ ชื่อผลงานนวัตกรรม “การบริหารจัดการสร้างสรรค์คนดี มีคุณธรรม ด้วยกิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญบุญ”

1.3) โรงเรียนชุมชนสีถ่านตำรังวิทย์ ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในด้านจิตสาธารณะ โดยได้รับรางวัลนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ประจำปีการศึกษา 2563 ระดับประเทศ ชื่อผลงานนวัตกรรม “สีถ่านอาสา สะอาดตา เพลินใจ”

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ โรงเรียนละ 5 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 15 คน ประกอบด้วย

1. เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน
2. เป็นครูผู้รับผิดชอบในกิจกรรมที่ได้รับรางวัล 2 คน
3. เป็นนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับรางวัล 2 คน

2) กลุ่มผู้สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 9 คน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

2.1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสุจริตที่มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 1 คน

2.2) เป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานศึกษา ขยายโอกาส จำนวน 1 คน

2.3) เป็นครูผู้สอนวิชาแนะแนวในสถานศึกษาขยายโอกาส และมีผลงาน ในการดูแลช่วยเหลือพัฒนานักเรียนในสถานศึกษา จำนวน 4 คน

2.4) เป็นครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ปฏิบัติหน้าที่การสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลงานวิชาการในเรื่องการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 3 คน

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น จำนวน 10 คน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

3.1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสุจริตที่มีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ส่งเสริมความมีจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 3 คน

3.2) เป็นครูผู้สอนที่มีผลงานเกี่ยวกับโครงการคุณธรรม และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความมีจิตสาธารณะความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 คน

3.3) เป็นนักวิชาการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีผลงานด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นผู้นำ มีจิตอาสา พัฒนาบำเพ็ญประโยชน์อย่างเป็นที่ประจักษ์ จำนวน 1 คน

3.4) เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา และมีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล โรงเรียนสุจริต โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 2 คน

3.5) เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญและมีผลงานด้านการจัดกิจกรรมจิตศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 2 คน

1.4.3.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

กันยายน 2564–พฤศจิกายน 2564

1.4.3.3 ขอบเขตด้านสถานที่

1) สถานที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

1.1) โรงเรียนร่อนคำหงส์ทองวิทยา ตำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

1.2) โรงเรียนห้วยตุมวิทยาการ ตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

1.3) โรงเรียนชุมชนสีถาดดำรงวิทย์ ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

2) สถานที่กลุ่มผู้สร้างรูปแบบและคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ โรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

3) สถานที่ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อยืนยันความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.4.4 ระยะที่ 4 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์เขต

1.4.4.1 ขอบเขตกลุ่มผู้ร่วมทดลอง

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนโพธิ์สมเอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ปีการศึกษา 2564 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

- 1) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน
- 2) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 10 คน
- 3) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน

1.4.4.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

พฤศจิกายน 2564–มกราคม 2565

1.4.4.3 ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนโพธิ์สมเอนุเคราะห์ ตำบลหัวนาคำ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกห่วงใยต่อสังคมสิ่งแวดล้อม และสาธารณสมบัติ การไม่เบียดเบียนต่อสังคมหรือความทุกข์ยากของผู้อื่น และปรารถนาจะเข้าไปช่วยเหลือ เป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างมนุษย์ ด้วยความตระหนักว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ของใคร่ผู้หนึ่งที่ต้องเสียสละหรือร่วมกันช่วยเหลือสังคม แต่เป็นหน้าที่และจิตสำนึกของทุกคนที่ต้องทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการมีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบง่าย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ด้าน ดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่มีการแสดงออกถึงการมุ่งหวังให้ผู้อื่นพบแต่สิ่งที่ดีงาม การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมทั้งที่ได้รับการร้องขอและสมัครใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

2. การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียนไม่ให้เกิดความเสียหายชำรุด

3. การถือเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกโดยการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียนทั้งที่ทำตามหน้าที่และรับอาสาที่จะทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อส่วนรวม มีการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการเคารพกฎกติการะเบียบข้อบังคับที่โรงเรียนกำหนด และปฏิบัติตามด้วยความยินดี

4. การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกโดยการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมร่วมกันในโรงเรียน รวมถึงการเคารพสิทธิหน้าที่ส่วนบุคคลของส่วนรวมและเคารพข้อปฏิบัติทางสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันให้มีความสุข

5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการทำความดีเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังทรัพย์ ตามความสามารถของตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่ดีที่เกิดขึ้นภายในจิตใจอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รวมถึงพฤติกรรมการแสดงออกในทางที่ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองพัฒนาชีวิต พฤติกรรมที่พึงให้เกิดในทางที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ มีจิตสำนึกที่ดีทั้งต่อหน้า และลับหลัง รวมถึงการปรับตัวที่ดีมีทัศนคติเชิงบวก มีเหตุผล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่ทำให้ตนเอง และผู้อื่นเดือดร้อน สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคล เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง แบบแผนหรือโครงสร้างที่สร้างขึ้นโดยให้ครอบคลุมกับหลักการ ทฤษฎี จัดระเบียบให้เป็นกระบวนการ เพื่อสามารถใช้เป็นแนวทางในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดกิจกรรม 4) วิธีดำเนินการ และ 5) การวัดและประเมินผล

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1-3 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลที่ได้จากการวิจัยก่อให้เกิดคุณค่า ดังนี้

1.6.1 ประโยชน์เชิงวิชาการ

1.6.1.1 ทำให้ทราบองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เหมาะสมให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

1.6.1.2 ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนที่จะบูรณาการความรู้ในกิจกรรมการเรียนการสอน และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่จะปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้น

1.6.2 ประโยชน์เชิงนโยบาย

ทำให้ทราบผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การวางแผนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะให้กับนักเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ และเยาวชนของประเทศชาติในเชิงนโยบายต่อไป

1.6.3 ประโยชน์เชิงสังคม

1.6.3.1 สามารถนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะไปปรับใช้กับนักเรียนในสถานศึกษาอื่น ๆ และสามารถนำไปปรับใช้กับเยาวชนในสังคม เพื่อให้เป็นเยาวชนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะได้อีกด้วย

1.6.3.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นกลุ่มผู้ร่วมทดลอง จะได้รับการปลูกฝังให้มีจิตสำนึกเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ กล่าวคือ จะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นผู้ที่มีความทศนะเชิงบวก มีคุณธรรม จริยธรรม มีหลักการดำเนินชีวิต มีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่เป็นผู้ตามกระแสนิยม เป็นผู้มีจิตอาสาต่อสังคม รู้จักตนเองและวางแผนในอนาคต มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ได้อย่างมีสติ เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี ซึ่งส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและป้องกันปัญหาสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. จิตสาธารณะ
3. การพัฒนารูปแบบ
4. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.1.1 ความหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้ ฆนัท ธาตุทอง (2553, น. 162) ได้อธิบายความหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่าเป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ "character education" ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ "moral education" และ "virtue education" คำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกัน ในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่ไม่เหมือนการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมและความคิดที่ติงามตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553ก, น. 10) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ดังนี้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึกสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 23 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่าต้องเน้น ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัด กระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมี สุขโดยต้องผสมผสานสาระความรู้ เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ที่ดีงาม และคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณา พัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปใน กระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาตั้งนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึง มีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้มุ่งมั่นขยายโอกาสทาง การศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่ มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนา ผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้าง ความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์สันติวิธีและวิถี ประชาธิปไตย

สุวรรณ ยาทองไชย (2554, น. 16) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า หมายถึง ลักษณะที่ชี้ให้เห็นถึงความดี การแสดงพฤติกรรมลักษณะท่าที กริยา ท่าทางหรือพฤติกรรม ต่าง ๆ ที่นักเรียนควรยึดถือปฏิบัติตามความคาดหวัง ที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรม หรือลักษณะประจำตัว ที่ดีของนักเรียน

พิชัย บุญมาหนองคู (2556, น. 76) ได้อธิบายความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไว้ว่า หมายถึงลักษณะและความต้องการให้นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกในทางที่ถูกต้องดีงาม เหมาะสมสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองพัฒนาชีวิตและเกิดความสุขใน สังคม

Websters Third New International Dictionary (1986, p. 40) ให้ความหมายของ คุณลักษณะ หมายถึง 1) ลักษณะนิสัยลักษณะคุณสมบัติ หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล 2) ลักษณะของรูปร่างรูปแบบปัจจัย ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของแต่ละบุคคล ใช้ในการแบ่งแยกซึ่ง ลักษณะเฉพาะของสิ่งของ หรือบุคคล ที่สังเกตได้อย่างชัดเจน

Stogdill (1984, pp. 74-74) ได้อธิบายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะทางกาย พื้นฐานทางสังคม และ ความสามารถด้านสติปัญญา

Clark (1989, pp. 28-29) ได้อธิบายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า หมายถึง คุณลักษณะที่ดีที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคล ทั้งในด้านพฤติกรรม คุณธรรม และความคิด ซึ่งสามารถปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

Rosonbach, et al (1989, pp. 54-55) ได้อธิบายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล ที่เป็นแบบอย่างที่ดีเลิศสำหรับการดำรงชีวิต ซึ่งประกอบด้วย เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นที่สัมฤทธิ์ผล ตามเป้าหมาย มีความสามารถในการสื่อสาร ฉลาดหลักแหลม และมีวิจรรณญาณเข้าใจในธรรมชาติของอำนาจและหน้าที่

Hoy and Miskel (1996, p. 272) ได้อธิบายคุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า หมายถึง คุณลักษณะที่ดีที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคนเพื่อที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในสังคม

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า หมายถึง คุณลักษณะที่ดีที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึกสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รวมถึงพฤติกรรมการแสดงออก ในทางที่ถูกต้อง ดีงาม สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาชีวิต พฤติกรรมที่พึงให้เกิดในทางที่ดี ทั้งกาย วาจา ใจ มีจิตสำนึกที่ดี ทั้งต่อหน้าและลับหลัง รวมถึง การปรับตัวที่ดี มีทัศนคติเชิงบวก มีเหตุผล มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคล เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.1.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

องค์กรและนักวิชาการต่างได้อธิบายความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, น. 50) ได้ระบุความสำคัญของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่า การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย ให้ผู้สอนดำเนินการพัฒนา ประเมินผล และแก้ไขปรับปรุงผู้เรียนในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในและนอกห้องเรียน การสัมภาษณ์ การบันทึกเหตุการณ์ การรายงานตนเอง ฯลฯ ทั้งนี้ จะต้องเหมาะสมกับกิจกรรมและคุณลักษณะที่จะประเมินแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบ พร้อมกับดำเนินการปรับปรุงแก้ไขผู้เรียน ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินให้ควบคุมและพัฒนาตนเองในการถือปฏิบัติคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ดีขึ้น รวมทั้ง

มอบหมายให้ปฏิบัติกิจกรรมคุณความดีชดเชย มีการกำหนดภาระงานหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ของคุณลักษณะที่ต้องพัฒนาปรับปรุงตามแนวทางที่โรงเรียนได้กำหนดไว้

พิชัย บุญมาหนองคู (2556, น. 76) ได้อธิบายความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดกับคนไทยทุกคน และจะต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่แรกเกิดในด้านคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความประหยัดอดออม อยู่อย่างพอเพียง ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูกตเวทีก และความรับผิดชอบ

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) (2557) รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงได้กำหนดค่านิยมหลักของคนไทยตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็ง โดยต้องสร้างคนในชาติและผู้เรียนให้มีค่านิยมไทย 12 ประการ ได้แก่ 1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน 3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม 5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย 6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ 7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย 8) มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ 9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ 10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ และ 12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเองได้กำหนดค่านิยมหลักของคนไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559, น. 3-4) ได้เห็นความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับคนไทยเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา และพัฒนาดนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อที่จะก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยระบุคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข มีตัวบ่งชี้ดังต่อไปนี้

1) กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ - มีสุขภาพกายและจิตที่ดีมีพัฒนาการด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญาเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

2) ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง มีงานทำ และนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงาน และสร้างประโยชน์ให้สังคม

3) ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน มีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4) ทักษะทางสังคม เข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขมีความรับผิดชอบ เข้าใจยอมรับ และตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลก โดยสันติวิธี

5) คุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต มีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทยมีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัคร เพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลโลก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2561, น. 43-48) ได้เห็นความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยได้ระบุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ใน มาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ที่แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ ทักษะ ตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว มีความพร้อมสามารถเข้าสู่บริการช่วงเชื่อมต่อ (Transitional Services) หรือการส่งต่อ (Referral) เข้าสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือการอาชีพ หรือการดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความภูมิใจในท้องถิ่น และความเป็นไทย ซึ่งมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพของผู้เรียน มีตัวชี้วัดพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาผู้เรียน

1.1 มีพัฒนาการตามศักยภาพของแต่ละบุคคลที่แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ ทักษะ ตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ผู้เรียนมีพัฒนาการตามศักยภาพของแต่ละบุคคลที่แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ ทักษะ ตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

1.2 มีความพร้อมสามารถเข้าสู่บริการช่วงเชื่อมต่อหรือการส่งต่อเข้าสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือการอาชีพหรือการดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ผู้เรียนมีความพร้อมสามารถเข้าสู่บริการช่วงเชื่อมต่อหรือการส่งต่อเข้าสู่การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือการอาชีพหรือการดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, น. 4) ได้อธิบายถึงความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ถือเป็น “คุณลักษณะของคนไทย 4.0” ที่สามารถสร้าง ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับประเทศ ซึ่งผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education, DOE

Thailand) หมายถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยคนไทย 4.0 จะต้อง ธารงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก นั่นคือเป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน โดยมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนรู้ คือ เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต และมีสมรรถนะ (competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ รักรักษ์และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิต เพื่อสร้างงานหรือสัมมาอาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียงความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

2. ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม คือ เป็นผู้ที่มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเอง และสังคม

3. พลเมืองที่เข้มแข็ง คือ เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ภูมิ มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2.1 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด ผู้เรียนมีพฤติกรรมเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกตามที่สถานศึกษากำหนด โดยไม่ขัดกับกฎหมายและวัฒนธรรมอันดีงาม

2.2 มีความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทยตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้เรียนแสดงออกถึงความภูมิใจในท้องถิ่น และความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีรวมทั้งภูมิปัญญาไทย ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล

ซึ่งการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน/การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตลอดจนสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ที่ต้องมุ่งขัดเกลา บ่มเพาะ ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้สถานศึกษามีแนวทางในการดำเนินการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สำนัก

วิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนิยามตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ และเกณฑ์การให้คะแนนของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ แต่ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ในการประเมินได้กำหนดเกณฑ์การประเมินเป็นรายพฤติกรรมบ่งชี้ตามระดับการศึกษาดังนี้ 1) ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.3) 2) ระดับประถมศึกษา (ป.4-ป.6) 3) ระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.3) 4) ระดับมัธยมศึกษา (ม.4-ม.6)

จากการที่องค์กรและนักวิชาการได้อธิบายความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสำคัญ คือ เป็นคุณลักษณะที่ดีงาม ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคล เพื่อไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทย และพลโลก

2.1.3 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, น. 50) ได้อธิบายแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลได้นั้น ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชนที่ต้องมุ่งขจัดเกลา บ่มเพาะ ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถกระทำได้โดยนำพฤติกรรมบ่งชี้หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของคุณลักษณะแต่ละด้านที่วิเคราะห์ไว้ บูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโครงการพิเศษต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น เช่น โครงการวันพ่อ วันแม่แห่งชาติ โครงการลดภาวะโลกร้อน วันรักยี่สิบแฉก สืบสานวัฒนธรรมตามรอยคนดี หรือกิจกรรมที่องค์กรในท้องถิ่นจัดขึ้น รวมทั้งสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา เช่น การเข้าแถวซื้ออาหารกลางวัน เป็นต้นในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินเป็นระยะ ๆ โดยอาจประเมินผลเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน รายภาค หรือรายปี เพื่อให้มีการสั่งสมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และสรุปประเมินผลเมื่อจบปีสุดท้ายของแต่ละระดับการศึกษาสถานศึกษาควรดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเป็นระบบชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้

นอกจากนี้ยังได้ระบุแนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในคู่มือการใช้แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสำหรับครูผู้สอน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ว่าอาจดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการต่าง ๆ

ดังต่อไปนี้ เช่น 1) การในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ 2) จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการดำเนินการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลได้นั้นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ดำเนินการพัฒนาทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการหลายรูปแบบ สถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ค่อนข้างสูงถึงสูงมากต้องการเน้นด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเป็นผู้ประเมิน โดยทำความเข้าใจกับคณะครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รายวิชา ครูที่ปรึกษา ครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกันพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคุณลักษณะ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง โดยการเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉพาะข้อที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัดในกลุ่มสาระนั้นที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ เพื่อบูรณาการจัดทำแผนการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาคุณลักษณะพึงประสงค์ในข้อนั้น ๆ ด้วยในคราวเดียวกัน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก็ดำเนินการประเมินร่วมกับตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หรือครบชั้นพอดี แต่ครูคนหนึ่งต้องทำหลายหน้าที่ อีกทั้งความพร้อมของทรัพยากรด้านอื่น ๆ มีน้อย ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนอันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ซึ่งจะทำให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น

สำนักทดสอบทางการศึกษา (สพฐ.) (2555, น. 64) ได้อธิบายการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนด จำเป็นต้องกำหนดสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียน เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก

จากการที่นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถทำได้หลากหลายวิธี

เช่น การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก ซึ่งต้องมีสมรรถนะ 5 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียน การใช้ทักษะ 3R7C เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการที่สถานศึกษาได้มีการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโครงการพิเศษต่าง ๆ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.1.4 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

มีองค์การและนักวิชาการหลายท่านอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, น. 53) ได้อธิบายแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่า เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างหลากหลาย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2554, น. 55) ได้ให้แนวคิดคุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ไว้เป็น 4 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านร่างกาย ได้แก่
  - 1.1 พัฒนาการด้านร่างกายเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย
  - 1.2 พัฒนาการด้านสติปัญญาเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย
  - 1.3 มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บป่วยง่าย
2. มิติด้านจิตใจ ได้แก่
  - 2.1 เป็นผู้รู้จักและเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี
  - 2.2 เป็นผู้รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
  - 2.3 เป็นผู้รู้จักและเข้าใจสถานการณ์สภาพแวดล้อมภายนอกต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

3. มิติด้านความรู้

3.1 รู้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นสาระของวิชา

3.2 รู้รอบด้านเชิงสหวิทยาการ

3.3 รู้ไกลไปถึงอนาคต

4. มิติด้านทักษะความสามารถ

4.1 ทักษะด้านการคิด

4.2 ทักษะการสื่อสาร

4.3 ทักษะภาษาต่างประเทศ

4.4 ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.5 ทักษะทางสังคม (ทักษะมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการปรับตัว ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น)

4.6 ทักษะทางอาชีพ

4.7 ทักษะทางสุนทรียะ

4.8 ทักษะการจัดการ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553, น. 58-68) ได้อธิบายว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นเป็นคุณลักษณะภายในของตัวบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ อันประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดโครงการ หรือกิจกรรมอื่นๆที่สถานศึกษาจัดขึ้น ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้อย่างหลากหลายดังนี้

1. ทฤษฎีตันไม้จริยธรรม

ในประเทศไทย ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดีทฤษฎีดังกล่าว เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย เพราะผู้สร้างทฤษฎีได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ผลงานวิจัยที่เป็นของตนเอง และนักวิจัยอื่น ที่ทำกับคนไทยในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ตันไม้จริยธรรม” ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2526 และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบันเชื่อว่าเป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัยและการประยุกต์ เพื่อ พัฒนาบุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีตันไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีเก่ง และมีสุข ของคนไทย ปัจจุบันทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของตันไม้ที่

ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของผลไม้ ดังนี้ (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2543)

ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก 3 ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์

2. ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้านและการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการเรียนรู้การคิดของ piaget

3. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำลายความรู้สึกของคนอื่น

ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำต้น อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก 3 ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ 4 ประการ ได้แก่

1. ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ทศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์ และโทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา ซึ่งความกตัญญูความเสียสละความซื่อสัตย์ ความพอใจไม่พอใจต่อสิ่งนั้นและพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

2. เหตุผลเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรมหมายถึงจะนำของการกระทำที่กระทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้องซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ โคล์เบิร์ก (Kohlberg, 1976)

3. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน อนาคตควบคุมตนหมายถึงความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไรในปริมาณเท่าใดต่อใครตลอดจนความสามารถในการอดได้รอได้สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

4. ความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่ออำนาจในตนหมายถึงความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่เกิดจากการกระทำของตนเองมิใช่เกิดจากโชคเพราะความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ควบคุมได้ของบุคคลซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Contro ของ รอทเตอร์ (Rotter, 1966)

5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หมายถึงความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ย่อท้อซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ (Mischel, 1996)

จิตลักษณะทั้ง 5 ประการนี้เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ศ.ดร.ดวงเดือน พันธมนาวิน ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง

5 ประการบนลำดับต้น ร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก 3 ประการ ในการอธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจ การกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่งซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานดีละเว้นความชั่วซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดีและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ

ข้อหนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1. พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้าย หรือ ทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

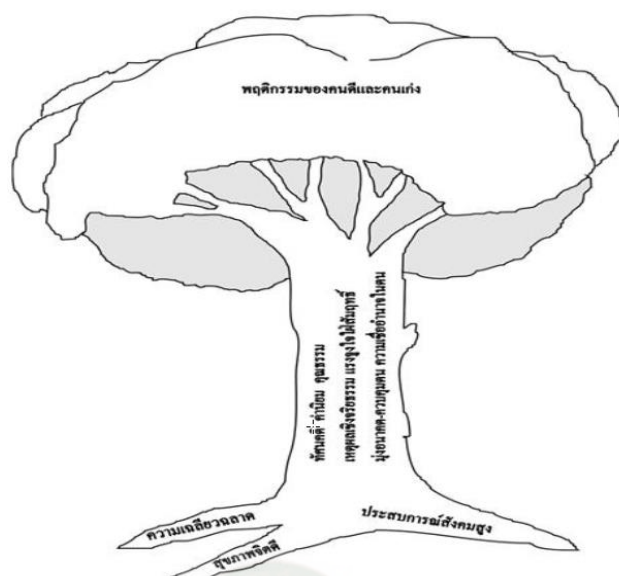
2. พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับชื้ออย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

ข้อสอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1. พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมกรเรียนการทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น

2. พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง (เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรัก การอ่าน เป็นต้น) พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น (เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น) และพฤติกรรมพัฒนาสังคม (เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น)

ภาพที่ 2.1 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ 8 ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย ปรับปรุงจาก *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและพัฒนาบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 2), โดย ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2543, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จะเห็นได้ว่าพัฒนาการด้านจริยธรรมในตัวบุคคลย่อมเกิดขึ้นอยู่แล้ว หรืออาจมีอยู่แล้ว เพียงแต่อาจยังไม่ได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นคราบในการพัฒนาถึงขั้นสูงสุดตามวัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะติดตัวและบ่มเพาะอยู่ภายใต้จิตสำนึกของตัวบุคคลตลอดไป

สรุปได้ว่าทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดีทฤษฎีนี้เหมาะที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย โดยจิตลักษณะ 8 ประการ อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีเก่ง และมีสุขของคนไทย ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนสำหรับผู้สนใจที่จะสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควรศึกษาให้เข้าใจก่อนการพัฒนาผู้เรียนได้

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

มีนักวิชาการต่างประเทศได้อธิบายถึงแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ ดังต่อไปนี้

Cronbach (1990, pp. 41- 44) ได้อธิบายทฤษฎีในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ว่าต้องเกิดจากการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และด้วยเหตุที่การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม ดังนั้นการเรียนรู้จึงวัดได้จากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม ซึ่งมีหลายวิธีเช่น การวัดจากการลดลงของ

ความผิดพลาด (Reduction in Error) การวัดจากรูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Topography of Behavior) การวัดจากความเข้มข้นของพฤติกรรม (Intensity of Behavior) การวัดจากความเร็วของการเกิดพฤติกรรม (Speed) การวัดจากการเปลี่ยนแปลงที่แฝงอยู่ภายใน (Latency) และการวัดจากความถี่ของการเกิดพฤติกรรม (Frequency) เป็นต้น

Kelly (2001, p. 1) ได้อธิบายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ใกล้เคียงกันว่า การพัฒนาคุณลักษณะต้องเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม เพราะการได้มาซึ่งความรู้และทักษะใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือแนวโน้มของพฤติกรรมที่มีลักษณะค่อนข้างถาวรซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้ที่เรียนรู้แสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกัน

Bower and Hilgard (1981, p. 11) ยังได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ว่าการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำหรือการเปลี่ยนแปลงโอกาสในการเกิดพฤติกรรม ณ สถานการณ์หนึ่ง ๆ อันมีเหตุผลจากการมีประสบการณ์ซ้ำในสถานการณ์นั้น ๆ ของผู้แสดงพฤติกรรม

นอกจากนี้ Quick and Nelson (1997, p. 184) ก็ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ โดยการเรียนรู้อาจเริ่มขึ้นจากกระบวนการคิดหรือการรับรู้ในสิ่งใด ๆ และพัฒนามาเป็นความรู้ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า มีการเรียนรู้และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้น ก็คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั่นเอง ดังนั้น การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือแนวโน้มของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นการถาวร

Bandura (1977, pp. 9-10) กล่าวถึง การเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์ไว้ 2 วิธี คือ

1. การเรียนรู้จากผลของการกระทำ (Learning By Response Cones – Puences) วิธีการเรียนรู้ที่ถือว่าเป็นการเรียนรู้เบื้องต้นที่สุดและเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง คือการเรียนรู้จากผลของการกระทำทั้งผลในทางบวกและผลในทางลบ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่ามนุษย์มีความสามารถทางสมอง ในการที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา มนุษย์มีความสามารถที่จะรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ ผลของการกระทำ จะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ

- 1.1 ทำหน้าที่ให้สารสนเทศ (Information Function) การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นไม่เพียงแต่เรียนรู้เพื่อตอบสนองเท่านั้น แต่มนุษย์ยังสังเกตการณ์กระทำนั้นด้วยโดยการสังเกตความแตกต่างของผลจากการกระทำของเขาว่า การกระทำใด ในสถานการณ์ใดก่อให้เกิดผลของการกระทำอย่างไร สารสนเทศนี้จะเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในอนาคต

1.2 ทำหน้าที่จูงใจ (Motivational Function) การเรียนรู้จากผลของการกระทำทำหน้าที่จูงใจ หมายถึง ความเชื่อในการคาดหวังผลของการกระทำของบุคคลกล่าวคือ ผลของการกระทำใดที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจ ให้เกิดการกระทำมาผลของการกระทำใดที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาย่อมจูงใจให้เกิดการกระทำน้อย และมนุษย์ก็หลีกเลี่ยงการกระทำนั้น

1.3 ทำหน้าที่เสริมแรง (Reinforcing Function) การกระทำใด ๆ ก็ตาม ถ้าได้รับการเสริมแรง การกระทำนั้นก็จะยิ่งมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก แต่สิ่งที่สำคัญก็คือเงื่อนไขการเสริมแรงซึ่งบุคคลจะเรียนรู้จากข้อมูลเดิมและการจูงใจ ตลอดจนการหาข้อสรุปได้ถูกต้อง การเสริมแรงจะไม่มีอิทธิพลเลยถ้าบุคคลไม่รู้ว่าจะเงื่อนไขการเสริมแรงว่ามีไว้อย่างไร การเสริมแรงในที่นี้จะเน้นถึงการกระทำที่พฤติกรรมนั้นคงอยู่มากกว่าการสร้างพฤติกรรมใหม่

2. การเรียนรู้จากการเลียนแบบ (Learning Through Modeling) การเรียนรู้ของมนุษย์จากผลของการกระทำมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งนี้เพราะสิ่งที่จะเรียนรู้มีมากกว่าเวลาและโอกาสจะอำนวย ดังนั้น การเรียนรู้จากการเลียนแบบจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางขึ้น พฤติกรรมของมนุษย์หลายอย่างเกิดขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงเลยแต่มนุษย์สังเกตเห็นตัวแบบหรือผู้อื่นกระทำ เช่น คนส่วนมากงดเว้นจากการสูบบุหรี่รวมทั้ง ๆ ที่ไม่เคยประสบกับผลที่จะได้รับจากการสูบบุหรี่อื่น ทั้งนี้เพราะคนเหล่านี้เรียนรู้ว่าการเสพยาสูบจะได้รับผลของการกระทำในทางลบ คือ ทำลายสุขภาพและถึงตายในที่สุดการเรียนรู้เช่นนี้ไม่ได้เรียนรู้โดยประสบการณ์ตรง แต่เรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบคือเห็นผู้อื่นเสพยาแล้วได้รับผลของการกระทำในทางลบดังกล่าว จึงงดเว้นการเสพยาสูบตัวแบบอาจจะเป็นตัวแบบจริง ตัวแบบจากภาพยนตร์หรือตัวแบบในรูปแบบสื่ออื่น ๆ

การเรียนรู้จากตัวแบบอาศัยกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

2.1 กระบวนการใส่ใจ (Attention Processes) มนุษย์จะไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้เลยถ้าขาดความใส่ใจและการรับรู้ในสิ่งนั้น การเรียนรู้จากตัวแบบก็เช่นกัน หากผู้เรียนขาดความใส่ใจและขาดการรับรู้พฤติกรรมของตัวแบบที่แสดงออกมา สิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการใส่ใจมีอยู่ 2 ประการ คือ

2.1.1 ลักษณะของตัวแบบ ตัวแบบที่มีลักษณะเด่น มีความดึงดูดใจสูง มีความซับซ้อนของพฤติกรรมน้อยจะมีโอกาสให้ผู้สังเกตใส่ใจได้มาก นอกจากนี้หากพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สังเกต ก็จะโน้มน้าวให้ผู้สังเกตใส่ใจได้มาก

2.1.2 ความสามารถของผู้สังเกต ผู้สังเกตจะต้องมีความสามารถในการรับรู้การกระทำของตัวแบบ จึงจะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้

2.2 กระบวนการจดจำ (Retention Processes) ในการเรียนรู้โดยการสังเกต มนุษย์จะไม่สามารถเรียนรู้ได้เลย ถ้าจำการกระทำของตัวแบบไม่ได้ ดังนั้น ในการเรียนรู้ โดยการสังเกตกระบวนการจดจำการกระทำต่าง ๆ ที่ตัวแบบแสดงออกจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ กระบวนการจดจำเป็นการเก็บรวบรวมแบบแผนของพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตเห็นทุกครั้ง แล้วนำมาสร้างรูปแบบของพฤติกรรมที่แน่ชัด การจดจำจะกระทำในรูปของระบบการลงรหัสซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ การจดจำในรูปของมโนภาพ และการจดจำในรูปของสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งการจำใน ลักษณะทั้งสองประการนี้จะช่วยให้จำได้ง่ายและคงทน สำหรับการฝึกฝนและการทบทวนในใจหรือ การกระทำจะส่งเสริมให้ผู้สังเกตจำพฤติกรรมของตัวแบบได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การจดจำรายละเอียด เกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวแบบจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการเรียนรู้โดยการสังเกต

2.3 กระบวนการกระทำทางกาย (Motor Reproduction Processes) ในการเรียนรู้โดยการสังเกตนั้น กระบวนการทางกายเป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่จดจำไวมาเป็น การกระทำที่เหมาะสม การกระทำตามตัวแบบจำเป็นจะต้องจัดระเบียบการกระทำไว้ในระบบ ความจำโดยให้สอดคล้องกับแบบแผนพฤติกรรมที่ตัวแบบกระทำ ในระยะแรกของการกระทำตามตัว แบบ การดัดแปลงการกระทำให้มาเป็นพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสมจะทำได้ยาก แต่เมื่อทราบ ข้อบกพร่องระหว่างการดัดแปลงสัญลักษณ์มาเป็นการกระทำจะช่วยให้การทำตามตัวแบบในระยะ ต่อมาถูกต้องมากยิ่งขึ้น ในการเรียนรู้พฤติกรรมทั้งหลายในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มนุษย์จะค่อย ๆ ปรับแก้พฤติกรรมที่ละเอียดที่ละน้อยจนกระทั่งกระทำได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้อาศัยการกระทำที่ผ่านมาเป็น ข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback)

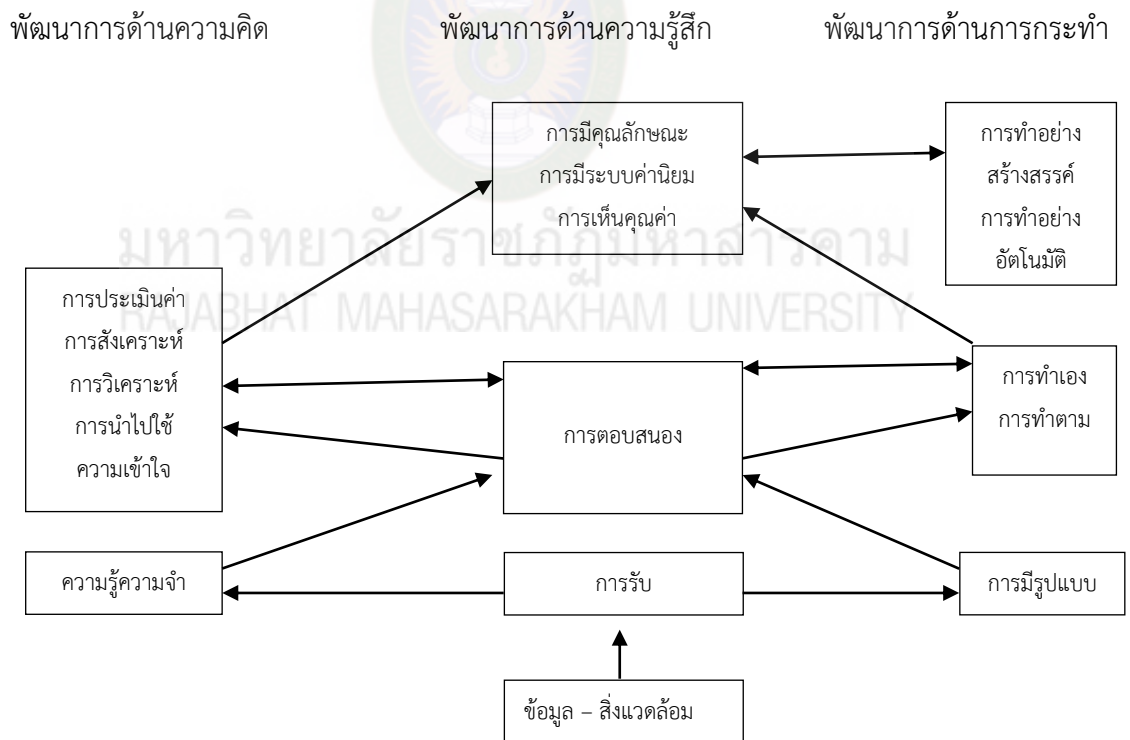
2.4 กระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้มากับการแสดงออกเนื่องจากในชีวิตจริงของมนุษย์ใน สังคมนั้นมีพฤติกรรมมากมายที่มนุษย์พบเห็นผู้อื่นกระทำ มนุษย์จึงไม่สามารถกระทำพฤติกรรมตาม ตัวแบบได้ทั้งหมด มนุษย์จึงเลือกกระทำตามตัวแบบเฉพาะการกระทำที่เขาเห็นว่าการกระทำนั้นให้ผล ของการกระทำในทางบวก และจะไม่กระทำตามตัวแบบ ถ้าเขาเห็นว่าการกระทำนั้นให้ผลของ การกระทำในทางลบ ฉะนั้น ผลของการกระทำที่สังเกตเห็นจึงเป็นสิ่งที่มียุทธผลต่อการจูงใจใน การเรียนรู้โดยการสังเกต

ดังนั้น ในการเรียนรู้จากการเลียนแบบองค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวว่าเป็น องค์ประกอบที่จำเป็นจะขาดไม่ได้ ถ้าขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งจะทำให้การเรียนรู้จาก การเลียนแบบขาดความสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จากตัวแบบจะต้องมีความใส่ใจตัวแบบ จนกระทั่งสามารถจำและแปลงระบบสัญลักษณ์ไปสู่การกระทำภายหลังได้โดยมีองค์ประกอบสุดท้าย คือแรงจูงใจให้ผู้สังเกตแสดงการกระทำตามตัวแบบออกมาในที่สุด

จากการศึกษาเอกสารที่นักวิชาการได้อธิบายถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม สรุปได้ว่าการพัฒนาคุณลักษณะต้องเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม เพราะการได้มาซึ่งความรู้และทักษะใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือแนวโน้มของพฤติกรรมที่มีลักษณะค่อนข้างถาวรซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้ที่เรียนรู้แสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกันการเรียนรู้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ โดยเริ่มขึ้นจากกระบวนการคิด หรือการรับรู้ในสิ่งใด ๆ และพัฒนามาเป็นความรู้ ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า มีการเรียนรู้และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นก็คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั่นเอง

3. การพัฒนาด้านจิตพิสัยและเครื่องมือวัด

การพัฒนาบุคลิกที่สมบูรณ์ ต้องพัฒนาทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดความรู้สึกและการกระทำ โดยนำทั้ง 3 ด้านมารวมเป็นกระแสเดียวกัน มีการประสานสัมพันธ์กัน ซึ่งจะได้ภาพของการพัฒนาเสนอไว้ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 พัฒนาการด้านความคิดพัฒนาการด้านความรู้สึกพัฒนาการด้านการกระทำ
ปรับปรุงจาก รูปแบบการสอนคิด ค่านิยม จริยธรรมและทักษะการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
กระบวนการคิด, โดย โกวิท ประวาลพุกษ์, 2540, กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

มนุษย์เริ่มรับรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แล้วนำสิ่งที่รับมานี้ เก็บไว้ในสมอง 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ถ้าเป็นข้อมูลต่าง ๆ จะเก็บในรูปแบบของความรู้ความจำอีก รูปแบบหนึ่งเป็นตัวอย่างของการกระทำเป็นท่าทาง ขั้นตอนของการลงมือทำ เมื่อสะสมความรู้ความจำไว้มากแล้วก็นำมาแสดงออกในด้านการคิด คือตอบคำถามเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ได้ ด้านการกระทำคือทำตามคำถาม ทำตามคำสั่งได้ สภาวะจิตใจของมนุษย์เริ่มต้นด้วยการทำตามสั่ง หรือถูกบังคับให้ทำ เมื่อทำแล้วเกิดผลคือตอบถูกหรือทำถูกสภาพจิตใจก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนไป เป็นเต็มใจตอบอยากตอบและในที่สุดก็อาสาที่จะตอบ มีการทำงานเพิ่มเติมทำเกินที่สั่งหรือทำโดยไม่ ต้องสั่งสภาวะจิตใจนี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการคิดการทำ ถ้าคิดถูกทำถูกจึงจะทำให้สภาวะจิตใจเปลี่ยนไปในทางที่ดี ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงมีความสำคัญสิ่งที่ให้ผู้เรียนทำและ สิ่งให้ผู้เรียนคิดต้องไม่ห่างจากความสามารถเดิมของเขามากนัก หากเกินไปเขาจะทำไม่ได้และ เกิดความรู้สึกไม่ติดต่อการเรียน การเรียนการสอนทางด้านความคิดและการกระทำจึงต้องสร้างความรู้สึกที่ดีเสมอ การลงมือปฏิบัติจริงคิดจริงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้แต่สิ่งที่สำคัญจะทำให้ผู้เรียนลงมือคิดลงมือปฏิบัติจริง คือความเต็มใจ ความยินดี ความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจในการลงมือคิด ลงมือทำ ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูง

การพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมเป็นตัวอย่างของการผสมผสานระหว่างความรู้ ความคิด ความรู้สึกและการกระทำ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมทำไปทำมาทำแล้วมี ผลดีผลเสียต่อใคร ใครเป็นตัวประกอบสำคัญของการตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำฝึกให้ผู้เรียนพัฒนา เหตุผลโดยให้ผู้เรียนประเมินปัญหาเชิงจริยธรรม พัฒนาจากการกระทำเพื่อตนเองเป็นการกระทำ เพื่อกลุ่มเพื่อคนอื่น จนถึงทำเพื่อสังคมโดยรวม เมื่อผู้เรียนพัฒนาเหตุผลไปแล้วก็พัฒนาด้ว การกระทำให้การกระทำนั้น ๆ มีผลตอบสนองในทางที่ดี ทั้งจากเพื่อนจากครูและจากสังคม เป็นการ แสดงค่านิยมและเหตุผลเชิงจริยธรรมให้ปฏิบัติต่อผู้เรียนเอง กลุ่มจึงมีบทบาทในการพัฒนาค่านิยม เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้วก็ลดการบังคับลง เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้เหตุผลของตนเองเป็นการดูกลั่นค่านิยม จากการบังคับภายนอก ไปเป็นตัวบังคับภายในด้วยวินัยของเขาเอง จุดนี้คือการสร้างวินัยในตนเอง เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว ก็เสริมด้วยการให้ประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยการถามคำถาม ต่างๆและกระตุ้นให้ยอมรับตนเอง ให้เห็นว่าตนเองมีข้อจำกัดมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร และต้องเลือก ปฏิบัติตามจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ไม่ใช่ทำตามเกณฑ์ของผู้อื่น ต้องใช้เกณฑ์ของตนเองสร้างความ พึงพอใจให้กับความสำเร็จของตนเอง

คุณสมบัติของจิตพิสัย คือ เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์องค์ประกอบ อื่น ๆ การที่จะลงสรุปว่าบุคคลมีความรู้สึกละอย่างไร จึงต้องมีการตรวจสอบหลาย ๆ ครั้งหลาย ๆ สถานการณ์หลาย ๆ เวลา แล้วนำผลการสอบวัดนั้นมาดูว่าเขาแสดงความรู้สึกในระดับใดมากที่สุด ความรู้สึกทั้งหลายจำเป็นต้องแสดงต่อเป้าหรือสิ่งรองรับบางอย่าง เช่น ความรู้สึกต่อคนที่ขยัน

คนชื่อเสียง การกระทำที่แสดงถึงความรักชาติ สัญลักษณ์ของคุณงามความดีต่าง ๆ ถ้าไม่มีเป้าหมายรองรับ ความรู้สึกของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่เป็นระบบ

สรุปได้ว่าจิตพิสัยเป็นลักษณะที่เกี่ยวกับความรู้สึกของบุคคล จึงไม่ใช่เรื่องที่จะบอกได้ว่าถูกหรือผิดไม่สามารถจำแนกออกมาเป็นความรู้สึกที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างเด็ดขาดได้ความรู้สึกจึงมีความหลากหลายในด้านระดับความเข้มข้น ระดับความเข้มข้นของความรู้สึกนี้เองที่เรานำมาใช้ในการจำแนกระดับความรู้สึกของบุคคล ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องหนึ่งเรื่องใด ปริมาณเกี่ยวกับความรู้สึกจึงไม่เป็นไปตามกฎมีหรือไม่มี แต่จะอยู่ในรูปของการมีมากมีน้อยเป็นระดับต่าง ๆ กันไป ความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านั้นนอกจากมีระดับแล้ว ยังมีทิศทางที่เป็นทั้งบวกและลบ เช่น ชื่อสัตย์ เส้นทางบวก คดโกงเป็นทางลบ เป็นต้น

4. การวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา การดำเนินการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลได้นั้นจะต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ดำเนินการพัฒนาทั้งในและนอกห้องเรียนโดยมอบหมายภารกิจในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในห้องเรียน ให้ครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้รับผิดชอบ โดยสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั่วโมงการเรียนการสอน การทำกิจกรรมโครงการหรือในโอกาสอื่น ๆ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินการหลายวิธี (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553ก, น. 113)

รูปแบบสถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ค่อนข้างสูงถึงสูงมาก และเหมาะสมสำหรับสถานศึกษาที่ต้องการเน้นด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สู่ความเป็นเลิศ โดยมีนโยบายที่จะให้บุคลากรและครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยจะมีคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา เป็นองค์คณะบุคคลในสถานศึกษาที่คอยช่วยเหลือคณะครู ในกรณีที่พบว่านักเรียนบางคนมีปัญหาที่ซับซ้อนและไม่สามารถจะพัฒนาด้วยกระบวนการ ธรรมดาได้ มีความจำเป็นต้องทำกรณีศึกษา คณะกรรมการชุดนี้จะทำงานร่วมกับครูประจำชั้น หรือ ครูคนอื่นที่สนใจจะทำกรณีศึกษาร่วมกัน นอกจากนี้อาจนำสภานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยโดยสถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของสภานักเรียน ถึงวิธีการที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วยกิจกรรมเสริม ซึ่งจะเน้นการพัฒนาและตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกประการตลอดเวลา ทั้งนี้สถานศึกษาอาจมีเป้าหมายว่านักเรียนร้อยละ 90 ขึ้นไปจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี เป็นอย่างน้อย การประเมินรูปแบบนี้ดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา
 ทำความเข้าใจกับคณะครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นรายวิชา ครูผู้ดูแลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 ร่วมกันพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคุณลักษณะ และร่วมกำหนดตัวชี้วัดหรือ
 พฤติกรรมบ่งชี้ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคุณลักษณะตามที่คณะกรรมการพัฒนาและ
 ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวัยและ
 วุฒิภาวะของนักเรียน

2. กำหนดวิธีการประเมิน เกณฑ์และเครื่องมือ คำอธิบายคุณลักษณะที่
 สถานศึกษาเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด

3. กำหนดระดับของพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่า พฤติกรรมนักเรียนอยู่ในระดับเสี่ยง
 กล่าวคือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยวิธีปกติ อาจไม่สามารถทำให้ผู้เรียน
 บรรลุตามเกณฑ์ได้ มีความจำเป็นที่ครูที่ปรึกษา หรือครูผู้สอนร่วม กับคณะกรรมการพัฒนาและ
 ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ต้องใช้กระบวนการอื่นเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา
 โดยธรรมกรณีศึกษา

4. เมื่อสิ้นภาคเรียน ครูผู้สอนส่งผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ
 นักเรียนทุกคนที่รับผิดชอบให้คณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งมีครูวัดผลเป็นเลขานุการ

5. ครูวัดผลดำเนินการประมวลผลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6. นำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติ

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมปานกลาง กล่าวคือ
 มีจำนวนบุคลากรครูที่ครบชั้นเรียน มีครูพิเศษบ้างแต่ไม่มากนัก ครูคนหนึ่งอาจต้องเป็นทั้งผู้สอนและ
 ทำงานส่งเสริมรวมทั้งรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่น ๆ ด้วย สถานศึกษาประเภทต่าง ๆ สามารถ
 เลือกใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รูปแบบนี้ โดยการเลือกคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 เฉพาะข้อที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับมาตรฐานและตัวชี้วัดในกลุ่มสาระนั้น ๆ ที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ เพื่อ
 บูรณาการจัดทำแผนการเรียนรู้ และแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อนั้น ๆ ด้วยใน
 คราวเดียวกัน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ก็ดำเนินการประเมินร่วมกับตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่ม
 สาระการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาคาดหวังว่าเมื่อได้ดำเนินการในภาพรวมแล้ว การพัฒนาคุณลักษณะ
 อันพึงประสงค์จากครบทุกข้อตามที่สถานศึกษากำหนด โดยดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์สถานศึกษา
 ร่วมกับครูผู้สอน ร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวชี้วัดเนื้อหาในกลุ่มสาระวิชา และพิจารณาเลือก
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ว่า มีข้อใดบ้างที่สอดคล้องกับธรรมชาติวิชาที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบ
 รวมทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

2. ครูผู้สอนนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คัดเลือกไว้ไปบูรณาการกับตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดำเนินการพัฒนาและประเมินร่วมกัน

3. ครูผู้สอนส่งผลการประเมินให้ครูวัดผลเพื่อสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น หรือครบชั้นพอดี แต่ครูคนหนึ่งต้องทำหลายหน้าที่ อีกครั้งความพร้อมของทรัพยากรด้านอื่น ๆ มีน้อย ดังนั้นการดำเนินการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนอันได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินด้วย ซึ่งจะทำให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรงมากขึ้น การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามรูปแบบนี้ ครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชา ร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน โดยดำเนินการดังนี้

1. ครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาซึ่งรับผิดชอบการสอนมากกว่าหนึ่งชั้น หรือหนึ่งกลุ่มสาระ ขยายการบูรณาการทุกกลุ่มสาระและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เข้าด้วยกัน ร่วมกันพัฒนาและประเมิน โดยอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านร่วมประเมินด้วย ทั้งนี้กรณีที่มีนักเรียนบางคนไม่ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อใด ครูร่วมกับชุมชนดำเนินการพัฒนาจนกระทั่งทั้งสองฝ่ายมีความเห็นตรงกันว่านักเรียนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์แล้วจึงให้ผ่านการประเมิน

2. ครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชา ร่วมกันสรุปผลการประเมิน และนำเสนอผู้บริหารสถานศึกษาเพื่ออนุมัติต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2551ก, น. 5) ระบุว่าเพื่อให้การพัฒนาและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามนโยบายดังกล่าวและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและทั่วโลกยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและจบการศึกษาระดับต่างๆโดยยึดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา สามารถทำได้หลากหลายวิธี การดำเนินการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาจะบรรลุผลได้นั้น

จะต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ดำเนินการพัฒนาทั้งในและนอกห้องเรียนโดยมอบหมายภารกิจในการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในห้องเรียนให้ครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้รับผิดชอบ โดยสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั่วโมงการเรียนการสอน การทำกิจกรรมโครงการหรือในโอกาสอื่น ๆ เป็นต้น

5. แนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น สถานศึกษาสามารถนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดขึ้นรวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาอาจกำหนดขึ้นเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา สภาพปัญหาความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชนมาพัฒนาผู้เรียนตลอดปีการศึกษา ทั้งนี้ครูผู้สอนสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ดังนี้

5.1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดทั้ง 8 ประการมาศึกษานิยามตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้ เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดครอบคลุมตัวชี้วัดและนิยามของคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนหรือไม่ ซึ่งผู้สอนอาจเพิ่มเติมหรือปรับได้ตามความเหมาะสม

5.2 การดำเนินการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และการประเมินผู้เรียน เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนดทุกระดับการศึกษา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553ก, น. 7)

เมื่อสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้ว ครูที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนควรจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน นิยาม ตัวชี้วัด พฤติกรรมบ่งชี้และเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อพิจารณาว่าตัวชี้วัดนั้นครอบคลุมและสอดคล้องกับลักษณะ ธรรมชาติของวิชา งาน กิจกรรม ที่รับผิดชอบหรือไม่อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนว่าจะดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยวิธีใดต่อไปนี้เป็นคือ

1. บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
2. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4. ปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนก่อนการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 สร้างหรือเลือกเครื่องมือที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่เลือก ดำเนินการตาม ขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางที่กำหนดไว้และประเมินเป็นระยะ ๆ ผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ให้ปรับปรุงพัฒนา แล้วประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ขั้นตอนที่ 7 รายงานผลการพัฒนาต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. เลือกรูปแบบของเครื่องมือวัด

เครื่องมือวัดและประเมินที่นิยมใช้ในสถานศึกษา เนื่องจากใช้ได้ง่ายและสะดวก ได้แก่

- 1) แบบสังเกต (Observation)
- 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview)
- 3) แบบตรวจสอบรายการ (Check List)
- 4) แบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale)
- 5) แบบวัดสถานการณ์ (Situation)
- 6) แบบบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Records)
- 7) แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง (Self Report)

สรุปได้ว่าการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ควรใช้เครื่องมือและวิธีการวัดที่หลากหลาย ข้อมูลจึงจะน่าเชื่อถือ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเลือกเครื่องมือวัดและประเมินให้เหมาะสมกับพฤติกรรมบ่งชี้ ว่าควรใช้เครื่องมือชนิดใด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สรุปได้ว่าการจะพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้นั้น ต้องมีความรู้ในวิชาหลัก (Core Subjects) ต้องมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ (Life and Career Skill) ต้องมีทักษะการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) ต้องมีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) ต้องมี 4 มิติ ประกอบด้วย มิติด้านร่างกาย มิติด้านจิตใจ มิติด้านความรู้ มิติด้านทักษะความสามารถ รวมทั้งต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เพราะพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม ประสบการณ์ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดีขึ้น

2.2 จิตสาธารณะ

2.2.1 ความหมายจิตสาธารณะ

การศึกษาความหมายเกี่ยวกับจิตสาธารณะ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งคำว่า จิตสาธารณะนั้น เดิมเรียกว่า ทานและการอาสาสมัคร ในเวลาต่อมาได้มีนักสังคมศาสตร์หลายท่านได้บัญญัติคำขึ้นมาใหม่ เป็นจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ ถึงแม้จะใช้คำที่แตกต่างกัน แต่ให้ความหมายไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การให้ การเกื้อกูลการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน สังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเห็นคุณค่า การรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ จิตสาธารณะ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอรายละเอียดดังนี้

สำนักพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วม (2553, น. 7) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้ การคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ เป็นสำนึกถึงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นส่วนรวม เป็นสำนึกและการกระทำด้วยความเต็มใจไม่มีใครบอก ไม่มีใครสั่งการและบงการ แต่ปรารถนาจะทำให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้น

อัคพงศ์ สุขมาตย์ (2553, น. 35-36) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล และเป็นธุระและ เข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 92) ได้อธิบายว่า คำว่า จิตสาธารณะ ประกอบด้วยคำว่า จิตกับสาธารณะ จิต หมายถึง ใจ หรือสิ่งที่ทำหน้าที่คิดนึกและรู้ สาธารณะ หมายถึง ทั่วไป เพื่อประชาชนทั่วไป ดังนั้น จิตสาธารณะ หมายถึง สำนึกหรือความคิดที่จะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคม หรือคนทั่วไป

พระไพศาล วิสาโล (2554, น. 15) ได้ให้ความหมายว่า จิตอาสา หมายถึง จิตที่ไม่มุ่งดูดาต่อสังคมหรือความทุกข์ยากของผู้อื่น และปรารถนาจะเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลาลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น

วัชรีย์ เขียนนอก (2554, น. 13) ได้อธิบายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี ความรักความห่วงใยและความปรารถนาดี ความเอื้ออาทร เป็นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่ทำตามหน้าที่ รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือดูแลรักษาของต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวม

และการเข้าร่วมในการทำหน้าที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เป็นการกระทำที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

อัญชลิกา ผิวเพชร (2554, น. 11) ได้อธิบายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์ วิเคราะห์ถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหา การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน มีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบต่อตนเองใน การแก้ไขปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหาให้กับคนในสังคมรวมทั้งองค์กรในสังคม

ปิยลักษณ์ พุกษะวัน (2554, น. 51) ได้อธิบายความหมายจิตสาธารณะ ไว้ว่า เป็นการมองเห็นคุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่ในคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล ในสังคม เป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม การเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555, น. 16-17) ได้รวบรวมความหมาย จิตสาธารณะ (Public Mind) ไว้ดังนี้

จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ตั้งงามละอายเป็นต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเพราะคำว่า "สาธารณะ" คือสิ่งที่ไม่ได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาส่วนรวมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา เสงไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหาแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

จิตสาธารณะ หมายถึง การประพฤติตนทั่ว ๆ ไป ทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุข รวมทั้งการแสดงความห่วงใยต่อสังคม

จิตสาธารณะ หมายถึง การเผื่อแผ่แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีความหมายเดียวกับทำบุญทำทานทั้งเพื่อคนอื่นเป็นตัวเป็นตน กลับเพื่อสาธารณะรวมหมดทั้งคนทั้งชุมชนจนถึงบ้านเมือง ประเทศชาติและโลก

จิตสาธารณะ หมายถึง การที่บุคคลกระทำการบางอย่างเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

จิตสาธารณะ หมายถึง เป็นการตระหนักรู้ตัว หรือเป็นสิทธิ์ส่วนที่รู้ตัว รู้ว่าทำอะไรอยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร ขณะที่ตื่นอยู่นั่นเอง ส่วนคำว่า สาธารณะ (public) เป็นการแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นการบริการชุมชน ทำประโยชน์เพื่อสังคม ถ้าเป็นสิ่งของก็ต้องใช้ประโยชน์ร่วมกัน เมื่อนำสองคำมารวม หมายถึง การตระหนักรู้ตนที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555, น. 16-17) ยังได้กล่าวอีกว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) นั้น ซึ่งมีตัวอักษรภาษาอังกฤษเรียงกัน คือ P U B L I C M I N D ให้ความหมายตามตัวอักษรได้ ดังนี้

1. P = Professional หมายถึง ทำงานแบบมืออาชีพ คนที่คิดใหม่ทำใหม่จะต้องเป็นมืออาชีพ รู้ลึกในหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ รับผิดชอบในงาน มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา และหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

2. U = Unity หมายถึง ค่านิยมใหม่ที่ต้องเป็นไปในทิศทางของ ความสามัคคีในหมู่คณะ ฝึกรการทำงานเป็นทีม เพราะการที่องค์กรใดมีเอกภาพนั้น จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนในความเป็นเอกภาพนั้น จะทำให้องค์กรเป็นไป ด้วยความเรียบร้อยไม่แตกแยก แม้จะมีความแตกต่าง

3. B = Believe หมายถึง ความเชื่อ ถ้ามีความเชื่อในการทำสิ่งต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดความสำเร็จในการทำสิ่งนั้น ๆ

4. L = Locally หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องเชื่อและมีความศรัทธาในความเป็นพลังยิ่งใหญ่ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันสมัยนิยมลง ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและเข้ากับบริบทของสังคมไทย ควรจะดำเนินการด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน

5. I = Integrity หมายถึง ความซื่อสัตย์ ทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดี เพื่อชาติงานทุกชิ้นจะต้องตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

6. C = Creative หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า

7. M = Morality หมายถึง ความถูกต้องด้วยศีลธรรม เด็กไทยควรได้รับการปลูกฝังศรัทธาสร้างเสริมปัญญา ด้วยศาสนา สถาบันศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ต้องนำเยาวชนไปสู่คำสอนของแต่ละศาสนา ที่เน้นให้เห็นประโยชน์ของสังคม ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น มีความสันโดษพอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

8. I = Innovate หมายถึง เปลี่ยนแปลง จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะรับเอาวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติจากสังคมโลก ซึ่งบางสิ่งอาจไม่เหมาะสมกับ

สังคมไทยและกำลังซึมซับเข้าสู่ตัวเด็กและเยาวชนไทยอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นวิถีปฏิบัติประจำวันไปแล้ว ดังนั้นเด็กไทยยุคใหม่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อกลับไปสู่วิถีปฏิบัติในการสร้างจิตสาธารณะในการรักตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ

9. N = Nature หมายถึง ธรรมชาติ เราต้องสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยฝึกรอบรมให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะและพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ที่กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็น ฟังเป็น หรือการดำรงชีวิตประจำวันที่เข้าใจเหตุผล รู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ต่อการเรียนรู้ หรือพัฒนาโดยปราศจากโทษหรือไม่ให้เกิดโทษต่อตนเองผู้อื่นและธรรมชาติแวดล้อม

10. D = Divide หมายถึง แบ่งปัน เด็กไทยจะต้องประกอบด้วยความรักและแบ่งปันความรักให้ความรักกับคนอื่น สร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ร่วมแบ่งปันบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนที่เป็นผลกำไร สร้างสรรค์สังคมไทยให้มีการแบ่งปันความสุขจากคนหนึ่งสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งและเติมเต็มสังคมไทยให้เป็นสังคมน่าอยู่

ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ (2556, น. 14) ได้นิยามคำว่า จิตอาสา หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเวลา สิ่งของ เงินทอง แรงกาย สติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ หมายถึงรวมถึงกิจกรรมที่เคยกระทำมาแล้ว และกำลังจะเข้าร่วมในอนาคตหรือเป็นจิตใจที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี ได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ การมีสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เอาใจใส่ป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมโดยกระทำด้วยความสมัครใจไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ MAHASARAKHAM UNIVERSITY

นวัตกร หอมสิน (2556, น. 12) ได้อธิบายจิตสาธารณะไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตของบุคคลที่มีความรู้สึกนึกถึงการเป็นของส่วนตัวในสิ่งที่เป็นเรื่องของส่วนรวมโดยมีสิทธิแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแล และบำรุงรักษาร่วมกันเพื่อให้สังคมไทยโดยส่วนรวมมีความสุข ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

คำพันธ์ จ่านงกิจ (2556, น. 16) ได้อธิบายความหมายของจิตสาธารณะไว้ว่า จิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมของบุคคล ที่แสดงออกในการถือปฏิบัติเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อส่วนรวมรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

ภาวนา เศรษฐไตรรัตน์ (2557, น. 15) ได้อธิบายจิตสาธารณะไว้ว่า หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีแต่ความปรารถนาดี เป็นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การดูแลช่วยเหลือรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณสมบัติ การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของ

ตนเองแต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม

สำนักบริหารวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2559) อธิบายว่าการมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ คือ การมีจิตสำนึกห่วงใยต่อสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสมบัติ มีจิตอาสา ไม่ดูคตมุงทำประโยชน์ให้สังคม

กวี วรกวิน และคณะ (2560, น. 135) ได้อธิบายความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง การตระหนักผู้ตนที่จะทำสิ่งใดเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน

วิโรจน์ เฉลยสุข (2561, น. 52) ได้ให้ความหมายของ จิตสาธารณะไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การใช้สมบัติสิ่งของที่เป็นของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ หลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น ไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิดร่วมแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือร่วมกันระดมพลังสมองเพื่อกระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคมส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562, น. 9) ได้ให้นิยาม จิตอาสา (Service mind) ไว้ว่า หมายถึง จิตที่มีความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วย สิ่งของ เงินทอง เวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างสมัครใจ ไม่มุ่งหวังสิ่งใดตอบแทน ประกอบด้วย พฤติกรรม ดังนี้

1. วินยต่อบุคคล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ ชี้นแนะในสิ่งที่มีประโยชน์ช้กจุงในสิ่งที่ติงาม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เพื่อบรรเทาความต้องการของผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

2. วินัยต่อสังคม ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ให้บริการ และอำนวยความสะดวกในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตั้งใจทำงานส่วนรวมจนสำเร็จ เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนแสดงออกโดยไม่หวังผลตอบแทน

แสน กิรตินวนันท์ (2562, น. 190) กล่าวว่า “จิตสาธารณะ” หมายถึง ทุนทางสังคม ลักษณะหนึ่ง ที่จะสร้างให้สังคมกลายเป็นสังคมที่ดีหรือสังคมที่มีความเข้มแข็ง ด้วยความเสียสละ ความร่วมรับผิดชอบร่วมกันระหว่างมนุษย์ภายในสังคม ด้วยความตระหนักว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สังคมเป็นบ้านของมนุษย์ทุกคนที่ต้องร่วมกันรักษา มิใช่หน้าที่ของผู้ใดผู้หนึ่งที่ต้องเสียสละหรือ ร่วมกันช่วยเหลือสังคม แต่เป็นหน้าที่ สำคัญตลอดจนคุณธรรม จริยธรรมของทุกคนที่ต่างต้องตระหนักถึงความสำคัญของคำว่า “สาธารณะ” เหนือกว่าคำว่า “ตนเอง” แล้วสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมระหว่างกัน โดยไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทน เพียงเท่านี้สังคมก็จะกลับกลายเป็นสังคมที่ดีและมีความเข้มแข็งขึ้นมาได้

Sill (1972, p. 567) กล่าวว่าทุกคนมีสิทธิที่จะใช้หรือหวงแหนสิ่งของที่เป็นประโยชน์ ร่วมระหว่างกันทั้งสิ่งของ บุคคล สถานที่ หรือการกระทำต่าง ๆ เป็นต้น

Kraft (1992, pp. 229-231) กล่าวว่า จิตสาธารณะ ถือเป็นรูปแบบของการกระทำ เพื่อหวังผล การเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้ดีขึ้น (Social Change) เนื่องจากสมาชิกภายในสังคมสามารถรับรู้ได้ถึง ความไม่ยุติธรรมของสังคมและการรับรู้ถึงความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างหรือความหลากหลายอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนั่นเอง

Michaelis (1993, p. 227) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า "สาธารณะ" คือสิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษา ร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง อัตราการประหยัดน้ำประปาไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าตลอดจนช่วยดูแลรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

Smith (1995, p. 13) ได้กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดความปรารถนาต่าง ๆ เป็นภาวะทางจิตตื่นตัว และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นจิตสำนึก

Packer (1996, p. 8) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

Oslan, Blekher and Chesnolaca (2000) กล่าวว่า “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งที่ก่อตัวจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล อันก่อให้เกิดแรงร่วมมือร่วมใจในการกระทำความดีของสมาชิกภายในสังคม ด้วยการใช้ประสบการณ์หรือจิตสาธารณะผลักดันให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมความหมายของ “จิตสาธารณะ” จากนักวิชาการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่า “จิตสาธารณะ” (Public Mind) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกห่วงใยต่อสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสมบัติ การไม่นิ่งดูตายต่อสังคมหรือความทุกข์ยากของผู้อื่น และปรารถนาจะเข้าไปช่วย ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างมนุษย์ ด้วยความตระหนักว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มิใช่หน้าที่ของผู้ใดผู้หนึ่งที่ต้องเสียสละหรือร่วมกันช่วยเหลือสังคม แต่เป็นหน้าที่และจิตสำนึกของทุกคนที่ต้องทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงการมีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

2.2.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สังคมปรารถนา กล่าวคือเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตอาสาทำประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงความสำคัญของจิตสาธารณะไว้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543, น. 22-29) ได้อธิบายผลกระทบที่เกิดจากการขาดจิตสาธารณะ ไว้ว่าการที่คนเรายู่ร่วมกันเป็นสังคม ย่อมมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบการพึ่งพา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะ นอกจากจะมีผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว ยังมีผลกระทบต่อชุมชน ระดับประเทศ ระดับโลก กล่าวโดยสรุปดังนี้

1. ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ
  - 1.1 สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง
  - 1.2 สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น
2. ผลกระทบระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ
  - 2.1 ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
  - 2.2 เกิดการทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว
3. ผลกระทบระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา คือ
  - 3.1 การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
  - 3.2 ความเห็นแก่ตัว แข่งแย่งชิงดีชิงเด่น

3.3 การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตน

3.4 องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

4. ผลกระทบระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

4.1 ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง

4.2 อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง

4.3 ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตนเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์เสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ถูกครหาจากบุคคลอื่น

5. ผลกระทบระดับชาติทำให้เกิดปัญหา คือ

5.1 เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอานุภาพในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรง ของแสนยานุภาพของสงคราม ในการตัดสินปัญหา

5.2 เกิดการก่อกวน แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการได้เปรียบ ทางการค้าทำให้ประเทศที่ด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนา

5.3 เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติต่างเผ่าพันธุ์หรือต่างท้องถิ่นมองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ตนเองดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

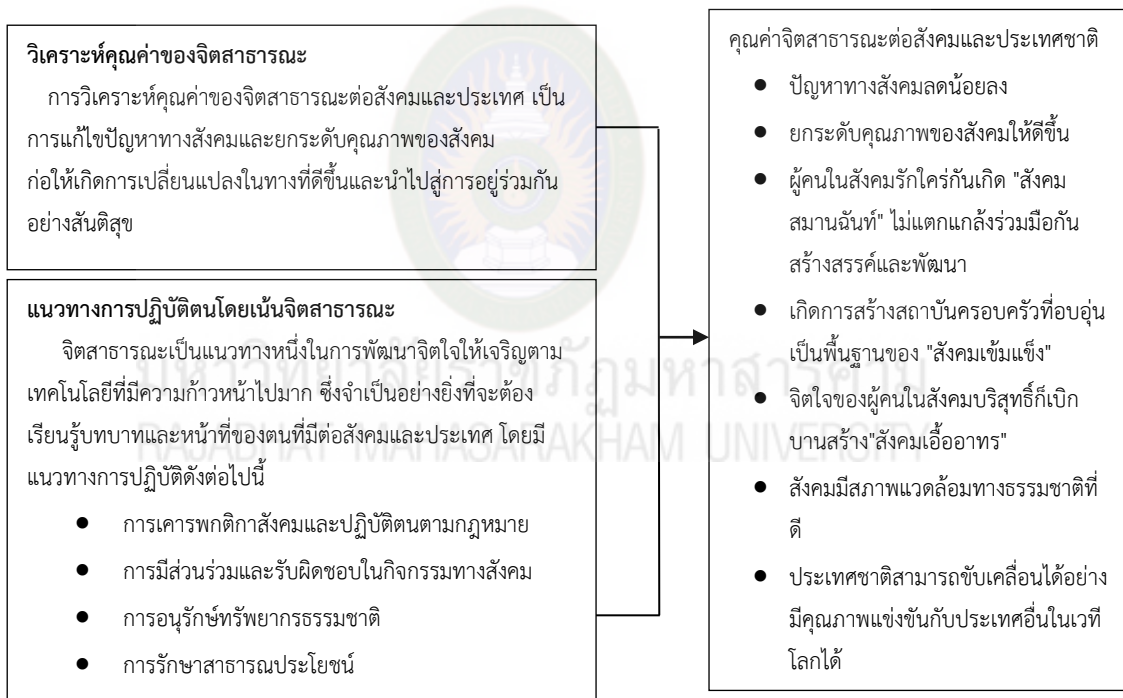
พระไพศาล วิสาโล (2554, น. 11-12) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสา ในเชิงศาสนาไว้ว่า การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือส่วนรวม การคิดถึงประโยชน์สุขของบุคคลอื่นการลดละตัวตน เสมือนเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในพุทธศาสนา ซึ่งจิตสาธารณะจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรามีความตระหนักว่าเราเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพราะฉะนั้นจิตสาธารณะไม่ได้มีความหมายแค่การช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการปฏิรูปสังคมหรือช่วยให้สังคมดีขึ้น จิตที่ไม่นิ่งดูดาต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้คนและปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วยจะส่งผลให้จิตเป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น

กวี วรรกวิณ และคณะ (2560, น. 139) ได้ระบุความสำคัญของการมีจิตสาธารณะไว้ว่า ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กเยาวชนหรือผู้ใหญ่ต่างมีฐานะเป็นพลเมืองของประเทศเหมือนกัน ทุกคนจึงต้องมียุทธบาหนหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เยาวชนถือว่าเป็นพลเมืองของประเทศด้วยและเป็น

กำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองด้วยการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ต่อตนเอง คือ การดูแลตนเองให้มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้พร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป

2. ปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมและประเทศชาติ เยาวชนพึงตระหนักว่าทุกคนทั้งเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ต่างมีศักยภาพที่จะสามารถช่วยเหลือสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ได้ด้วยการมีจิตสาธารณะ คือ เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ หรือกิจกรรมส่วนรวม และเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการรักษาประโยชน์ส่วนรวมร่วมแก้ปัญหา และพัฒนาสังคมตามกำลังความสามารถของตน ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 คุณค่าจิตสาธารณะต่อสังคมและประเทศชาติ ปรับปรุงจาก บทบาทและหน้าที่ของ เยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ โดยเน้นจิตสาธารณะ หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, โดย กวี วรกวิน และคณะ, 2560, กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.

Sharma (1975, p. 607) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตสาธารณะว่า นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 มันเป็นเวลาในโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ก้าวสู่โลกของการปฏิวัติอุตสาหกรรม จนกระทั่งทุกวันนี้มนุษย์ได้มีความพยายามในการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ โดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อประดิษฐ์และสร้างเทคโนโลยีที่ปรากฏออกมาเป็นนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยสมองที่สามารถสร้างวิทยาการต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามให้กับสิ่งที่ยังไม่รู้และแก้ปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ด้วยการนำเอาผลผลิตจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมาสร้างให้เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกสบายให้กับการดำรงชีวิตนานาประการจนกระทั่งทุกวันนี้ประชากรของสังคมโลก ก็มีเทคโนโลยีทันสมัยทำให้การสื่อสาร การเดินทาง การสนองตอบความต้องการของปัจเจกและสังคม ระยะเวลาและมีประสิทธิภาพในระยะเวลาอันสั้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินชีวิตของสังคมในศตวรรษที่ 21 นี้ จะเห็นได้ว่าการผลิตเทคโนโลยีไม่ได้แก้ปัญหาได้ทุกอย่าง เห็นจะปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นในทุกรูปแบบ ปัญหาการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาทางการเมืองที่แบ่งแยกการปกครองทำให้เกิดแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งนอกเหนือจากการสร้างเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นคู่กันไป คือ การมีจิตสาธารณะ ให้เกิดขึ้นในใจของคนทั่วไป

มิเชลิส Michaelis (1993, p. 279) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะไว้ว่า การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์สูงของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวมนั้น สาเหตุเกิดจากปัญหาต่าง ๆ มากมายดังนี้

1. สังคมปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งบริโภคนิยม ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของวัตถุเป็นหลัก ให้ความสำคัญแก่มูลค่ามากกว่าคุณค่า มุ่งการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำมาดัดแปลงเป็นเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกสบายให้แก่ตน เป็นสังคมที่ไหลไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ของความเป็นวัตถุนิยม เป็นสังคมที่เชื่อในลัทธิเอาอย่างและการแข่งขันเพื่อสร้างปริมาณมากกว่าคุณภาพ เป็นสังคมที่วัดกันที่ความมั่งคั่งแห่งการมีผลผลิตทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่เหนือกว่ากัน

2. ในด้านสุขภาพ เป็นสังคมที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่รวดเร็ว ทำให้อัตราผู้สูงอายุมีจำนวนมากและในอนาคตจะเป็นชนกลุ่มใหญ่ของโลก ตัวอย่างในประเทศอังกฤษ ประชากรผู้สูงอายุ 58 ปี เพิ่มขึ้น 23% อย่างไรก็ตามถึงแม้การแพทย์เจริญก้าวหน้าแต่ก็ไม่สามารถรักษาโรคได้ทั้งหมดทั้งโรคติดต่อ ซึ่งอัตราการตายนอกจากจะเกิดจากโรคระบาดโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ยังเกิดจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่นแผ่นดินไหว ดินถล่ม น้ำท่วม เป็นต้น

3. สภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน เป็นปัญหาใหญ่ของโลก ที่สำคัญคือเกิดมลพิษของระบบนิเวศอันเนื่องมาจากการทำลายและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่

ทดแทนได้ เช่น ป่าไม้ หรือทดแทนไม่ได้ เช่น พลังงาน ทำให้หลายพื้นที่ของโลกต้องประสบภัยแล้ง ไฟป่า ที่ทำให้ชีวิตและทรัพย์สินสูญหายไปเป็นจำนวนมาก

4. สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีขั้นสูง ไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารด้าน การคมนาคม ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกมีความใกล้ชิดและไปมาหาสู่กันสะดวก ติดต่อกันได้ตลอดเวลา ด้วยอาศัยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่นำมาสร้าง ประดิษฐ์ เป็นนวัตกรรมต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกสบายให้การดำรงชีวิต แต่ก็ทำให้มนุษย์ต้องเร่งร่างกาย ในการแสวงหาวัตถุต่าง ๆ เหล่านั้นมาบำรุงตน จนต้องยึดระบบเงินตราเป็นเครื่องวัดความเป็นอยู่ และไม่ว่าจะเป็นฐานะทางสังคมเศรษฐกิจการเมือง จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น การสร้างจิตสาธารณะให้กับคนในสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกส่วนทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างเร่งด่วน

Smith (1995, p. 13) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะไว้ว่า ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุในปัจจุบัน เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมโดยทั่วไป มีค่านิยมที่ให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทอง แสวงหาอำนาจบารมี มากกว่าที่จะให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ สังคมในปัจจุบันจึงกลับเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ปัญหาต่าง ๆ ที่มีมากมาย การปลูกฝังความสำนึกให้กับบุคคลเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จึงควรบังเกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจะมีการกล่าวถึงคำว่า "จิตสาธารณะ" มากขึ้น เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่าตนเอง นั่นหมายถึงว่า ทุกคนต้องมีการให้มากกว่าการรับ เพราะสิ่งเหล่านี้ ถ้าสามารถปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักสังคมย่อมได้รับแต่ความสุขอย่างแน่นอน คำว่า "จิตสาธารณะ" จึงมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยรวม

การปลูกฝังความสำนึกกับบุคคลต่าง ๆ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมหรือสาธารณะ จะเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากภายในกายของคน "จิตสาธารณะ" เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้ความรู้จากการเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม จิตสำนึกดังกล่าว จะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตอาจจะเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เป็นการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นประจักษ์

Packer (1996, p. 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะไว้ว่า ถ้าผู้คนขาดการมีจิตสำนึก หรือจิตสาธารณะที่ดี สังคมส่วนรวมจะประสบปัญหาอย่างมาก แต่การศึกษาผลกระทบที่นักวิชาการร่วมศึกษามา และจากการศึกษาจากตำราต่าง ๆ น่าจะมีผลกระทบทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ระดับชาติตลอดจนถึงระดับโลก ดังนี้

1. ในระดับครอบครัว ครอบครัวไทยในปัจจุบัน เป็นครอบครัวขนาดเล็ก นอกจากพ่อแม่แล้วในครอบครัวหนึ่งจะมีลูก 2-3 คน เท่านั้น เพราะไม่สามารถเลี้ยงดูลูกที่มีมากมายได้

ลูกที่ไม่มาก พ่อแม่สามารถเลี้ยงดูได้ค่อนข้างจะดีและมีคุณภาพ นอกจากการศึกษาในสถาบันการศึกษาแล้ว พ่อแม่ยังช่วยกันอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับลูก เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ครอบครัวจะมีแต่ความสุขและความอบอุ่น ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในกรณีที่ครอบครัวผู้นำที่ดี พ่อแม่แยกทางกัน ลูก ๆ ขาดความอบอุ่น เฟื่องฟูไม่ได้กลับต้องไปพึ่งพาเพื่อน เด็กและเยาวชนต่างคนก็ต่างไปพึ่งยาเสพติดแทน ครอบครัวเริ่มอ่อนแอสิ้นคลอน นับว่าเป็นผลกระทบกับสังคมส่วนรวมในอนาคต เพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด ถ้าครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอกในเรื่องจิตสาธารณะอย่างแน่นอน

2. ในระดับชุมชน ถ้าคนในชุมชนขาดจิตสำนึก ขาดจิตสาธารณะต่างคนต่างอยู่ไม่มีใครสนใจใคร ชุมชนเริ่มอ่อนแอ ยิ่งนานไปก็มีแต่เรื่องทรุดลง เพราะชุมชนขาดการพัฒนา หากศูนย์รวมทั้งจิตใจ ขาดผู้นำที่ดีและเข้มแข็ง สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม เนื่องจากการเห็นแก่ตัวไม่ยอมเสียสละ กลัวเสียทรัพย์ รวมทั้งต้องเสียเวลาที่ต้องมาช่วยเหลือชุมชน เมื่อชุมชนขาดการพัฒนา อาชญากรรมในชุมชนย่อมเกิดขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชนเกิดการล่มสลายในอนาคต

3. ในระดับชาติ ยอมรับผลจากครอบครัว จากชุมชน ถ้าครอบครัวและชุมชนขาดจิตสาธารณะที่ดี ขาดความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็ย่อมเกิดในกิจการภายในประเทศทุกด้าน ผู้นำประเทศแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะบุคคลากรในประเทศขาดการเสียสละ มีการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง เหมือนปลวกที่คอยแทะกินเนื้อไม้ ประเทศชาติตกอยู่ในสภาพที่รันทด ไม่สามารถต่อสู้กับชาติอื่นที่อยู่ข้างเคียงได้ เพราะขาดพลังและความร่วมมือของคนในสังคม แม้ว่าผู้นำประเทศจะนำมาตราการใด ๆ ออกมาใช้ ประชาชนก็จะขัดขวางไม่ให้ความร่วมมือ เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก แก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและกลุ่มของตน การทุจริตคอร์รัปชันจะเกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือการล่มสลายของชาติ

4. ในระดับโลก เป็นระดับที่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง ถ้าบุคคลในระดับประเทศขาดจิตสำนึกสาธารณะ ต่างประเทศต่างอยู่หวังแต่เอาไรต์เอาเปรียบกับประเทศอื่น โดยไม่มีจิตสำนึกในการช่วยเหลือ โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยโอกาสการพัฒนามีน้อย หวังแต่จะกอบโกยผลประโยชน์เข้าภายในประเทศของตนเอง ขาดความช่วยเหลือมิตรประเทศที่เคียงข้าง หวังให้ประเทศของตนเองอยู่รอดปลอดภัยเท่านั้น ประเทศที่ถูกเปรียบเกิดความไม่พอใจหวังที่จะแก้แค้น คาดการณ์ไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ละประเทศมีการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อป้องกันประเทศของตนเอง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น มักมีแนวโน้มในการใช้กำลังและความรุนแรง เพื่อแสดงแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา

จากการเปรียบในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ ที่รัฐบาลพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการค้าได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าจะโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน อันเป็นผลให้เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ สีผิว มีศักดิ์ศรีที่ด้อยกว่าประเทศของตน ดังนั้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาต่างระดับ จากครอบครัวสู่ชุมชน สู่ประเทศ ที่ส่งผลต่อโลกกลม ๆ ใบนี้นั้น ในอนาคต ถ้าสามารถจัดความเห็นแก่ตัวของคนได้ตั้งแต่ระดับครอบครัว ความสันติสุขของคนในระดับต่าง ๆ จนถึงระดับโลก ย่อมจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

จากความสำคัญดังกล่าว ขึ้นอยู่กับความสำนึก จิตสำนึกที่พัฒนาไปเป็นจิตสาธารณะ หรือจิตสำนึกสาธารณะ ปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะ ด้านสาธารณะด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้ จะทำให้เด็กและเยาวชนมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน นั่นคืออาสาดูแลรับผิดชอบส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอมและประหยัด รู้จักการแบ่งปัน เปิดโอกาสในการใช้ของส่วนรวมต่อผู้อื่น เมื่อเด็กและเยาวชนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณสมบัติต่าง ๆ จะลดลง และประโยชน์ของพวกเขาฟุ้งก็จะลดน้อยลง และนำไปสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

จากการที่นักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ สรุปได้ว่า จิตสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ การมีจิตสาธารณะด้วยการมีจิตสำนึก มีการปลูกฝัง ส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจ จะทำให้คนลดความเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การมีจิตสาธารณะจะช่วยลดปัญหาในสังคมอันจะนำไปสู่ปัญหาในระดับประเทศได้

2.2.3 องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ เกิดจากจิตสำนึกภายในของมนุษย์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏหรือเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ภายหลังจากการได้รับรู้อารมณ์ความรู้สึก หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกในเชิงสะสม นอกจากนี้ การเกิดจิตสำนึกยังเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ เพื่อแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะในระดับที่แตกต่างกัน โดยได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงองค์ประกอบตัวชี้วัดของจิตสาธารณะไว้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, น. 24-25) ได้กำหนดองค์ประกอบจิตสาธารณะไว้ 3 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกต่อผู้อื่นและคนในสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน สังเกตได้จากการแสดงพฤติกรรม ดังนี้

1. แนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น
2. ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม
3. อำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น
4. แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

องค์ประกอบที่ 2 การเสียสละต่อสังคม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกต่อผู้อื่นและสังคม สังเกตได้จากการแสดงพฤติกรรม ดังนี้

1. เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลาช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม
2. เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว รู้จักการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ
3. สละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ หรือคนที่อ่อนแอกว่า
4. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กับสังคม

องค์ประกอบที่ 3 ความมุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น สังเกตได้จากการแสดงพฤติกรรม ดังนี้

1. สนใจในปัญหาการเปลี่ยนแปลงเสนอความคิดเห็นเพื่อพัฒนาสังคม
2. ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ ต่อสังคม
3. ตั้งใจที่จะทำงานส่วนรวมจนสำเร็จ
4. ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, น. 19-20) ได้อธิบายองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยกำหนดตัวชีวิตจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถกระทำได้โดยกำหนดตัวชีวิตจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จำทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยกำหนดตัวชีวิตจาก

1. ไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตัวเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

คำพันธ์ จำนวนกิจ (2556, น. 8-9) ได้อธิบายองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อส่วนรวม หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรับผิดชอบในการปฏิบัติ เพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม ในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

1. ทำตามหน้าที่เพื่อส่วนรวมหมายถึง การทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพื่อส่วนรวม ด้วยการเคารพกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับ ที่โรงเรียนกำหนด และปฏิบัติตามด้วยความยินดี

2. อาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมเพื่อส่วนรวมทั้งในและนอกโรงเรียน ด้วยการอาสาสมัคร และคอยเอาใจใส่ดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย ช่วยดูแลรักษา และชักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านความรับผิดชอบต่อการใช้และรักษาสมบัติส่วนรวม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่รับผิดชอบต่อการใช้ของส่วนรวม รักษาทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม การไม่ทำลาย ไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม โดยแสดงออกดังนี้

1. รับผิดชอบต่อดูแลสิ่งของส่วนรวม หมายถึง รับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม เมื่อใช้แล้วเก็บเข้าที่ และรักษาให้อยู่คงที่ในสภาพดีเหมือนเดิม

2. การรักษาของส่วนรวมหมายถึง การช่วยกันดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม ใช้อย่างระมัดระวัง คำนึงประโยชน์ คำนึงค่า ใช้นาน ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการเคารพสิทธิในการใช้สิ่งของส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง ตลอดจนการไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้สิ่งของส่วนรมนั้น โดยแสดงออก ดังนี้

1. ไม่นำเอาสิ่งของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง หมายถึง การไม่ยึดเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของคนอื่น

2. แบ่งปันและเปิดโอกาสให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม และเอื้อเพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจ เต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนเอง โดยแสดงออก ดังนี้

1. การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม หมายถึง การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ

2. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น หมายถึง การเข้าร่วมแก้ปัญหาในโรงเรียน ในชุมชนที่สามารถทำได้ ร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามของชุมชน การร่วมอาสาพัฒนาชุมชนด้วยความเต็มใจ และกระตือรือร้น

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ หมายถึง การช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ชุมชน สังคม ทั้งที่ได้รับการร้องขอและสมัครใจ ด้วยความเต็มใจ

5.1 ช่วยเหลือพ่อแม่ และครู ทำงานด้วยความเต็มใจ หมายถึงการทำหน้าที่ช่วยเหลือ แบ่งเบาภารกิจของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความรับผิดชอบและเต็มใจ

5.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่น หมายถึง การอาสาทำงานสาธารณะประโยชน์ส่วนรวม ทั้งด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

5.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและสิ่งอื่น ๆ หมายถึง การแบ่งปันน้ำใจ ของใช้สิ่งอุปโภคบริโภค ให้กับผู้อื่นเป็นการช่วยลดปัญหา เพิ่มความสุขให้กับคนอื่น ตามโอกาสสถานการณ์ที่เอื้อ

กรรยา พรรณนา (2559, น. 14-15) ได้อธิบายองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ว่ามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออกดังนี้

1. ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี
2. ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นที่หมาย ถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยแสดงออกดังนี้

1. ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
2. รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติ

ของส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น โดยแสดงออกดังนี้

1. ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
2. แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 4 การปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจและเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งผลของการกระทำจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทน โดยแสดงออกดังนี้

1. การกระทำบางสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
2. การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ตามความสามารถของตน

กรี วรกวิน (2560, น. 136) ได้อธิบายองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ 3 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้ คือการกระทำที่หลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของอันจะทำให้เกิดความชำรุด เสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยแสดงออกด้วยพฤติกรรมดังนี้ การดูแลรักษาของส่วนรวม โดยการใช้อย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นที่ คือการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยโดยแสดงออกด้วยพฤติกรรมดังนี้ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิ คือการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยแสดงออกด้วยพฤติกรรมดังนี้ การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

Bloom (1956) ได้อธิบายองค์ประกอบเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ว่าประกอบไปด้วย 3 ด้านคือ 1) ด้านการรู้คิด (Cognition) 2) ด้านเจตคติ (Attitude) และ 3) ด้านพฤติกรรม (Behavior) ดังนั้น แสดงว่าองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะที่นักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษา สามารถจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) สรุปได้ดังนี้

ด้านที่ 1 การรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

ด้านที่ 2 เจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นใน การใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

ด้านที่ 3 พฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติหรือการกระทำที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

จากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักวิชาการข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ

องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ	ฉันทนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, น. 24-25)	ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, น. 19-20)	คำพันธ์ จันทกิจ (2556, น. 8-9)	กรรยา พรรณนา (2559, น. 14-15)	กวี วรรณิน (2560, น. 136)	Bloom (1956, pp. 123-143)	ความถี่
การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	√		√	√			3
การเสียสละต่อสังคม	√					√	2
ความมุ่งมั่นพัฒนา	√						1
การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม		√	√	√	√		4
การถือเป็นหน้าที่		√	√	√	√		4
การเคารพสิทธิ		√	√	√	√	√	5
การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์			√	√		√	3
การตระหนักรู้ถึงปัญหา						√	1
การรู้สึกดีต่อผู้อื่น						√	1
รวม	3	3	5	5	3	5	24

จากตารางที่ 2.1 พบว่าการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะของนักวิชาการ ผู้วิจัยคัดเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 3 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป ซึ่งประกอบด้วย 1) การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 2) การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม 3) การถือเป็นหน้าที่ 4) การเคารพสิทธิ และ 5) การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ภภาพินท์ รุณธาตุ (2559, น. 27) อธิบายว่าการช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกโดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นพบแต่สิ่งที่ดีงามไม่หวังผลตอบแทน แสดงออกโดยพฤติกรรม การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น การให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และการแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

คำพันธ์ จานงกิจ (2556, น. 32) อธิบายว่าการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ หมายถึง การช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครองครู ชุมชน สังคม ทั้งที่ได้รับการร้องขอและสมัครใจด้วยความเต็มใจ สามารถกระทำได้ ดังนี้ 1) ช่วยเหลือพ่อแม่ และครู ทำงานด้วยความเต็มใจ หมายถึง การทำหน้าที่ช่วยเหลือ แบ่งเบาภารกิจของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความรับผิดชอบและเต็มใจ 2) อาสาทำงานให้ผู้อื่น หมายถึง การอาสาทำงานสาธารณะประโยชน์ส่วนรวมทั้งด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และ 3) แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและสิ่งอื่น ๆ หมายถึง การแบ่งปันน้ำใจ ของใช้สิ่งอุปโภคบริโภค ให้กับผู้อื่นเป็นการช่วยลดปัญหา เพิ่มความสุขให้กับคนอื่น ตามโอกาสสถานการณ์ที่เอื้อ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, น. 45-47) ได้อธิบายว่า การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย การช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ การอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ด้วยความสมัครใจและการแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สิน และอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, น. 31) อธิบายว่าการช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกต่อผู้อื่นและคนในสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น การให้บริการและอำนวยความสะดวก และการมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น

Miller (2000, p. 26) กล่าวว่า การช่วยเหลือผู้อื่นจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การเอื้ออาทรผู้อื่น โดยการแบ่งปัน มีน้ำใจ และอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม 2) การมีความรู้สึกร่วมกับผู้อื่น โดยการเข้าใจความคิดและการกระทำของผู้อื่น 3) การให้ความร่วมมือกับผู้อื่น โดยการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 2 การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม

ชาย โปธิสิตา (2540, น. 14-15) กล่าวว่า การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการรักษาทรัพย์สินการดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้กระดานดำ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด และสมบัตินอกห้องเรียน เช่น ห้องอาหาร ห้องสุขา ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องสมุด สวนหย่อมในบริเวณโรงเรียน สนามเด็กเล่น แสดงออกโดย 1) การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน คือ เมื่อมีการใช้แล้วมีการเก็บรักษา ใช้แล้วเก็บเข้าที่เดิม การไม่ทิ้งเศษขยะในห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ในห้องเรียนและในโรงเรียน เพื่อให้ของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี 2) ลักษณะของการใช้คือ การใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัดใช้อย่างทะนุถนอม ใช้อย่างระมัดระวัง เพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน

บุญทัน ภูบาล (2549, น. 23-25) ที่กล่าวว่า การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียน ในการรักษาทรัพย์สิน การรักษาดูแลความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน และนอกห้องเรียน

กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ (2552, น. 25) กล่าวว่า การใช้สิ่งของส่วนรวม แบ่งออกได้ดังนี้ 1) สถานที่ส่วนรวม หมายถึง สถานที่สาธารณะต่าง ๆ ที่ใช้ร่วมกัน เช่น การจอดรถในที่สาธารณะ การทิ้งขยะในที่สาธารณะรวมถึงการแยกประเภทขยะ การใช้อาคารสถานที่ การเปิด-ปิด เครื่องใช้ไฟฟ้า การสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ และการแสดงออกในที่สาธารณะในลักษณะมารยาท 2) อุปกรณ์ส่วนรวม หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สาธารณะนั้น ๆ เช่น การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้หรืออ่านหนังสือพิมพ์ การใช้อุปกรณ์สำนักงานและจัดเก็บรวบรวมทั้งการใช้ กระดาษ และการจัดวางและเก็บคืนสิ่งของสูญหาย

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, น. 19-20) ยังกล่าวว่าการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม สามารถกำหนดได้จาก 1) การดูแลรักษาของส่วนรวม คือ ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ 2) ลักษณะการใช้ของส่วนรวม คือ รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

คำพันธ์ จ่านกกิจ (2556, น. 8-9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบในการใช้และรักษาสมบัติส่วนรวม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่รับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม รักษาทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม การไม่ทำลาย ไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม แสดงออกได้ดังนี้ 1) รับผิดชอบดูแลสิ่งของส่วนรวม หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม เมื่อใช้แล้วเก็บเข้าที่

และรักษาให้อยู่คงที่ในสภาพดีเหมือนเดิม 2) การรักษาของส่วนรวม หมายถึง การช่วยกันดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม ใช้อย่างระมัดระวัง คำนึงประโยชน์ คำนึงค่า ใช้นาน ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย

และกรรยา พรรณนา (2559, น. 14-15) กล่าวว่า การใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุดเสียหาย

องค์ประกอบที่ 3 การถือเป็นหน้าที่

ชาย โปธิสิตา (2540, น. 14-15) กล่าวว่า การถือเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้แสดงออกโดย 1) การปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ถูกกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน คือ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการให้ดูแลรักษาสมบัติของโรงเรียน 2) การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวมในโรงเรียน คือ การช่วยทำหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

บุญทัน ภูบาล (2549, น. 23-25) ที่กล่าวว่า การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, น. 19-20) กล่าวว่า การถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม สามารถกระทำได้ดังนี้ 1) การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม 2) การรับอาสาที่จำทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

คำพันธ์ จำนงกิจ (2556, น. 8-9) กล่าวว่า การถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรับผิดชอบในการปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม สามารถทำได้ดังนี้ 1) ทำตามหน้าที่เพื่อส่วนรวม หมายถึง การทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เพื่อส่วนรวมด้วยการเคารพกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับ ที่โรงเรียนกำหนด และปฏิบัติตามด้วยความยินดี 2) อาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมเพื่อส่วนรวมทั้งในและนอกโรงเรียน ด้วยการอาสาสมัคร และคอยเอาใจใส่ดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมและสิ่งแวดลอมไม่ให้ถูกทำลาย ช่วยดูแลรักษา และชักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติ

กรรยา พรรณนา (2559, น. 14-15) กล่าวว่า การถือเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยแสดงออกดังนี้ 1) ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด 2) รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม

กวี วรกวิน (2560, น. 136) กล่าวว่า การถือเป็นเรื่องเป็นหน้าที่ คือการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ แสดงออกได้โดยการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 4 การเคารพสิทธิ

ชาย โปธิสิตา (2540, น. 14-15) ได้อธิบายว่า การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม แสดงออกโดย 1) การไม่ยึดครองของส่วนรวมในโรงเรียนมาเป็นสมบัติของตนเอง คือ การไม่นำสมบัติของโรงเรียนมาเก็บไว้ที่ตน 2) การแบ่งปัน หรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน คือ การแบ่งปันสิ่งของกับผู้อื่น การไม่แสดงอาการหึงหวงสมบัติของส่วนรวม

บุญทัน ภูบาล (2549, น. 23-25) กล่าวว่า การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น หมายถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม

นิรุทธ์ วัฒนภาส (2553, น. 29-30) กล่าวว่า พฤติกรรมการเคารพหน้าที่และข้อปฏิบัติทางสังคม หมายถึง การตระหนักถึงการทำหน้าที่ของตน มีความเข้าใจและยอมรับถึงความจำเป็น และความสำคัญของข้อปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์ให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสงบสุข มีความรับผิดชอบ และสามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสม ประกอบด้วย 1) ใช้สาธารณทรัพย์สินอย่างรู้คุณค่าประหยัดและแบ่งปัน 2) เคารพในสิทธิหน้าที่ส่วนบุคคลส่วนรวมและกฎระเบียบทางสังคม 3) มีความรับผิดชอบ เกิดความละเอียดในการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

คำพันธ์ จำนงกิจ (2556, น. 8-9) กล่าวว่า การเคารพสิทธิในการใช้สิ่งของส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง ตลอดจนการไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้สิ่งของส่วนรมนั้น แสดงออกได้โดย 1) ไม่นำเอาสิ่งของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง หมายถึง การไม่ยึดเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงการให้ประโยชน์ของคนอื่น 2) แบ่งปันและเปิดโอกาสให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม และเอื้อเพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม

กรรยา พรรณนา (2559, น. 14-15) ที่กล่าวว่า การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น

Bloom (1956) กล่าวถึงเจตคติว่าเป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

องค์ประกอบที่ 5 การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552, น. 25) กล่าวว่า กิจกรรมส่วนรวม หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกับคนหมู่มาก แสดงออกโดย การแต่งกายที่เหมาะสมกับสถานที่และลักษณะงาน การใช้สื่อเสียง การเสียสละแรงกายเพื่อกิจกรรมส่วนรวม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะ อากาศ การเผาคว้น การลดการใช้พลังงานที่เกินจำเป็น การทำประชาพิจารณ์ และการแสดงความเห็นสะท้อนสื่อมวลชน ไม่ว่าจะผ่านทางสื่อโทรทัศน์หรือสื่อนิตยสารต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, น. 45-47) กล่าวว่า การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม ประกอบด้วย 1) ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ 2) เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม 3) เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

คำพันธ์ จานงกิจ (2556, น. 8-9) กล่าวว่า การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจ เต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังทรัพย์ ตามความสามารถของตนเอง สามารถแสดงออกโดย 1) การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม หมายถึง การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ 2) การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น หมายถึง การเข้าร่วมแก้ปัญหาในโรงเรียน ในชุมชนที่สามารถทำได้ ร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามของชุมชน การร่วมอาสาพัฒนาชุมชนด้วยความเต็มใจ และกระตือรือร้น

กรรยา พรธรรณา (2559, น. 14-15) กล่าวว่า การปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคมส่วนรวมด้วยความจริงใจและเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วย กำลังกาย กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งผลของการกระทำจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

Bloom (1956) กล่าวว่า พฤติกรรมเป็นการปฏิบัติหรือการกระทำที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

สรุปผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ องค์ประกอบที่ 2 การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม องค์ประกอบที่ 3 การถือเป็นที่ที่ องค์ประกอบที่ 4 การเคารพสิทธิ และองค์ประกอบที่ 5 การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และผู้วิจัยได้ทำการจัดกลุ่มตัวชี้วัดจิตสาธารณะขององค์ประกอบในแต่ละด้าน ดังนี้

2.2.4 ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะเพื่อให้ได้องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยด้านจิตสาธารณะ จากนั้นได้ทำการศึกษาตัวชี้วัดด้านจิตสาธารณะของนักวิชาการแต่ละท่าน แล้วนำมาจัดกลุ่มให้เหมาะสมกับองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 องค์ประกอบและตัวชี้วัดด้านจิตสาธารณะ

องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ	ตัวชี้วัด
1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	1.1 การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในโรงเรียน 1.2 การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความเต็มใจ 1.3 การมีน้ำใจ มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ 1.4 การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับเพื่อนร่วมห้อง
2. การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม	2.1 การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม 2.2 การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด 2.3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย 2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม 2.5 การรักษาสื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ 2.6 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ 2.7 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา

(ต่อ)

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ	ตัวชี้วัด
	<p>2.8 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด</p> <p>2.9 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียนราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด</p> <p>2.10 การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้</p> <p>2.11 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง</p>
3. การถือเป็นหน้าที่	<p>3.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง</p> <p>3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน</p> <p>3.3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน</p> <p>3.4 การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้ห้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยความเต็มใจ</p> <p>3.5 การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง</p> <p>3.6 การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิดการสูญหาย</p> <p>3.7 การช่วยดูแล สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม</p> <p>3.8 การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ถุนอาคารเรียน</p>
4. การเคารพสิทธิ	<p>4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน</p> <p>4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด</p>

(ต่อ)

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ	ตัวชี้วัด
	4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียน 4.4 การเอื้อเพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม 4.5 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น
5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์	5.1 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่างๆทางศาสนาในชุมชน 5.2 การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ 5.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน 5.4 การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะ อากาศ การเผาควันทิ้งในโรงเรียนและในชุมชน 5.5 การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นในอาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยงและเวลาเลิกเรียน 5.6 การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ 5.7 การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ 5.8 การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงในถังได้อย่างถูกต้อง 5.9 การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและเสียงโดยไม่ขับซิ่งรถจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน 5.10 การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เอกสารเพื่อทำการหาองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะและทำการจัดกลุ่มตัวชี้วัดของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 38 ตัวชี้วัด เมื่อทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน เพื่อยืนยัน

ความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในระยะที่ 1 ผลปรากฏว่ามี 3 ตัวชี้วัด ที่ได้ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ 2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม 3.7 การช่วยเหลือ สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม และ 4.4 การเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่านได้ให้เหตุผลว่า ทั้ง 3 ตัวชี้วัดดังกล่าวมีความหมายกว้างไป และความหมายได้ไปครอบคลุมกับตัวชี้วัดข้ออื่น ๆ ผู้วิจัยจึงได้ตัดทั้ง 3 ตัวชี้วัดออกไป

สรุปองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะและทำการจัดกลุ่มตัวชี้วัดของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ และ 35 ตัวชี้วัด

2.2.5 แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะ

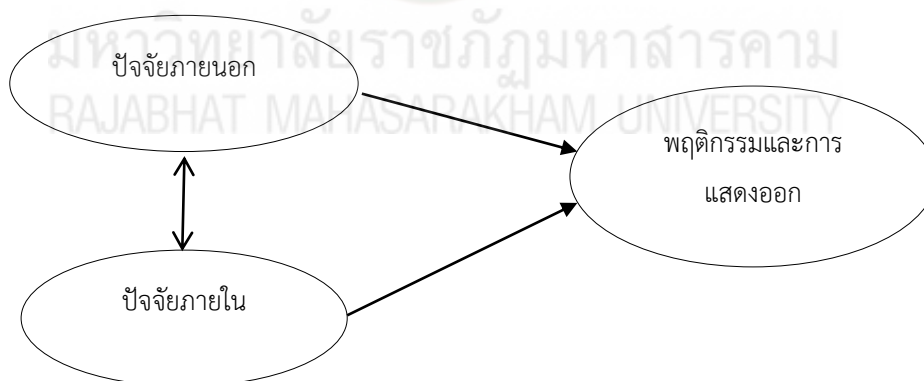
การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขนั้น สมาชิกในสังคมจะต้องร่วมกันปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของสังคม เริ่มตั้งแต่การปฏิบัติตามเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ โดยเฉพาะเยาวชนผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในภายภาคหน้าต่อไป และจะต้องเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เคารพสิทธิเสรีภาพทั้งของตนเองและผู้อื่น สามารถนำหลักคุณธรรม จริยธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามได้ เพื่อร่วมกันพัฒนาสังคมไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าและเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543, น. 13) กล่าวว่า การสร้างจิตสาธารณะยังจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ในการสร้างทั้งปัจจัยภายในและภายนอก มิใช่ว่าอยู่ ๆ จิตสาธารณะก็สามารถเกิดขึ้นมาได้เอง โดยแบ่งปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม อันแสดงถึงความสัมพันธ์ทางด้านโครงสร้างของมนุษย์และโครงสร้างความสัมพันธ์เหล่านั้นได้ส่งผลต่ออิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ผ่านการกระทำทางสังคม (Social Action) เช่น การอบรมสั่งสอน การชี้แนะ การตักเตือน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคมของมนุษย์ที่สำคัญได้แก่ ครอบครัว พ่อแม่พี่น้องญาติสนิท กระทั่งเพื่อนที่โรงเรียนหรือที่ทำงาน เป็นต้น ยิ่งมนุษย์อยู่ใกล้สภาพแวดล้อมใดมากก็มักได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมนั้น โดยไม่จำเป็นต้องเป็นพ่อแม่พี่น้องหรือครอบครัวตนเองก็ได้

นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกยังหมายถึงกฎระเบียบข้อบังคับ กฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ ศาสนาที่สามารถมีอิทธิพลต่อการสร้างจิตสำนึกสาธารณะได้ รวมถึงระบบการสื่อสารที่ทุกวันนี้ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านบุคคล สถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญ โดยเฉพาะมนุษย์ในสังคมเมือง ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ ที่ก้าวเข้ามา มีบทบาทสำคัญแก่มนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ทั้งด้านการสื่อสารกับมนุษย์และสร้างพฤติกรรมเลียนแบบมากขึ้นเรื่อย

2. ปัจจัยภายใน ถือเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในของมนุษย์ในแต่ละคน ผ่านกระบวนการเรียนรู้การรับรู้ การคิดต่าง ๆ จนเกิดเป็นจิตสำนึก ระบบความคิดในการตระหนักของแต่ละบุคคล ฯลฯ กล่าวคือกรอบความคิด ระบบการคิดวิเคราะห์ของมนุษย์แต่ละคนที่ส่งต่อการตัดสินใจในประเด็นเรื่องคุณธรรม ความดีความชั่ว เป็นต้น อันส่งผลต่อการปฏิบัติตนหรือพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนที่มีความแตกต่างกันออกไป ตลอดจนการขัดเกลาตนเองให้ดียิ่งขึ้นหรือแย่ลงไปก็สามารถเป็นได้ ซึ่งการสร้างจิตสาธารณะอาจไม่สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจนว่าต้องเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกแต่เพียงเท่านั้น เนื่องจากการจะเกิดจิตสาธารณะขึ้นได้ต้องเกิดขึ้นจากการบูรณาการจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ จนบางครั้งอาจไม่สามารถแยกระหว่างกันได้อย่างชัดเจนได้ อีกทั้งสรรพสิ่งภายในโลกล้วนมีความเชื่อมโยงระหว่างกันหรือพึ่งพาอาศัยระหว่างกันอยู่ตลอดเวลา ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของคน
ปรับปรุงจาก *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*, โดย ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจจร,
2543, กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย.

จากภาพที่ 2.4 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกจะมีความสัมพันธ์กันในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน โดยการให้ปัจจัยภายนอกด้วยการอบรมกล่อมเกลา การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมตัวแบบที่ดี ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้พัฒนาความรู้สึกรู้จักคิด เกิดจิตสำนึก ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน แล้วแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะออกมา

บุญทัน ภูบาล (2549, น. 19) กล่าวว่าแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติการได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะที่ถูกต้องและการสร้างจิตสาธารณะต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามามีมือกัน ได้แก่

1. สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปใดจำต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษา การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนคติที่กว้างไกล จุดหมายรวบยอดต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสาธารณะเป็นมนุษย์ที่เต็มศักยภาพ การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสาธารณะภายใน คือ การพัฒนาจิตสาธารณะภายในคือการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมา วนเวียนแต่ในวังวนวัตถุที่อาจก่อให้เกิดการประหัดประหารกันในทุกวงการ การให้การศึกษายุวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่เกิดจากการนิยมในวัตถุแต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับ

2. สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะที่ส่งผลต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น หรือเพราะความอยาก มีความสันโดษพอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเองรู้จักหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องสถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาล จวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้นสถาบันทางศาสนาจึง อยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและวิธีการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด

3. สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ทารกจะเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูกเพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐานให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่ง ในการกระจายความคิดความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจช่วยสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคมเนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้มีได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียนหรือการจัดการการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่น ๆ แต่ยังคงหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลายและต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว องค์กรเอกชน และองค์กรประชาสังคม ฯลฯ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 17-23) ได้กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาจิตสำนึกด้วยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

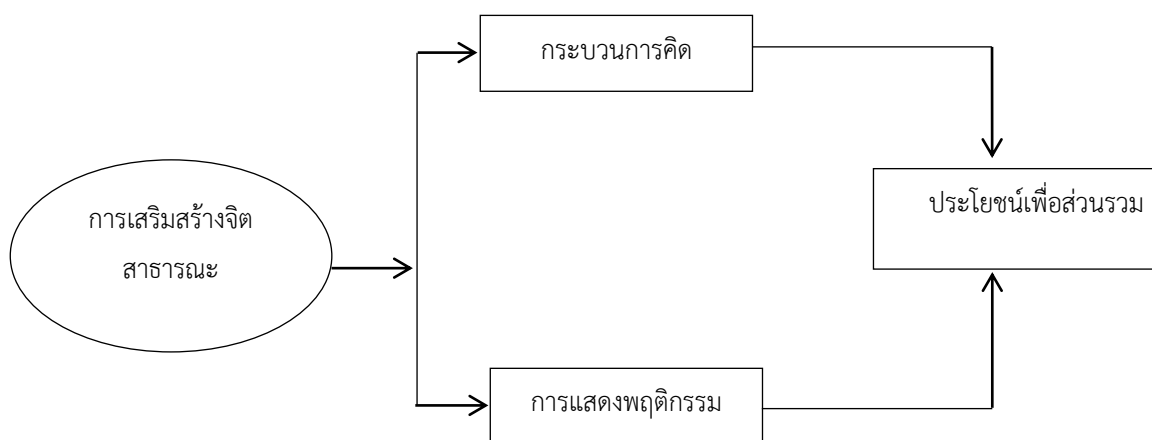
- 1) ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
- 2) ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลายฝึกการทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียน
- 3) จัดกิจกรรมผ่านกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์อย่างมีความสมดุลทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม รวมทั้งกิจกรรมในและนอกสถานศึกษา
- 4) เป็นกิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์
- 5) เน้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่าการแข่งขันบนพื้นฐานประชาธิปไตยและได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้อย่างหลากหลาย กล่าวคือ จัดบูรณาการไว้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ จัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกการทำประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ สนับสนุนค่านิยมที่ดีงาม และเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและ

ส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

ยุคอารยะ (2553, น. 156-157) ได้ให้แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังนี้

1. การสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
2. ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และโลก
3. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องช่วยกันแก้ไข
4. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต

คำพันธ์ จานงกิจ (2556, น. 21) ได้อธิบายแนวแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะไว้ว่าการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันและอนาคต เพราะมนุษย์อาศัยอยู่ด้วยกัน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน กล่าวคือ มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เคารพสิทธิของคนอื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ดังนั้นนักเรียนควรได้รับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบต่อส่วนรวม ตระหนักถึงปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม และมีส่วนร่วมในการแก้ไข เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็กเป็นวัยที่ไวต่อการปลูกฝังได้ง่าย ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การปลูกฝัง การอบรม การปฏิบัติจริง และเรียนรู้จากตัวแบบที่ดีตั้งนั้นหน่วยงาน หรือสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สื่อมวลชน ต้องเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจัง โดยการเสริมสร้างกระบวนการคิดจิตสำนึกที่ดีเพื่อส่วนรวม และแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 การเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน ปรับปรุงจากรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), โดย คำพันธ์ จำนงกิจ, 2556, ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

จากภาพการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมให้เกิดกระบวนการคิดที่ดีที่ถูกต้อง กระตุ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เข้าไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ช่วยเหลือผู้อื่น ให้เกิดประโยชน์และความสุขเพื่อส่วนรวม

กวี วรกวิน และคณะ (2560, น. 136) ได้อธิบาย แนวทางการปฏิบัติตนโดยเน้นจิตสาธารณะ ไว้ว่า ความสำคัญต่อส่วนรวมเป็นลักษณะสำคัญของจิตสาธารณะ เยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและประเทศโดยเน้นจิตสาธารณะเป็นหลักสำคัญซึ่งมีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. การเคารพกติกาสังคมและปฏิบัติตามกฎหมาย

กติกาสังคมและกฎหมายเป็นกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมให้ทุกคนปฏิบัติตามอย่างเสมอภาคทั้งนี้เนื่องจากการอยู่ร่วมกันในสังคมหากทุกคนสามารถกระทำการใด ๆ ได้ตามใจชอบจนเกินขอบเขต อาจเป็นการรบกวนหรือก่อความเดือดร้อนระหว่างกันได้ ดังนั้น กติกาสังคมและกฎหมายจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม ช่วยคุ้มครองและรักษาชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนรวมถึงสร้างความสงบเรียบร้อยทั้งในสังคม และประเทศชาติ

ดังนั้น บทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของเยาวชน คือ การเคารพกติกาสังคมและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่น กติกาสังคมในการเข้าแถวเพื่อซื้ออาหาร ซื้อบัตรชมภาพยนตร์ การปิดเสียงโทรศัพท์เคลื่อนที่ขณะเข้าใช้บริการห้องสมุดหรือในโรงภาพยนตร์ การเคารพกฎจราจร

กฎหมายแต่ละฉบับได้มีการร่างและประกาศใช้อย่างเปิดเผยต่อสาธารณชนจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตามกฎหมายและกติกาสังคมนั้น ๆ การเคารพกติกาสังคมและปฏิบัติตามกฎหมายจึงเป็นบทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคม และประเทศชาติและยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในสังคมด้วย

2. การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองสังคมหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเยาวชนซึ่งนับเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งในสังคมจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารและให้ความร่วมมือตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด เช่น ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ ประหยัดพลังงาน ช่วยกันอุดหนุนสินค้าภายในประเทศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ การปฏิบัติตามแนวทางนี้ นอกจากจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวแล้ว ยังมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย

ส่วนปัญหาด้านการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาความขัดแย้งหรือการแตกแยกในความคิดเห็นทางการเมือง และเยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยการรู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ให้ถูกต้อง ซึ่งต้องอาศัยการติดตามข้อมูลข่าวสารซึ่งจะต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข่าวสารที่ได้รับ เครื่องไม่หลงเชื่อในคำกล่าวเท็จหรือการตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง นอกจากนี้ยังมาชนสามารถมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมได้ เช่น การเข้าร่วมณรงค์ต่อต้านสารเสพติด นอกจากนี้เยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ในลักษณะของการเข้าร่วมสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และความสำคัญตามประเพณีของชาติหรือการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชนและท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร การกระทำเช่นนี้จะทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมของโลกกำลังอยู่ในภาวะวิกฤตภาวะโลกร้อนเป็นปัญหาสำคัญที่หลาย ๆ ฝ่ายต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาตินับเป็นกำลังสำคัญหนึ่งในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้อาจกระทำได้โดยการปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม รวมถึงการเข้ามาช่วยกันรณรงค์อนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนไทยทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และหันมาร่วมมือกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์ต้องชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้เป็นเพียงปัญหาของประเทศไทยเท่านั้น แต่หากเป็นปัญหาของโลกด้วย เพราะสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย

ในที่ใดที่หนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดปัญหาในส่วนอื่น ๆ ของโลกด้วย ซึ่งการรณรงค์อนุรักษ์ และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมสามารถทำได้หลายประการเช่น

3.1 การรณรงค์และต่อต้านการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง

3.2 รณรงค์การแยกขยะกำจัดขยะและใช้ประโยชน์จากขยะ

3.3 รวมตัวกันเป็นอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเครือข่ายขึ้นทุกระดับทั่วประเทศ ตั้งแต่ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในแต่ละเครือข่าย และระหว่างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

4. การรักษาสาธารณประโยชน์

บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนอีกประการหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติ คือ การรักษาสาธารณประโยชน์หรือสาธารณสมบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่ง แต่สมาชิกของสังคมทุกคนเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ และหน้าที่ที่จะดูแลรักษาสาธารณสมบัติการช่วยกันดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่เป็นของชุมชน เพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างกระทำได้ เช่น ไม่ทุบกระจก หรือทำลายโทรศัพท์สาธารณะหรือหลอดไฟที่ให้แสงสว่างตามถนนหนทาง และหากพบความเสียหาย ควรแจ้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ทราบ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ เพื่อดำเนินการซ่อมแซมและแก้ไขให้สามารถใช้งานได้เป็นปกติรวมถึงการไม่ขีดเขียน ทำกำแพงทิ้งขยะในลักษณะที่จัดไว้ให้

แสน กิรินวนันท์ (2562, น. 71) อธิบายแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะไว้ว่า การเกิดจิตสาธารณะในบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือถูกบังคับให้สร้างขึ้นได้ ซึ่งสภาพแวดล้อมทางสังคมถือเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการสร้างพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกของมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์เกิดขึ้นมา โดยที่แต่ละบุคคลไม่รู้ตัวเช่น เด็กคนหนึ่งเติบโตขึ้นมาด้วยการที่พ่อแม่ผู้ปกครองนิยามพาเด็กคนนั้นไป ตักบาตรทุกเช้า ตั้งแต่เด็กคนนั้นยังเด็ก เด็กจะเกิดการเรียนรู้และจดจำพฤติกรรมดังกล่าวที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ โดยที่เด็กคนนั้นไม่รู้ตัว ครั้นพอเด็กคนนั้นเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ก็มีแนวโน้ม จะเกิดการตักบาตรตามการซึมซับพฤติกรรมดั้งเดิมมากกว่าเด็กที่ไม่เคยเกิดการถ่ายทอดพฤติกรรม หรือเรียนรู้การตักบาตรมาก่อนเลยนั่นเอง ฉะนั้นหากเกิดการถ่ายทอด การเรียนรู้พฤติกรรมและความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสาธารณะตั้งแต่เด็กด้วยการสั่งสอน การปฏิบัติทำซ้ำอย่างต่อเนื่องจนเติบโตใหญ่ กระทั่งกลายเป็นความเคยชิน มนุษย์คนนั้นก็จะมีแนวโน้มจะมีจิตสาธารณะเกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่เคยรับรู้ เป็นแน่ โดยปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะได้แก่

1. สถานแวดล้อมหรือโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมเป็น สิ่งที่ส่งผลต่อจิตใจหรือจิตสำนึกของบุคคล สภาพแวดล้อมทางสังคมก็มีผลต่อการก่อร่างจิตสาธารณะ

หรือพฤติกรรมของมนุษย์เช่นกัน โดยมนุษย์คนใดอยู่ภายใต้สภาพสังคมเช่นใดก็อาจมีโอกาสมากกว่าจะซึมซับพฤติกรรมเหล่านั้นและอาจปิดบัง หลงลืมพฤติกรรมเดิมของตนเองที่มีมาเช่น พนักงานคนหนึ่งเข้าไปทำงานบริษัทที่พนักงานจำนวนมากมักเลิกงานก่อนเวลาเป็นประจำ แม้ในช่วงแรกมนุษย์คนนั้นอาจเลิกงานตามเวลาที่กำหนด แต่หากนานเข้ามนุษย์คนนั้นอาจรู้สึกว่าคุณคนอื่นเอาต์เอาเปรียบตนเองกลายเป็นเลิกงานก่อนเวลาตามพฤติกรรมของผู้อื่นไปในที่สุดทั้ง ๆ ที่ตอนแรกอาจไม่ได้มีแนวคิดเช่นนั้น กล่าวได้ว่าหากมนุษย์ไปอยู่ในสภาพแวดล้อมใดก็จะได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมหรือโครงสร้างหลักนั้นเอง จนส่งผลต่อการสร้างพฤติกรรมและจิตสำนึกของมนุษย์เป็นหลัก

2. การที่มนุษย์แต่ละคนตระหนักถึงผลลัพธ์ที่ตามมาจากการกระทำ ทั้งปัญหาผลเสีย วิถีปฏิบัติหรือสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนร่วมกัน มิใช่ว่าใครคนใดคนหนึ่งจะตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวแต่เพียงลำพังจึงจะสร้างให้แต่ละคนเกิดจิตสำนึกในการสร้างหนทางแก้ปัญหาร่วมกันหรือจุดประสงค์ร่วมระหว่างกันได้ เช่น ภายในชุมชนหนึ่งได้รับผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียและขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง หากชาวบ้านเพียงคนเดียวเข้าไปร้องเรียนหรือเก็บขยะแต่เพียงลำพัง ก็คงไม่สามารถแก้ปัญหาทั้งระบบได้แน่ ในทางกลับกันหากชุมชนหนึ่งเกิดการรวมกลุ่มด้วยการเกิดจิตสำนึกร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชนด้วยการตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและผลลัพธ์ที่ส่งผลเสียต่อชุมชนโดยรวม จนเกิดความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นต่างร่วมมือร่วมใจช่วยกันเก็บขยะภายในชุมชนเป็นลำดับแรก จนเกิดเป็นจิตสำนึกร่วมของชุมชนขึ้น ควบคู่กับการเข้าไปเจรจาต่อรองผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ หากเป็นเช่นนั้นปัญหาดังกล่าวย่อมได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นเป็นแน่

3. กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ถือเป็นกระบวนการทางสังคมในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกภายในสังคม ซึ่งมนุษย์ต้องมีความสามารถในการแสวงหาความรู้หรือองค์ความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง มีขั้นตอนสำคัญในการสร้างได้แก่ การรับรู้ การสนใจ การไตร่ตรองแล้วทดลอง ซึ่งการจะสร้างจิตสำนึกได้ ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลหรือตามสถานการณ์ที่แตกต่างภายใต้เงื่อนไขความเป็นมนุษย์หรือมนุษย์ต้องมีศักดิ์ศรี เป็นต้น

Kazdin (1978, p. 308) ได้อธิบายว่าหลักการพื้นฐานของแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน ให้ส่งผลไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โดยนักปรับพฤติกรรมทางปัญญามีความเชื่อ ดังนี้

1. กระบวนการทางปัญญานั้นมีผลต่อพฤติกรรม
2. กระบวนการทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้
3. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของนักปรับพฤติกรรมทางปัญญาจึงมุ่งที่การเปลี่ยนแปลงทางปัญญาเพื่อส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะกระบวนการทางปัญญาและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กัน

Kalish (1981, p. 9) ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักการแห่งพฤติกรรมว่า เป็นหลักการที่ครอบคลุมทั้งแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไข และแนวคิดทางจิตวิทยาต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เข้ามาประยุกต์ใช้ได้ ในการนำแนวคิดของการใช้หลักการแห่งพฤติกรรมมาเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น สามารถพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 กรณีที่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ ผู้ทำหน้าที่พัฒนาสามารถพัฒนาพฤติกรรมที่พฤติกรรมของบุคคลนั้นได้โดยตรง โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ การวางเงื่อนไขจัดการกับพฤติกรรมโดยตรง ด้วยการคุมสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ได้

กรณีที่ 2 กรณีที่ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ จึงไม่สามารถที่จะเปลี่ยนหรือพัฒนาที่พฤติกรรมได้ จึงต้องจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้สึก (Feeling) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนได้หรือจัดกระทำโดยการเปลี่ยนที่ความรู้คิด (Cognitive) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทั้งนี้ เป็นเพราะตามหลักการแห่งพฤติกรรมเชื่อว่า การรู้คิด ความรู้สึก และพฤติกรรมจะมีผลซึ่งกันและกัน

ดังนั้น การพัฒนาพฤติกรรม อาจจัดกระทำได้ที่ทั้งที่พฤติกรรมโดยตรงหรือจัดกระทำที่ความรู้คิด ความรู้สึก เพื่อให้พฤติกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงก็ได้ ดังแสดงในภาพที่ 2.6

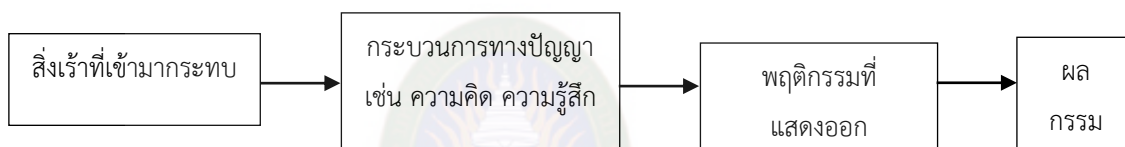
ภาพที่ 2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม (B) ความรู้สึก (F) และความรู้คิด (C)

ปรับปรุงจาก *Form Behavioral Science To Behavioral Modification*,

By Kalish, 1981, New York: McGraw-Hill.

ในการพัฒนาพฤติกรรมมีแนวทางที่หลากหลาย แต่ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสำนึกให้แก่เด็กส่วนใหญ่ นั้น มักเลือกใช้การพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญาเพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยในการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญานั้น มีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากระบวนการปัญญามีผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา

Kalish (1981, p. 12) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและผลกรรมว่ามีลักษณะแบบปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) กล่าวคือ บุคคลแสดงพฤติกรรมภายนอกด้วยการชี้แนะ (Prompting) จากกระบวนการทางปัญญา และในขณะเดียวกัน พฤติกรรมภายนอกก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางปัญญา ดังแสดงให้เห็นถึงภาพสรุปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า กระบวนการทางปัญญา พฤติกรรมและผลกรรม ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 ความสัมพันธ์ในลักษณะ Interaction ปรับปรุงจาก *Form Behavioral Science To Behavioral Modification*, By Kalish, 1981, New York: McGraw-Hill.

จากภาพที่ 2.7 จะเห็นได้ว่าตัวแปรภายในบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก การปรับพฤติกรรมดังกล่าว จึงเรียกได้ว่าการปรับพฤติกรรมทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification หรือ CBM) ซึ่งแนวคิดนี้บูรณาการมาจากแนวคิดของนักจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมปัญญานิยม และแนวคิดของนักจิตวิทยา กลุ่มปัญญานิยมมีความเชื่อว่า พฤติกรรมภายนอกของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาภายใน โดยที่กระบวนการทางปัญญาเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล ดังนั้นถ้าสามารถเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาได้ พฤติกรรมภายนอกของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมจะพัฒนาไปมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับผลกรรมที่บุคคลนั้นได้รับต่อการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วย

Michaelis (1993, pp. 277-280) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในเรื่องหาทางการเมืองการปกครอง เช่น การเป็นพลเมืองของรัฐ การเป็นผู้มีจิตสำนึก สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้โดยผ่านทางพฤติกรรมประชาธิปไตย (Democracy Behavior) ซึ่งประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบ (Responsibilities) บุคคลสามารถแสดงถึงความรับผิดชอบได้ โดยผ่านทาง การใช้สิทธิ การตัดสินใจ และการวางแผนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

2. การตระหนักถึงผู้อื่น (Concern for Others) การตระหนักถึงผู้อื่นแสดงผ่านการเคารพซึ่งกันและกัน ความสุภาพอ่อนโยน การรู้จักผ่อนปรน ความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ความไวต่อความต้องการแก้ปัญหา และความสนใจผู้อื่นทั้งในครอบครัว โรงเรียน และสังคม

3. การมีจิตใจที่เปิดกว้าง (Open Mildness) การมีจิตใจที่เปิดกว้างแสดงผ่านการพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของประเด็นและปัญหา การแสวงหาหนทางที่ดีกว่าในการกระทำสิ่งต่างๆ การใช้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงการกระทำของตนและสนับสนุนแนวคิดของผู้อื่น โดยพิจารณาจากความถูกต้องของหลักฐานและเหตุผล

4. การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativeness) การค้นพบแนวทางใหม่ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีมุมมองที่สร้างสรรค์ทั้งต่อแนวคิดใหม่และแนวคิดเก่า ตลอดจนการใช้สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ การวางแผน การปรับปรุงการปฏิบัติทั้งของตนเองและกลุ่ม

5. ความร่วมมือ (Cooperativeness) พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรวบรวมความคิดเห็น การวางแผน การรวบรวมแนวคิด นักเรียนสามารถพัฒนาพฤติกรรมข้างต้นได้จะสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จและประเมินผลการทำงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Foster (1999, pp. 51-52) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสังคมมนุษย์ควรมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. เลือกประเด็นที่สัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียน เนื่องจากประเด็นที่สัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียนจะมีความหมายและก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เมื่อนักเรียนได้มีประสบการณ์กับประเด็นทางสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวจะเป็นการเตรียมตัวให้นักเรียนได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสนใจและกระตือรือร้นกับประเด็นระดับโลก

2. จัดหาแหล่งวิทยาการเพื่อการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาแก่นักเรียน แหล่งวิทยาการที่ควรนำมาใช้ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นิตยสาร รายสัปดาห์รายการโทรทัศน์ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น แหล่งวิทยาการควรทันสมัย เป็นตัวแทนของความคิดที่แตกต่างนักเรียน ควรได้พิจารณาจากแหล่งวิทยาการชั้นต้น ครูควรจัดหาข้อมูลให้เพียงพอแก่นักเรียนเพื่อใช้ประกอบการอภิปรายในประเด็นที่ศึกษา

3. ระดมสมองเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา นักเรียนสามารถเข้าร่วมในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนและปฏิบัติกิจกรรมที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะ แนวทางแก้ไขปัญหาที่เสนอโดยนักเรียนในระหว่างการระดมสมองจะได้รับการยอมรับ นักเรียนสามารถขยายขอบเขตการค้นคว้าเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขได้กว้างขวางมากขึ้น โดยอาศัยกิจกรรมการระดมสมองที่ปฏิบัติ

4. แนวทางแก้ไขปัญหแต่ละแนวทาง ต้องเกิดจากการระดมสมองเพื่อหาเหตุผลสนับสนุนและคัดค้านทางเลือกแต่ละทาง จัดทำรายการแก้ไขปัญหที่นักเรียนได้ร่วมกันคิดขึ้นจากนั้นให้นักเรียนจัดทราายการผลกระทบของแต่ละแนวทางแก้ไขปัญหแล้วร่วมกันอภิปราย

5. เลือกแนวทางแก้ไขปัญหซึ่งมีผลกระทบทางลบน้อยที่สุดต่อสิ่งแวดล้อมให้เวลากับนักเรียนในการพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญห และผลกระทบของแนวทางแก้ไขปัญหแต่ละทางเพื่อที่จะเลือกแนวทางแก้ไขปัญหเพียงแนวทางเดียวที่จะก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

6. ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหนักเรียนสามารถระดมสมองเพื่อแสวงหาแนวทางปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญห โดยเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง กิจกรรมที่ปฏิบัติอาจเป็นการเขียนจดหมายถึงบริษัทเอกชน หน่วยงานของรัฐ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การรณรงค์ให้มีการเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาพฤติกรรมสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธีตามความเชื่อพื้นฐานของแต่ละแนวคิด การนำหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior Principles) มาอธิบายพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะ หรือการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย การพัฒนาจิตสาธารณะต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้น ควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ รวมทั้งมีการฝึกฝนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ ซึ่งในการฝึกอบรม ปลูกฝัง หรือพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กนั้น ควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

2.2.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

2.2.6.1 แนวคิดทฤษฎีภายในประเทศ

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบาย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งทฤษฎีที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ประเทศชาติ และส่วนรวม ดังนี้

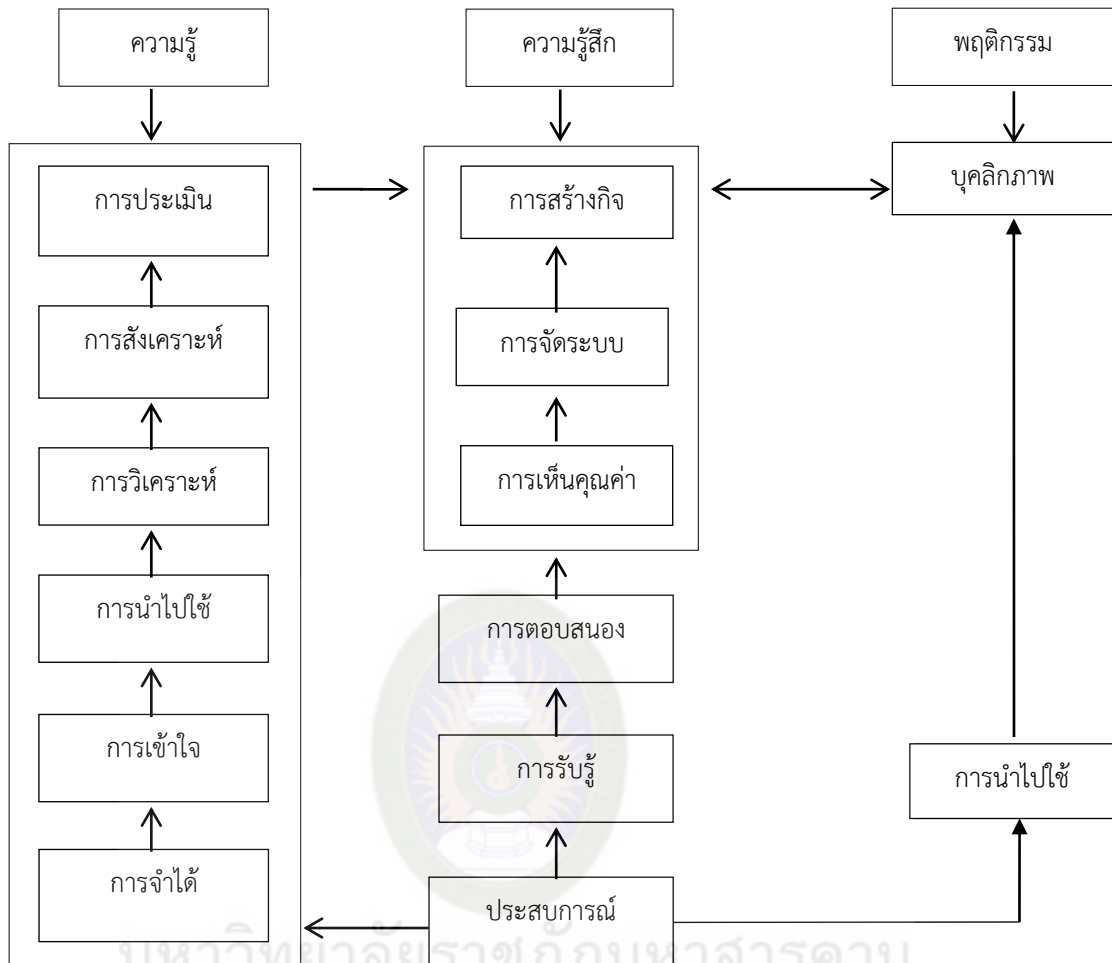
สุพจน์ ทรายแก้ว (2546, น. 14) ได้อธิบายว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏ หรือก่อรูปขึ้นในจิตใจของมนุษย์แต่ละคนภายหลังจากได้รับรูปรากฐานการรับรู้หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกเข้าสะสม การก่อรูปที่มีความต่อเนื่องกันจึงยากที่จะกำหนดและแยกแยะหรือจัดลำดับชั้น เพื่อเป็นการบ่งชี้ว่าบุคคลที่มีความรู้สึกลอยอยู่ทุกระดับใดได้ชัดเจนแน่นอน การก่อรูปของ

จิตสาธารณะยังเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า จิตสาธารณะเป็นผลลัพธ์เชิงคุณลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ที่ก่อรูปขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย การได้รับรู้ (Cognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัส ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึงสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้ และนำไปสู่การก่อรูปของจิตสาธารณะ

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) ได้แก่ การมีความสนใจหรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิริยาสนองตอบการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัยที่นำไปสู่จิตสาธารณะ

3. คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจนที่เรียกว่าพฤติกรรม จิตสาธารณะของบุคคลจึงเป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งเร้า การรับรู้ได้ก่อขึ้นในใจของบุคคลในรูปของความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เป็นคุณลักษณะทางจิตที่ก่อรูปผ่านกระบวนการทางปัญญา เป็นปฏิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์ทางสังคม ดังภาพที่ 2.8 ดังนี้

ภาพที่ 2.8 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ปรับปรุงจาก จิตสาธารณะการกิจรูปและกระบวนการเสริมสร้าง, โดย สุพจน ทรายแก้ว, 2546, วารสารเพชรบุรีวิทยาลัยการณ.

จากภาพที่ 2.8 กระบวนการเรียนรู้ที่แสดงไว้ข้างต้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ (มีความรู้ ทักษะ บุคลิกลักษณะและทักษะ) ที่สอดคล้องกับความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมทุกสังคมต้องดำเนินการผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งในทางสังคมศาสตร์จะเรียกกิจกรรมหรือกระบวนการดังกล่าวว่า เป็นการกล่อมเกลாதงสังคม (Socialization) อันเป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้มีจิตสาธารณะและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ในระดับหนึ่งการกล่อมเกลาทงสังคมจึงเป็นกระบวนการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้บุคคลหรือสมาชิกของสังคมโดยอาศัยกลไกระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการและมีรูปแบบที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกันไปสามารถแยกได้เป็น 3 ส่วน

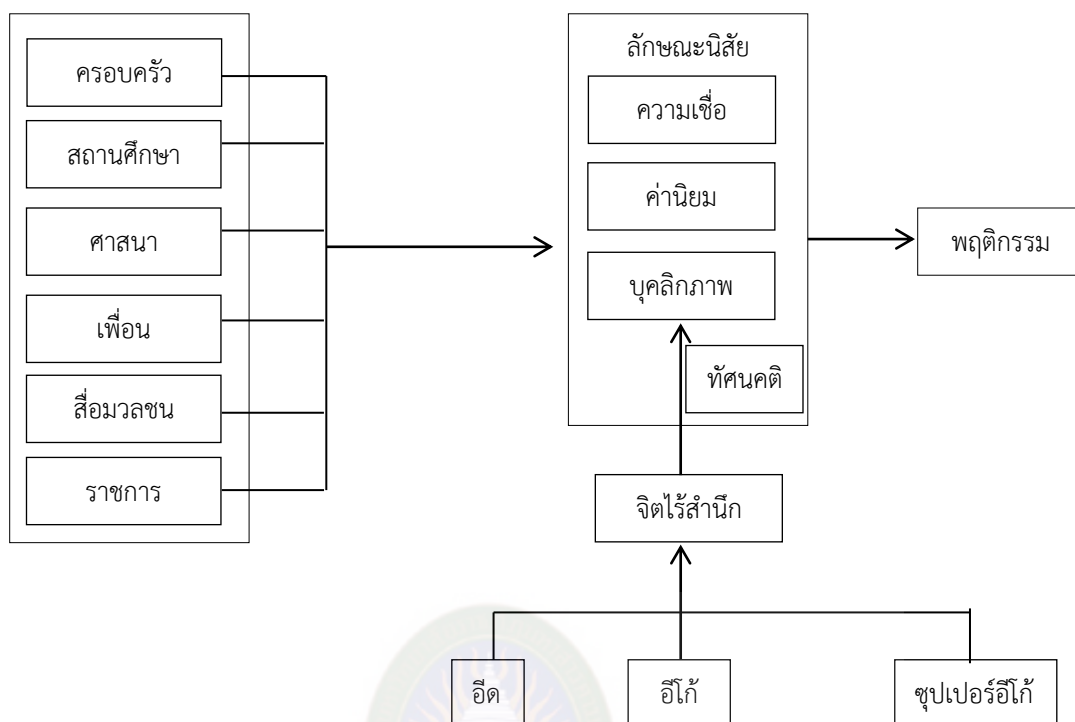
1. การศึกษาในระบบโรงเรียน ดำเนินการอย่างเป็นทางการสำหรับบุคคลที่อยู่ในวันเรียนและผู้สนใจ
  2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน จัดให้สำหรับผู้พ้นวัยเรียนไปแล้ว แต่มีความต้องการได้รับประสบการณ์ทางการเรียนรู้
  3. การศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นตั้งแต่บุคคลเกิดและมีชีวิตอยู่รอดเติบโตและเสียชีวิตไป ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งที่บ้าน จากครอบครัว ที่ทำงานและการสมาคมต่าง ๆ
- อนึ่ง ระบบย่อยลำดับที่ 3 จะมีบทบาทในการช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคคล และมีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะและพฤติกรรมของบุคคลในระยะยาวค่อนข้างสูง ดังภาพที่ 2.9

ภาพที่ 2.9 แสดงกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ของบุคคล

ปรับปรุงจาก จิตสาธารณะการกิจรูปและกระบวนการเสริมสร้าง, โดย สุพจน ทรายแก้ว, 2546, วารสารเพชรบุรีวิทยาลัยเกษตร.

การกล่อมเกลாதงสังคมเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่บุคคลหรือสมาชิกสังคม ให้มีการรับรู้ มีจิตสำนึก (มีค่านิยม ความเชื่อ) มีบุคลิกภาพหรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคลในสังคม เพื่อที่จะช่วยให้สังคมได้มาซึ่งสมาชิกที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และควรเป็นหน้าที่ของสถาบันหรือหน่วยงานสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน องค์กร ศาสนากลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน หน่วยราชการ ฯลฯ ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการให้สอดคล้องประสานกัน ลักษณะของสัมพันธภาพขององค์กรในกระบวนการกล่อมเกลาทงสังคมตามที่แสดงดังภาพที่ 2.10

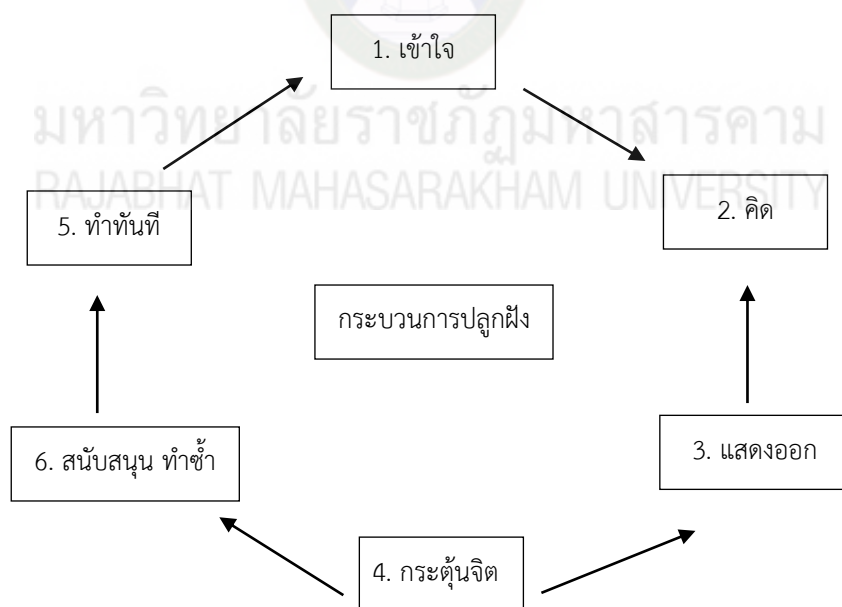
ภาพที่ 2.10 การกล่อมเกลาทางสังคมเพื่อสร้างจิตสาธารณะและพฤติกรรม

ปรับปรุงจาก จิตสาธารณะการกิจรูปและกระบวนการเสริมสร้าง, โดย สุพจน ทรายแก้ว, 2546, วารสารเพชรบุรีวิทยาลัยเกษตรกรรม.

จากภาพที่ 2.10 แสดงถึงองค์ประกอบของกลุ่มตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะในจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ องค์การหรือหน่วยงานทางสังคม ซึ่งทำหน้าที่ในการเสริมสร้างการเรียนรู้หรือการกล่อมเกลาทางสังคมให้บุคคลผ่านกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะในด้านการเรียนรู้ และจิตใต้สำนึกขึ้นในใจของบุคคลในสังคมและนอกจากกลุ่มปัจจัยที่สร้างกล่าวข้างต้น ยังมีปัจจัยจิตใต้สำนึกเป็นตัวแปรแทรกซ้อนต่อการเสริมสร้างจิตสาธารณะและบุคลิกภาพของบุคคลอีกด้วย

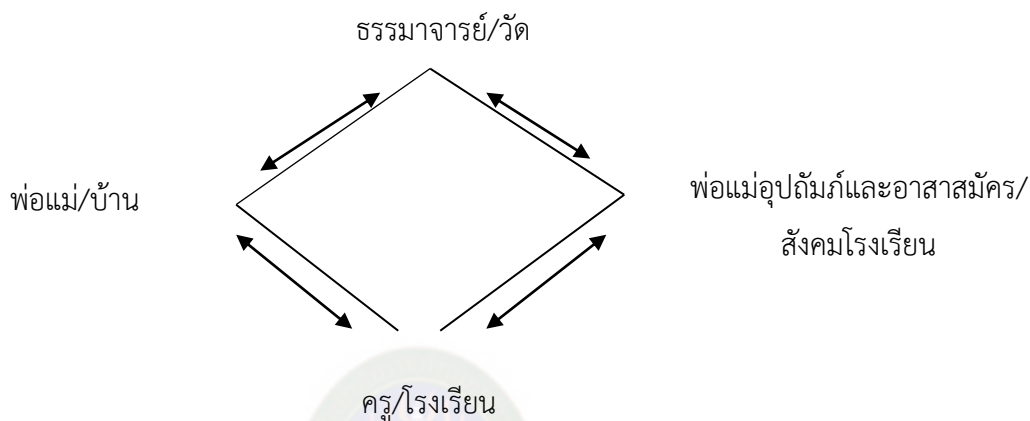
เดิมแท้ ชาวหินฟ้า และคณะ (2550, น. 28) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของมูลนิธิพุทธฉือจี้ จะสอนและกล่อมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ไม่เห็นแก่ตัวในด้านเดียว แต่ให้รู้จักกฎระเบียบและจริยธรรมมีความยับยั้งตนเองไม่ให้ถูกกลืนเข้าไปในสังคมที่มัวหมองเมล็ดพันธุ์ที่บ่มเพราะเข้าไปในจิตใจ คือคุณธรรม ความดี ความรัก ความเป็นหมู่คณะ ด้วยปรัชญาฉือจี้ 2 ชุด ดังนี้ ชุดที่ 1 มิเมตตา กรุณา ปิติ ยินดี และให้โดยไม่เห็นแก่ตัว ชุดที่ 2 การรู้จักพอ การรู้จักบุญคุณ รู้จักยกย่อง และมีความรักให้กับผู้อื่น ซึ่งดำเนินสอนคุณธรรม 6 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเข้าใจ คือ อธิบายให้นักเรียนเข้าใจสิ่งที่กระทบที่ เกิดผลดี ผลเสียอย่างไร โดยใช้รูปแบบการเล่านิทานหรือสื่อวีดิทัศน์
2. คิด คือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนเปรียบเทียบตนเอง ในสถานการณ์ต่าง ๆ จากการฟังเรื่องเล่า
3. แสดงออก คือ ให้นักเรียนแสดงจินตนาการต่าง ๆ โดยการวาดภาพ การเรียงความ การแสดงละคร เปรียบเหมือนการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ความดีในจิตใจเด็ก
4. กระตุ้นจิตเมตตา คือ การนำนักเรียนเข้าไปสัมผัสกับคนที่ผสมทุกสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เด็กพิการ สถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสงสารเมตตา
5. ถ้าทำทันที คือ กระตุ้นให้นักเรียนทำความดี โดยการช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ยาก ทั้งทางวัตถุและจิตใจ เปรียบตั้งการงอกของเมล็ดพันธุ์แห่งความดี
6. สนับสนุนและทำซ้ำ คือ การมีพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์คุณธรรมของแต่ละคน ให้เกิดความงามขึ้นในจิตใจของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการสนับสนุนทำซ้ำเป็นประจำ เพื่อบ่มเพาะความดีงามให้งอกขึ้น ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.11 กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมของฉือจี้ ปรับปรุงจาก *คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไต้หวัน*, โดย เดิมแท้ ชาวหินฟ้า และคณะ, 2550, กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550, น. 14-16) ได้อธิบายว่าองค์ประกอบที่มีบทบาทปมพะเยาเวาชน คือ วัด บ้าน โรงเรียนและสังคม หมายถึง การสานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างแบบอย่างของธรรมาจารย์เจิ้งเหยียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และพ่อแม่อุปถัมภ์ ร่วมมือกันติดตามเด็กและร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงวัย ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ ได้ดังภาพที่ 2.12

ภาพที่ 2.12 การสานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างแบบอย่างของธรรมาจารย์เจิ้งเหยียนปรับปรุงจาก การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) โดย ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, น. 21-25) ได้อธิบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองส่งหมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ นับได้ว่าเป็นแนวคิดสำคัญที่สุดในการสอนคนให้มีจิตสาธารณะ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์หลักการในการปฏิบัติตนบนทางสายกลางซึ่งประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

1. ความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่นการผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุมีผล คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียง จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ การเตรียมตัวรับผลกระทบรายการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ส่วนเงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน คือ

1. เงื่อนไขความรู้ ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน องค์ประกอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

2.2.6.2 แนวคิดทฤษฎีต่างประเทศ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธาณะมีลักษณะเป็นทั้งทฤษฎีวิถีชีวิต (Life Course Theories) และทฤษฎีคุณลักษณะแฝง (Latent Trait Theories) นักวิชาการกลุ่มทฤษฎีวิถีชีวิต เช่น Piaget (1967) และ Kohlberg (1976) เชื่อว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบน พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นกระบวนการทางพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากคุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาจิตสาธาณะของนักเรียน ประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีพัฒนาจิตพิสัยของแคโรลวอลบลูม และคนอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget) Piaget (1967) เชื่อว่าจริยธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างความรู้สึกรับรู้วัฒนธรรม (Component Feeling and Culture) ได้เสนอหลักของการพัฒนาจริยธรรมและขั้นตอนพัฒนา ดังนี้

วัลภา สบายยิ่ง (2553, น. 20–22) และพรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2553, น. 168–171) กล่าวว่า หลักการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้นและขึ้นอยู่กับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางปัญญา เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กที่มีอายุระหว่าง 5–8 ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดาเด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และเชื่อว่ากฎเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เด็กตั้งแต่ 9 ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลง ระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกันและกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการมีจริยธรรมโดยการบังคับ (Heteronomous Morality) การพัฒนาจริยธรรมในขั้นตอนนี้จะพบในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 8 ปี โดยในขั้นตอนนี้เด็กจะเชื่อฟังคำ

สอนและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่อย่างเคร่งครัดโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ลักษณะที่สำคัญในเรื่องของความคิด ความเข้าใจในเชิงจริยธรรมของเด็ก คือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ เชื่อว่าความถูกผิดเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำโดยไม่คำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำ และเด็กจะเชื่อว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีไว้สำหรับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากใครไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ถือว่าเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นคนที่ไม่ดี และเมื่อใดที่กระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษตามความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ

2. ขั้นการมีจริยธรรมด้วยตนเอง (Autonomous Morality)

เป็นขั้นตอนพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กที่มีอายุมากกว่า 8 ปี เด็กในช่วงวัยนี้สามารถพิจารณาถึงความมุ่งหมายที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ มีความเข้าใจว่าข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว แต่อาจสามารถเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นได้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์นั้น ลักษณะที่สำคัญ คือ เด็กมีความเข้าใจในเรื่องของการร่วมมือ การตอบแทน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน รู้จักการใช้เหตุผลมากขึ้น ตลอดจนรู้จักการประเมินความถูกผิดโดยคำนึงถึงเจตนาของผู้กระทำและผลของการกระทำและพร้อมที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสในการที่ทำความดีต่อไป

สรุปได้ว่าการพัฒนาทางจริยธรรมของเพียเจต์ ต้องอาศัยการพิจารณาเชิงเหตุผล เชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล การพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้นและขึ้นอยู่กับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยแบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การมีจริยธรรมโดยการบังคับและการมีจริยธรรมด้วยตนเอง

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

ของโคลเบอร์ก Kohlberg (1987) ได้รับอิทธิพลมาจากเพียเจต์ วิธีการจึงคล้ายคลึงกัน คือการสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรม ที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควรทำ” โคลเบอร์กมีความเชื่อพื้นฐาน ดังนี้ พัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลเป็นไปตามลำดับขั้นการพัฒนา การรับรู้ทางสังคม และบทบาทของแต่ละคนนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเขา บุคคลจะมีจริยธรรมสูงขึ้นหรือการใช้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นสูงได้นั้นจะต้องใช้เหตุผลเชิงตรรกะ และความสามารถในการรับรู้ทางสังคมในระดับสูงก่อน โคลเบอร์กได้แบ่งระดับการพัฒนาการเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับมี 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น ดังนี้

สรวงศ์ ไคว้ตระกูล (2553, น. 68-75) กล่าวว่า

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) แบ่งออกเป็น 2 ขั้น

ขั้นที่ 1 การเชื่อฟังและการลงโทษ (Heteronomous Morality)

พบในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปี ในขั้นตอนนี้เด็กจะเชื่อฟังและทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะได้

ไม่ถูกลงโทษ ดังนั้น การกระทำที่ดี คือ การกระทำที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษการที่เด็กจะตัดสินใจว่า พฤติกรรมใดถูกหรือผิดนั้น ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือพฤติกรรมของเขากำหนด ได้แก่ บิดา มารดา หรือครูอาจารย์ของเขา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง (Personal Reward Orientation) ในขั้นนี้เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงรางวัลหรือผลตอบแทนที่ตนเองจะได้รับ ซึ่งพบมากในเด็กที่มีอายุระหว่าง 7-10 ปี

2. ระดับทำตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 3 การคาดหวังและการยอมรับของกลุ่ม (Interpersonal Accord and Conformity) ในขั้นนี้เด็กเชื่อว่า บุคคลควรจะทำตัวให้ดีตามความคาดหวังของครอบครัวและชุมชนและจะคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน พฤติกรรมที่ดี หมายถึง การมีแรงจูงใจที่ดีและความรู้สึกส่วนบุคคลต่อบุคคลอื่นในทางที่ดี เป็นพฤติกรรมที่กลุ่มหรือคนที่เด็กนับถือเห็นว่าดี ส่วนพฤติกรรมไม่ดีเป็นพฤติกรรมที่คนอื่นเห็นว่าไม่ดี พบในเด็กอายุ 10-13 ปี

ขั้นที่ 4 การทำตามกฎหมายและกฎระเบียบ (Law and Order Orientation) พบมากในเด็กอายุ 13-16 ปี เป็นขั้นที่คำนึงถึงบรรทัดฐานทางสังคมโดยยึดถือการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ เด็กมีความเชื่อว่าคนดีคือคนที่ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบของสังคม คนที่ฝ่าฝืนกฎหมายและกฎระเบียบของสังคมถือว่าเป็นผู้ที่กระทำผิดเชิงจริยธรรม

3. ระดับมีจริยธรรม (Post-conventional Level) แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 การทำตามสัญญาสังคม (Social Contract Orientation) ในขั้นนี้ถือว่ากลุ่มทางสังคมที่แตกต่างกันภายในสังคมหนึ่งย่อมจะมีคุณค่าที่แตกต่างกัน เหตุผลทางจริยธรรมอยู่บนพื้นฐานสิทธิและการตัดสินใจของแต่ละบุคคล ดังนั้นการกระทำที่ถูกฝึดยอมรับขึ้นอยู่กับค่านิยมของแต่ละสังคมที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามเหตุผลและสถานการณ์ พบในบุคคลที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 6 หลักคุณธรรมที่เป็นสากล (Universal Ethical Principle Orientation) ในขั้นนี้เชื่อว่าความรับผิดชอบส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับการกระทำนั้นอยู่บนพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่เป็นสากลและหลักการทางจริยธรรม และที่สำคัญบุคคลเชื่อว่าจุดมุ่งหมายของความคิดที่เป็นหลักสากลเป็นสิ่งที่ทุกสังคมควรที่จะยอมรับ

สรุปได้ว่าทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นการสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรม ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคล เป็นไปตามลำดับขั้น การพัฒนาการรับรู้ทางสังคม และบทบาทของแต่ละคนนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเขา บุคคลจะมีจริยธรรมสูงขึ้นหรือการใช้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นสูงได้นั้นจะต้องใช้เหตุผลเชิงตรรกะ และความสามารถในการรับรู้ทางสังคม ซึ่งแบ่งระดับพัฒนาการ

เป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย 1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ การเชื่อฟังและการลงโทษ และการคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง 2) ระดับทำตามกฎเกณฑ์ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ การคาดหวังและการยอมรับของกลุ่ม และการทำตามกฎหมายและกฎระเบียบ 3) ระดับมีจริยธรรม แบ่งออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ การทำตามสัญญาสังคมและหลักคุณธรรมที่เป็นสากล

3. ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของแครทวอลบลูมและมาเซีย (Kathwolph Bloom and Masia)

องค์กรและนักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดทฤษฎีของแครท วอลบลูมและมาเซียไว้ ดังนี้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2551, น. 58-60) และทีศนา แชมมณี (2553, น. 237-240) โดยสรุปการจัดลำดับชั้นการเกิดพฤติกรรมเป็น 5 ชั้นดังนี้

1. ชั้นรับรู้ (Receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุดขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้นย่อยคือ 1) ชั้นรับรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า 2) ชั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝึกฝฝต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ 3) ชั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม

2. ชั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ 1) ชั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้ 2) ชั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา 3) ชั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจ หรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มาเป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

3. ชั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่า สิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่าไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนา คือ 1) การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้ง 2) การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย 3) การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธ คัดค้าน โต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. **ขั้นจัดระบบ (Organization)** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กันพยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบไปด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น คือ 1) **ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม** เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น 2) **ขั้นสร้างระบบค่านิยม** เขาจะพยายามชี้แจงนำหนักค่านิยมต่าง ๆ ที่เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5. **ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือเมื่อการจัดระบบสำหรับตนเองเขาสรุปเขารอแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติและคงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวในที่สุด ขั้นเกิดเป็นนิสัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ 1) **ขั้นสร้างข้อสรุป** ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ตามแนวหรือระบบที่ตัวเองต้องการ 2) **ขั้นกิจนิสัย** ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ จนได้รับการยอมรับจากวงกว้างหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ของบุคคลแล้ว

สรุปได้ว่าทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยตามแนวคิดของแคทรโวลบลูมและมาเซีย ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ 1) **ขั้นการรับรู้** เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุดขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา 2) **ขั้นการตอบสนอง** เป็นการพัฒนาที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3) **ขั้นการเห็นคุณค่า** เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้ว่าสิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่าไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ 4) **ขั้นการจัดระบบ** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กันพยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น และ 5) **ขั้นเกิดกิจนิสัย** เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัวหรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่าเป็นลักษณะเฉพาะตัว

2.2.7 เครื่องมือและวิธีวัดจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะภายในตัวบุคคล จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการวัดที่หลากหลายจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการสร้างแบบวัดจิตสาธารณะประกอบงานวิจัยมากมาย ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาแนวคิดวิธีการวัดจิตสาธารณะเพื่อจะนำมาปรับปรุงเป็นเครื่องมือใช้ในการพัฒนารูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่ามีวิธีการวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ ดังนี้

ณัฐกรรณ์ หลาวทอง (2546, น. 28) อธิบายว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะแฝงภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังเกตได้ยาก เนื่องจากบุคคลที่มีความรู้สึกแบบเดียวกัน อาจแสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกัน และการแสดงพฤติกรรมที่เหมือนกันก็อาจเนื่องมาจากเหตุผลภายในจิตใจที่ต่างกัน ดังนั้นการตัดสินคุณค่าของลักษณะที่แฝงอยู่ภายในตัวบุคคลจึงนิยมใช้วัดทางอ้อมโดยการรายงานตนเอง (Self-Report) การสังเกตพฤติกรรม (Observation) การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม (Abrasive) การสัมภาษณ์ (Interview) และเทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques) ดังนี้

1. การรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นการให้ผู้เข้ารับการทดสอบแสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส ซึ่งอาจเป็นข้อความหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยผู้ตอบได้ตอบตามความคิด ความรู้สึก ทศนคติ และค่านิยมของตนเอง (การตอบแบบปลายเปิด) หรือการเลือกคำตอบที่มีการจัดเตรียมไว้ให้จากมาตรวัดต่าง ๆ เช่น มาตรอันตรภาคปรากฏเท่ากัน (Equal-appearing Intervals Scale) ของเทอร์สโตม มาตรส่วนประมาณค่า (Summated Rating Scale) ของลิเคิร์ต และมาตรจำแนกความหมาย (Semantic Different Scale) ของออสกูด งานวิจัยที่ใช้วิธีการวัดดังกล่าว เช่น

ภาวนา เศรษฐไตรรัตน์ (2557, น. 126-128) ได้อธิบายถึงการสร้างเครื่องมือวัดจิตสาธารณะที่เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยจริงที่สุด จริงจริงบ้าง จริงน้อย และไม่จริง

พระสุวรรณ์ ปูนอ่อน (2555, น. 149) ได้มีการสร้างเครื่องมือวัดจิตสาธารณะที่เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

เจษฎา หนูรุ่ง (2551, น. 123) ได้ศึกษาปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 176 คน พบว่า มีค่าอำนาจจำแนก .35 - .72 และค่าความเที่ยง .95

พิริยา นิลมาต (2550, น. 166) ได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย พบว่าแบบวัดจิตสาธาณณ์มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เกณฑ์การให้คะแนนด้านนิมาน (ด้านบวก) คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 การให้คะแนนด้านนิเสธ (ด้านลบ)

มูทิตา หวังคิด (2547, น. 134) ได้ศึกษาการฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาจิตสาธาณณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดจิตสาธาณณ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยข้อคำถามเป็นสถานการณ์จำนวน 30 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 129 คน พบว่ามีค่าความเที่ยง .87

Mehrens (1978, p. 215) ได้สร้างข้อคำถาม (Item Construction) มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ทมีแนวทางในการสร้างแบบนี้

1. ข้อคำถามที่ถามในเชิงความคิดเห็น ความเชื่อและความรู้สึกไม่ควรเป็นข้อคำถามที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นปัจจุบัน
2. ข้อความมีความชัดเจน ตรงประเด็น ควรหลีกเลี่ยงข้อความที่กำกวม
3. ในแต่ละข้อควรวัดเพียงประเด็นเดียว
4. ควรมีจำนวนข้อคำถามในทางบวก (Positive Item) และทางลบ (Negative Item) จำนวนเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน
5. ข้อคำถาม ไม่ควรสร้างในรูปความคิดเห็นที่เป็นกลางหรือรุนแรง เพราะทำให้ไม่ทราบความแปรปรวนในการวัด
6. กำหนดระดับ (Strongly Agree) เห็นด้วย (Agree) ไม่แน่นอน (Uncertain) ไม่เห็นด้วย (Disagree) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Disagree)

2. การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่ใช้ได้ง่าย สะดวกด้วยการใช้ประสาทสัมผัสโดยเฉพาะตาและหู เพื่อบันทึกและจดจำพฤติกรรมต่าง ๆ ก่อนที่จะจดบันทึกลงในแบบบันทึกที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) หรือมาตราประมาณค่า (Rating Scale) รายละเอียดสิ่งที่สังเกตอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมีประเด็นการสังเกตที่ครอบคลุมพฤติกรรมที่ปรากฏจะช่วยให้การสังเกตนั้น ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด งานวิจัยที่ใช้วิธีการวัดดังกล่าว เช่น

อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550, น. 143) ศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลองผสมกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธาณณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบสังเกตพฤติกรรมจิตสาธาณณ์ จำนวน 24 รายการพฤติกรรม เมื่อนำไปทดลองใช้กับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 70 คน และคำนวณหาค่าความเที่ยงของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต มีค่าความเที่ยง .95

บุญทัน ภูบาล (2549, น. 167) ได้ศึกษาการใช้วิธีทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรม จิตสาธารณะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่ากำหนดตัวเลข (Numerical Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับคะแนน 2, 1 และ 0 จำนวน 12 รายการพฤติกรรม เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 16 คน และคำนวณหาค่าความเที่ยงของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต (RAI: Rater Agreement Indexes) มีค่าความเที่ยง .86

3. การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม (Obtrusive) เป็นการตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังจากหลักฐานที่ใช้อ้างอิงความถี่ของพฤติกรรมที่ยังปรากฏหรือหลงเหลือ

4. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำของตนเอง การได้มาซึ่งข้อมูลอาจใช้การสัมภาษณ์แบบรายบุคคล หรือแบบกลุ่ม รูปแบบของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีการเตรียมข้อคำถามไว้เรียบร้อยแล้ว และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจะมีเพียงประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์โดยผู้สัมภาษณ์ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความไว้วางใจ เชื่อถือนอกจากนี้ยังต้องมีทักษะในการฟัง การสังเกต และการจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยงานวิจัยที่ใช้วิธีการวัดดังกล่าว เช่น

ถวัลย์มา เกื้อสกุล (2547, น. 110) ได้สร้างแบบสอบถามที่กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดตัวแปรเป็น 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้บังคับบัญชาระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

5. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques) เป็นการใช้สถานการณ์หรือสิ่งเร้าไปกระตุ้นให้ผู้ทดสอบแสดงพฤติกรรม ความคิด หรือจินตนาการของตนเองออกมา เช่น การเติมประโยคหรือเรื่องให้สมบูรณ์ การบรรยายความรู้สึกจากภาพ การโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกกับคำต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการแปลความหมายทำได้โดยการอาศัยผลจากการตอบก็จะสามารถทราบความรู้สึกของผู้ตอบเป้าหมายที่วางไว้ งานวิจัยที่ใช้วิธีการวัดดังกล่าว เช่น

พิมพ์ กาเนิดผล (2551, น. 81-87) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวัดจิตสาธารณะเป็นแบบวัดแบบสถานการณ์ 3 ตัวเลือก จำนวน 14 ข้อ โดยจำแนก 3 ด้าน คือ ด้านการกระทำสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อส่วนรวม จำนวน 5 ข้อ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาส่วนรวม จำนวน 4 ข้อ ด้านการมีน้ำใจ จำนวน 5 ข้อ มีความเชื่อมั่นของ

แบบสอบถามเท่ากับ 0.855 เกณฑ์การให้คะแนน ให้ 0 คะแนน หมายถึงไม่มีจิตสาธารณะ ให้ 1 คะแนน มีจิตสาธารณะในระดับน้อย ให้ 2 คะแนน มีจิตสาธารณะในระดับมาก

ซึ่งวิธีการสร้างเครื่องมือในการวัดด้านจิตพิสัย ที่นิยมนำมาใช้ในการวัดมี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. มาตรฐานการประมาณค่าของลิเคิร์ต เป็นมาตรฐานที่นิยมใช้วัดคุณลักษณะจิตพิสัย มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีความเชื่อมั่นสูง และพัฒนาเพื่อวัดความรู้สึกได้หลายอย่าง เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกต่อข้อความ หลังจากมีการนำใช้แล้ว ลักษณะของมาตรจะเสนอข้อความจำนวนมากให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย โดยกำหนดช่วงของความรู้สึกเป็น 5 ช่วง ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งข้อความที่อยู่ในมาตรจะประกอบด้วยข้อความที่มีความหมายทางบวกและทางลบ ลักษณะของข้อความที่อยู่ในมาตรวัดไม่ควรยาวมากเกินไป ต้องมีความชัดเจน

2. มาตรฐานความหมายของออสกูด ลักษณะมาตรจำแนกความหมายเป็นมาตรที่ประกอบด้วยคำคุณศัพท์ซ้ำคู่หลายคู่ต่อเป้าหมายทางจิต ว่ามีความใกล้เคียงกับคำคุณศัพท์ด้านหนึ่งด้านใดมากน้อยเพียงไร เช่น ง่าย-ยาก สับสน-แจ่มใส โดยการให้คะแนนจะมีทั้งทางบวกและทางลบ เช่น 2, 1, 0, -1, -2 เป็นต้น

3. มาตรฐานตรรกภาพรากลูเท่ากับกันของเทอร์สโตน เป็นการกำหนดช่วงความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนดีของเครื่องมือวัดนี้ คือ ไม่ต้องมีมาตรตัวเลขติดไว้ให้ผู้ตอบเห็นจะมีแต่ข้อความแสดงความรู้สึกทั้งทางบวก กลาง และลบ ครบตามจำนวนมาตรตามที่กำหนดไว้ตั้งแต่ตอนสร้างตอนแรกเท่านั้นส่วนใหญ่จะกำหนดช่วงไว้ 11 ช่วงจากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด

ดังนั้นสรุปได้ว่าในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและปรับปรุงแบบวัดจิตสาธารณะ จากแนวความคิดของอัญชลิกา ผิวเพชร (2554) พิริยา นิลมาตร (2550) และ Mehrens (1978) มาเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามและเนื้อหาให้สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการ และกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาโดยแบบวัดจิตสาธารณะในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ 4 ด้านที่กำหนดเป็นแบบสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และผู้วิจัยใช้แนวความคิดของอัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550) ในการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน

2.3 การพัฒนารูปแบบ

2.3.1 ความหมายการพัฒนา

มีนักวิชาการได้อธิบายความหมายการพัฒนาไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สนธยา พลศรี (2556, น. 2-8) ได้อธิบาย การพัฒนา ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลง สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจความหมายดังกล่าวนี้เป็นที่มา ของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น มีแนวทางการพัฒนา ในลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่นำไปใช้ในความหมายแคบคือ "การพัฒนาองค์กร" หรือ Organization Development (OD) หรือให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบโดยมุ่งความเจริญเติบโต ขององค์กรเป็นส่วนรวมและแก้ปัญหาขององค์กรทุกส่วนพร้อมกัน มิใช่แก้ปัญหาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง สำหรับความหมายอย่างกว้างหมายถึง ความพยายามอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันในการปรับปรุง สมรรถนะขององค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก พร้อมทั้ง เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดปัญหาภายในองค์กรให้หมดไปโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกองค์กรได้ทันทั่วทั้ง
2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานโดยนำเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้
3. เพื่อสร้างระบบความรับผิดชอบร่วมกัน เปลี่ยนแปลงทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อบุคคลและองค์กรให้เกิดความสำนึกที่ดีต่อกัน
4. เพื่อสร้างบรรยากาศของการทำงานให้เกิดความตื่นตัว มีการแข่งขันกันสร้าง ผลงานเพื่อองค์กรเป็นส่วนรวม
5. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีในบรรดาผู้ปฏิบัติงานทั้งผู้ปฏิบัติงานตามลำดับชั้น สายการบังคับบัญชาและระหว่างผู้ร่วมงานในระดับเดียวกัน
6. เพื่อสร้างกลไกที่อำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มคน
7. เพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติงานทุกระดับให้มีความรู้ความสามารถ

ฉลองชัย อินทชีณี (2557, น. 14) ได้อธิบายความหมายของ การพัฒนา ว่าหมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เกิดสิ่งที่พึงประสงค์ เกิดประโยชน์ต่อ การเกื้อกูลต่อการทำงาน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

Streeten and Pual (1972, p. 3) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า เป็นทั้ง เป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน ต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย สรุปได้ว่า การพัฒนา

หมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เกิดสิ่งที่พึงประสงค์ต่อองค์กร เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2.3.2 ความหมายรูปแบบ

มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายรูปแบบไว้แตกต่างกัน ดังนี้

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551, น. 27) ให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบ” หรือ “ตัวแบบ” คือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่องหรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและในขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ

รัตน์ บัณฑิต (2552, น. 124) ได้อธิบายความหมายของรูปแบบไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงรูปแบบใน ความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่ เรียกว่า “Mathematical Model”

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบ ในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบ การสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

วาโร เฟิงส์วีสต์ (2553, น. 14) ได้อธิบายความหมายของ รูปแบบ ไว้ว่า รูปแบบ หมายถึงกรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถ ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การกำหนดองค์ประกอบของ รูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรจำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรขึ้นอยู่กับ ปรากฏการณ์ปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก สอนกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนา รูปแบบ

ทิศนา แคมมณี (2559, น. 220) ได้ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง ลักษณะของ การดำเนินงานที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ และความเชื่อต่าง ๆ โดยมีความครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ และได้รับการยอมรับหรือพิสูจน์ ทดสอบถึงประสิทธิภาพ มาแล้ว โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญ ที่สามารถช่วยให้เป็นไปตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือสามารถใช้เป็นแบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

ฉลองชัย อินทขีณิ (2557, น. 14) ได้อธิบายคำว่า รูปแบบ หมายถึง แบบแผน แนวทาง หรือโครงสร้างที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กัน ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ตูอาศัยกระบวนการหรือขั้นตอนการตรวจสอบพิสูจน์ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่เชื่อถือและยอมรับได้

ชิววัฒน์ นิจนตร (2560, น. 120) อธิบายว่า รูปแบบ หมายถึง แบบย่อส่วนของจริง หรือแบบจำลองที่ใช้เป็นตัวแทนของความเป็นจริงในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ และการศึกษา รูปแบบ หมายถึงโครงสร้างหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุผลแบบย่อส่วนของปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้เข้าใจง่ายและมองเห็นเป็นรูปธรรม รูปแบบมีองค์ประกอบอย่างน้อย 6 ประการ คือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องระบบหรือโครงสร้าง กลไกหรือกระบวนการทำงาน ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีที่ใช้ในรูปแบบ และบริบทหรือสภาพแวดล้อมของรูปแบบนั้น รูปแบบช่วยให้นักวิจัยสามารถบรรยาย ทำนาย และทดสอบปรากฏการณ์เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมได้

ชาตรี อุ่นเรื่อน (2561, น. 18) ได้อธิบายความหมายของ รูปแบบ ไว้ว่า คือ แบบแผน แนวทาง หรือโครงสร้าง ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กัน ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ซึ่งจะสามารถช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดตออาศัยกระบวนการ เทคนิควิธีการหรือขั้นตอนเพื่อช่วยให้รูปแบบนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่เชื่อถือและยอมรับได้

วิโรจน์ เฉลยสุข (2561, น. 176) อธิบายว่า รูปแบบ มีสองลักษณะ คือ ความหมายเชิงกายภาพ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และความหมายเชิงแนวคิด คุณลักษณะ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรมและความหมายเชิงแนวความเป็นจริงอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องความเป็นเหตุเป็นผล และการเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันโดยใช้เหตุผลข้อมูลและฐานคติมาประกอบกัน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป และรูปแบบเป็นเค้าโครงของเรื่องที่ต้องการศึกษาโดยแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน เพื่อช่วยในการศึกษาปัญหา แนวคิด และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจง่ายและดียิ่งขึ้น

Willer (1968, p. 15) อธิบายว่า รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย นิยามดังกล่าวนี้เน้นที่

ความน่าเชื่อถือของรูปแบบจนมีความหมายคล้าย ๆ กับคำว่าทฤษฎี ในขณะที่นักวิชาการบางคนกล่าวถึงรูปแบบในความหมายของลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติหรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง

Good (1973) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่าง เพื่อการเลียนแบบ เป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติซึ่งเป็น ตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการ หรือแนวคิด เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม

2. รูปแบบ คือ แบบอย่างของสิ่งหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ

3. รูปแบบ คือ เป็นตัวอย่างที่ทำให้เกิดการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น

4. รูปแบบ คือ แผนภูมิหรือรูปสามมิติที่ใช้เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ใช้เป็นหลักการหรือแนวคิด

Joyce and Weil (1985, pp. 1-2) อธิบายว่ารูปแบบ หมายถึง แผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ซึ่งสามารถใช้เพื่อการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือการสอนพิเศษเป็นกลุ่มย่อยหรือเพื่อจัดสื่อการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ และเทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และหลักสูตรแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

Smith, et al. (1980) ได้ให้ความหมายของแบบจำลองว่า หมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริงปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น แบบจำลองไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นตัวแทนของความจริงหรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

Husen and Postlethwaite (1994, p. 185) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ คือ โครงสร้างที่ถูกลำเสนอเพื่อใช้วินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างมาจากเหตุการณ์การหยั่งรู้ด้วยวิธีการอุปมาอุปมัย หรือได้มาจากทฤษฎีรูปแบบจึงไม่ใช่ทฤษฎี

Raj (1996, p. 45) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบ คือรูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความจำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลา และเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะโดยสรุปแล้ว รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

Corsini and Auerbach (1996, pp. 573-574) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง ชุดของความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นระหว่างปรากฏการณ์ในโลกความจริง และโครงสร้างของสิ่งที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ในโลกความจริง

Good (2005, p. 177) ได้มีการรวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ 4 ความหมาย คือ

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น
3. เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด
4. เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวกัน เป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมา เป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2007, p. 671) ได้ให้ความหมายของรูปแบบในลักษณะสอดคล้องกับการให้ความหมายของ Good ว่ารูปแบบเป็นระบบหรือโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นมาจากทฤษฎีทั่วไปเพื่อพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

Thinkexist (2008, p. 1) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ (Model) ไว้ว่าเป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้า

AR Dictionary (2008, p. 1) ได้นิยามความหมายของรูปแบบ (Model) หมายถึงแบบจำลองที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้

Cummings and Worley (2013, p. 789) ได้อธิบายคำว่า Model ว่าเป็นการย่อส่วน (Simplification) ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ เป็นการแสดงให้เห็นแบบแผนที่เป็นรูปธรรมของทฤษฎี หรือเป็นการประพฤติปฏิบัติในเชิงอุดมคติ เพื่อให้คนอื่น ๆ สามารถเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน โดยอ้างอิงหรือตัดแปลงจากพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง

จากการที่นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายของรูปแบบไว้แตกต่างกันสรุปได้ดังนี้ รูปแบบ หมายถึง แบบแผนหรือโครงสร้างที่สร้างขึ้นที่ครอบคลุมกับองค์ประกอบหลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ จัดระเบียบให้เป็นกระบวน หรือเทคนิค เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยที่รูปแบบมีสองลักษณะ คือ ความหมายเชิงกายภาพ คือ แบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และความหมายเชิงแนวคิดคุณลักษณะ คือ แบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรมและความหมายเชิงแนวความเป็นจริงอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องความเป็นเหตุเป็นผล และการเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันโดยใช้เหตุผล ข้อมูลและฐานคติมาประกอบกัน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

2.3.3 ประเภทรูปแบบ

มีนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของรูปแบบไว้ในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

รัตน์ะ บัวสนธ์ (2550, น. 24) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. รูปแบบเชิงบรรยาย ซึ่งเป็นรูปแบบที่นำเสนอโดยใช้คำบรรยายถึงมโนทัศน์ หลักการ และตัวแปร รวมทั้งคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ มโนทัศน์ และตัวแปร ดังกล่าวถึง

2. รูปแบบเชิงรูปภาพ ซึ่งเป็นการนำเสนอโดยใช้ภาพ แผนผัง หรือสัญลักษณ์บางอย่างเพื่อทดแทนหลักการ มโนทัศน์ และตัวแปร ซึ่งช่วยประกอบการบรรยายและอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามส่วนนี้

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ เป็นรูปแบบที่นำเสนอโดยใช้ฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์เพื่อบรรยายและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ มโนทัศน์ และตัวแปร

ศิริชัย กาญจนวาสิ (2550, น. 46) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบ โดยจำแนกได้จากวิธีการนำเสนอแนวคิดของรูปแบบนั้น ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. รูปแบบเชิงบรรยาย เป็นการนำเสนอโดยใช้คำบรรยายระบุถึงแนวคิด หลักการ หรือตัวแปร และมีคำอธิบายถึงปรากฏการณ์ด้วยคำบรรยายความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด หลักการ หรือตัวแปรเหล่านั้น

2. รูปแบบเชิงรูปภาพ เป็นการนำเสนอโดยใช้รูปภาพ หรือสัญลักษณ์จำลองแสดงถึงแนวคิด หลักการ หรือตัวแปร และลากเส้นโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด หลักการ หรือตัวแปรเหล่านั้น

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ เป็นการนำเสนอโดยใช้สัญลักษณ์แทนแนวคิด หลักการ หรือตัวแปร และใช้ฟังก์ชันคณิตศาสตร์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด หลักการ หรือตัวแปร เหล่านั้น

ทิสนา แคมมณี (2555, น. 223) ได้อธิบายว่าประเภทของรูปแบบที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป มี 5 ประเภท

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบหรือรูปแบบคล้าย (Analogue model) มีลักษณะเป็น รูปแบบความคิดที่ แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่าง น้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบ ลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้าน วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออก ผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) เป็นรูปแบบความคิดที่ แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

4. รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่าน ทางแผนผัง แผนภาพ ไตอะแกรม และกราฟ เป็นต้น

5. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Casual model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหารูปแบบด้านศึกษาศาสตร์ มักเป็นแบบนี้เป็นส่วนใหญ่

Smith, et al. (1980, p. 461) จำแนกประเภทของรูปแบบออกเป็น ดังนี้

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเหมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนที่จะทำการทดลองจริง เครื่องบินจำลองที่บินได้หรือ เครื่องฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้ใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) รูปแบบนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยาธรรมด้าในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Schiwirian (อ้างถึงใน Bardo and Hardman, 1982, pp. 70-72) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ โดยได้แบ่งประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมือง ออกมาเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่ และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากร รูปแบบที่ใช้ในการอธิบายพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น Concentric zone model และ social area analysis model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายโดยคุณลักษณะของประชากรนั้นเป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรของเมืองต่าง ๆ เช่น Residential segregation models และ Group location model เป็นต้น

Steiner (1988, p. 122) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) เป็นแบบจำลองที่ออกแบบมาจากของจริงเพื่อเป็นต้นแบบของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น แบบจำลองเครื่องบินฯ และรูปแบบเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Model) ซึ่งเป็นรูปแบบเชิงความคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว (Conceptual Model-of)

2. แบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายทฤษฎี (Theoretical Model or Model-for) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐานเพื่อช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

Joyce and Well (1985, p. 74) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

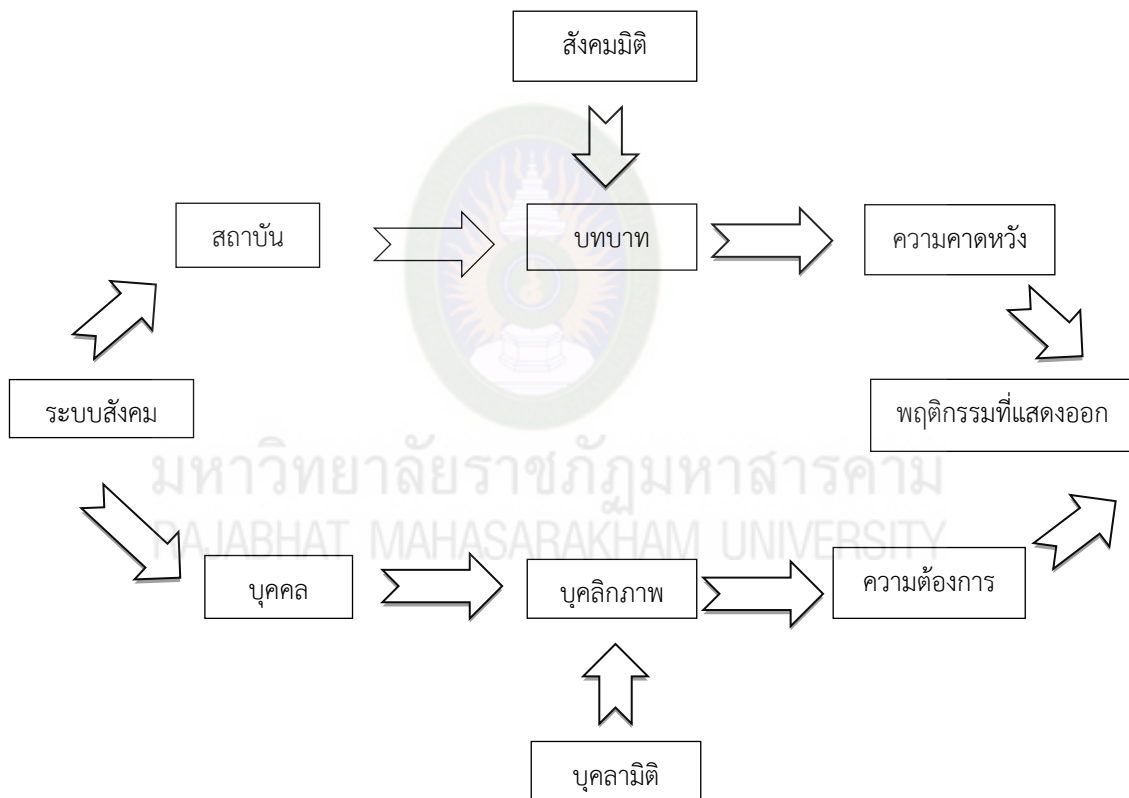
1. Information-Processing Models กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูลเป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลผลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูลให้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

2. Personal Models กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย เน้นการพัฒนา ตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดียิ่ง เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการและรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

3. Social Interaction Models กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นรูปแบบที่ให้ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มี

ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคมและรูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

4. Behavior Models กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้เป็นรูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข รูปแบบพฤติกรรมทางสังคม (The Gentzel's Guba Model of The Dimensions of Social Behavior) ดังภาพที่ 2.13 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.13 รูปแบบพฤติกรรมทางสังคม ปรับปรุงจาก *Educational Administration and Social Process*, by Getzels and Guba, 1968. New York: Harper and Row.

รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าวพบว่ามีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คือ สังคมมิติ ประกอบด้วย สถาบัน บทบาทและความคาดหวัง ส่วนที่ 2 คือ บุคลามิติประกอบด้วย บุคคล บุคลิภาพและความต้องการ ซึ่งองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบต่างมีความสัมพันธ์หรือมี

ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนจะเกิดเป็นพฤติกรรมทางสังคมหรือพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ที่เกิดขึ้นจริงในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

Keeves (1997, pp. 220-221) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบเป็น 4 แบบ โดยยึดแนวทางของ Caplan and Tutsuoka ซึ่งเป็นการแบ่งตามลักษณะการเขียนรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วยรูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถึงน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิดอัตราการย้ายเข้าอัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันเกณฑ์การศึกษา การย้ายออกการจบการศึกษาสำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษาด้วยการพูดและการเขียน เพื่อใช้อธิบายโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์ต่าง ๆ รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางสมการหรือสูตรทางคณิตศาสตร์เพื่อเป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้วรูปแบบลักษณะนี้นิยมใช้ในด้านจิตวิทยาและทางด้านการศึกษา

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสถานการณ์หรือปัญญาใด ๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์วิธีเส้นทางจะช่วยให้เข้าใจและสามารถศึกษารูปแบบเชิงภาษาที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ดี รูปแบบลักษณะนี้นิยมใช้ในการศึกษา

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวกัน โดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงเหตุผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

จากการที่นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายประเภทของรูปแบบ สรุปได้ดังนี้ ประเภทของรูปแบบนั้นมีหลากหลาย เช่น รูปแบบเชิงกายภาพ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ รูปแบบเชิงเทียบเคียง รูปแบบเชิงแนวคิด รูปแบบเชิงรูปประธรรม รูปแบบเชิงนามธรรม รูปแบบเชิงเทียบเคียง รูปแบบเชิงแนวคิด รูปแบบเชิงรูปประธรรม รูปแบบเชิงนามธรรม และรูปแบบเชิงข้อความ ซึ่งการสร้างรูปแบบแต่ละประเภทนั้น เกิดขึ้นจากการรวบรวมหลักการ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ หลอมรวมจำแนกออกเป็นรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของแต่ละประเภท และสามารถแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการนำเสนอรูปแบบในการบรรยาย หรือการอธิบายปรากฏการณ์นั้น การจะนำรูปแบบใดไปใช้ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะนำไปใช้ก่อน เป็นต้น

2.3.4 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ

การพัฒนาแบบเป็นการประยุกต์ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบเดิมให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลดียิ่งขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการมีนักวิชาการได้อธิบายแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ในการพัฒนาแบบหรือสร้างรูปแบบ ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

วาร์ เห่งส์วีสต์ (2553, น. 9) ได้อธิบายว่าการพัฒนาแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนาแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้าง หรือพัฒนาแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนาแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบรวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนาแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจการสนทนากลุ่ม เป็นต้น

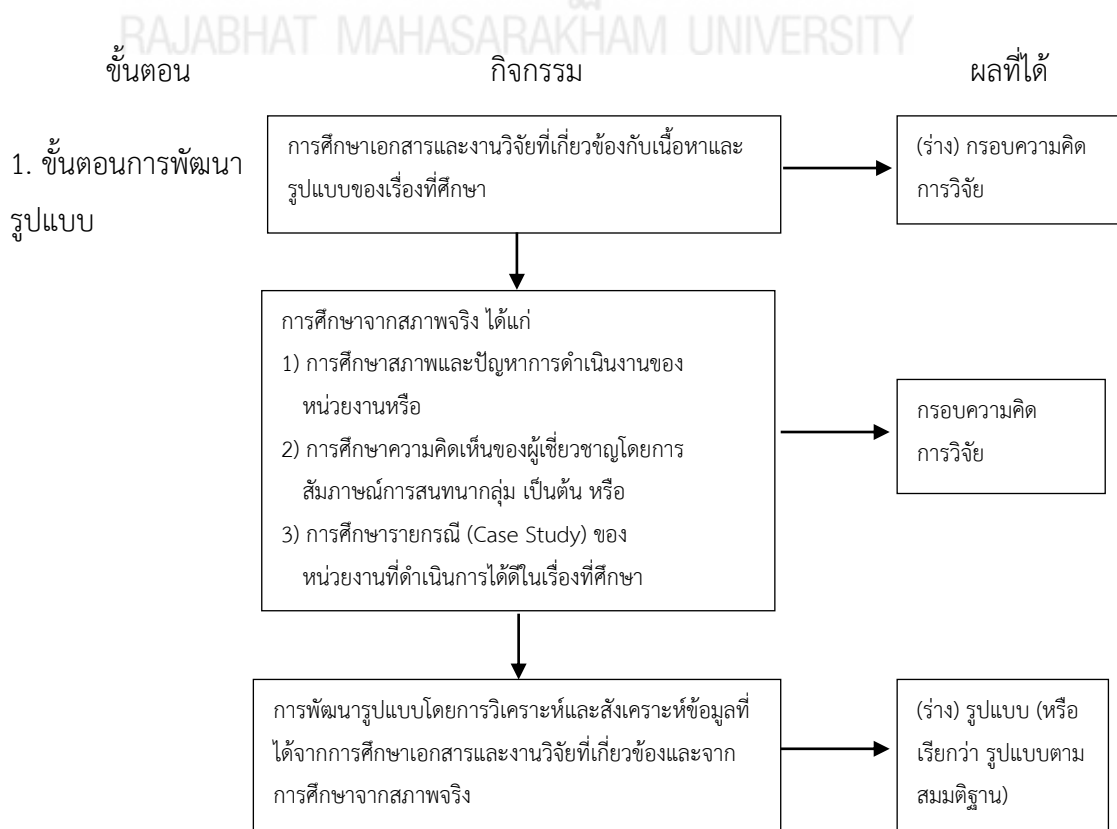
1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณีหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

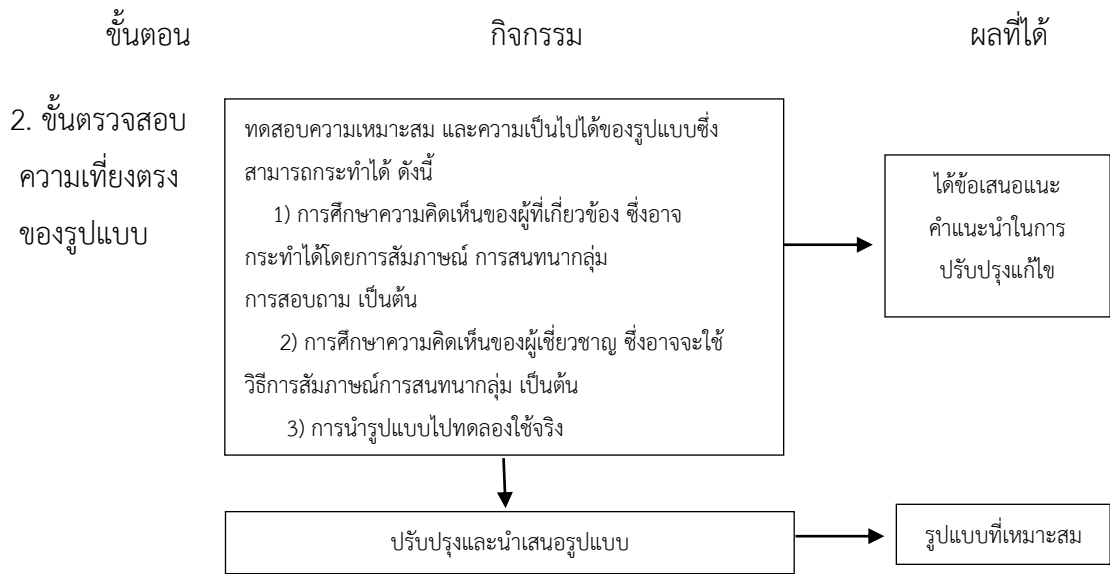
1.3 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยบางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้

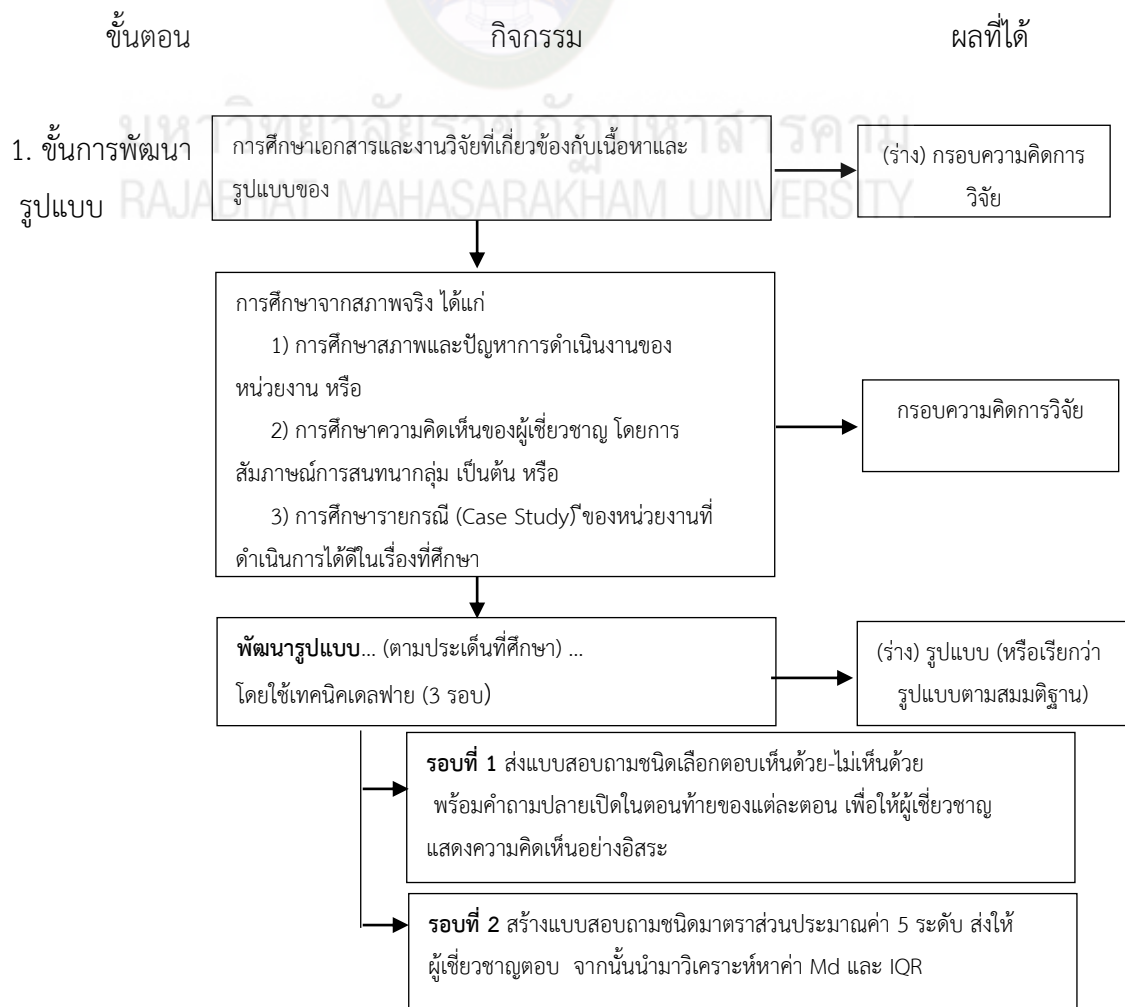
ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนา โดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น กระบวนการพัฒนารูปแบบสามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

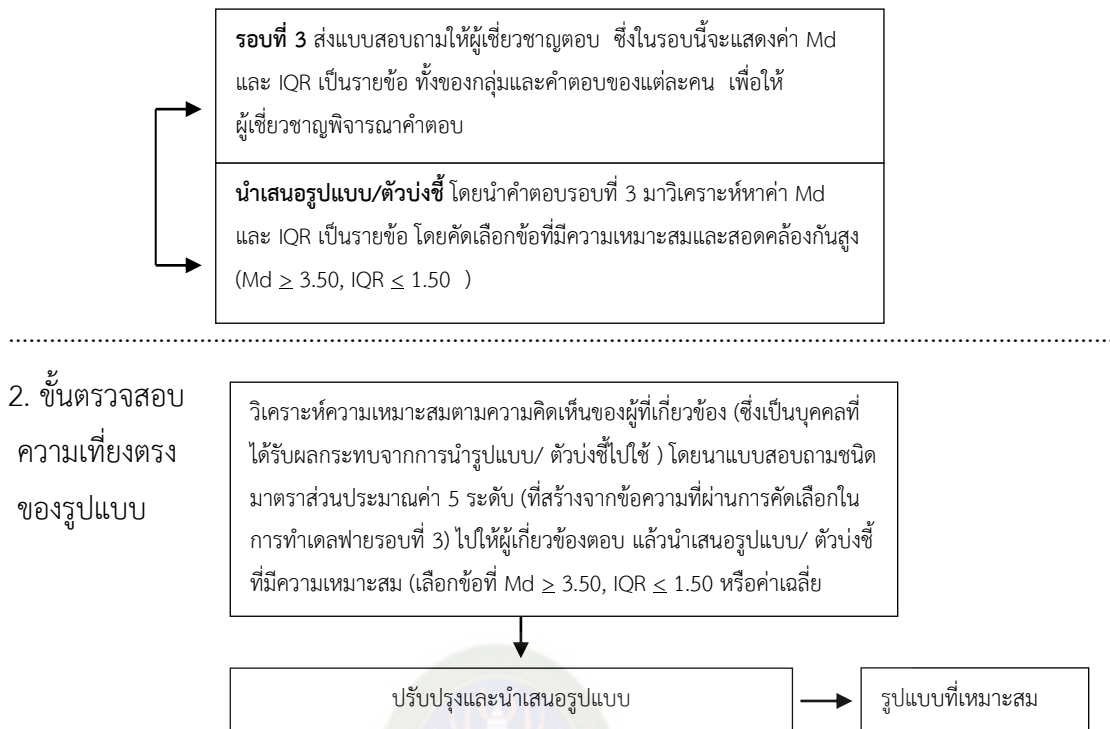

(ต่อ)

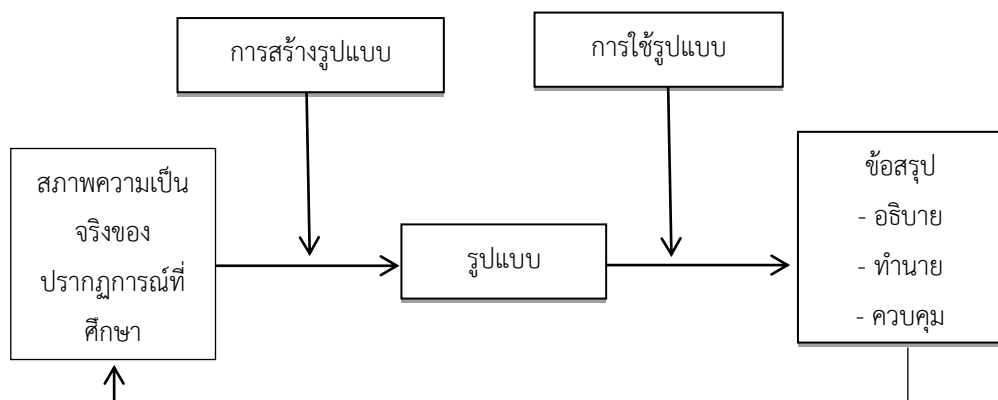
ภาพที่ 2.14 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนาารูปแบบ กรณีที่ 1 ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษาจากสภาพจริง ปรับปรุงจาก *การวิจัยพัฒนารูปแบบ*, โดย วาโร เฟิงส์วสต์, 2553, สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ภาพที่ 2.15 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนาารูปแบบ กรณีที่ 2 ร่างรูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายปรับปรุงจาก การวิจัยพัฒนารูปแบบ, โดย วาโร เฟ็งสวีส์ตี, 2553, สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

มียากาวะ ทาดาโอะ (2550, น. 124) ได้อธิบายว่า การสร้างโมเดลเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถศึกษาได้โดยตรง แต่ศึกษาด้วยการสร้างโมเดลเพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ดังขั้นตอนในภาพที่ 2.16

ภาพที่ 2.16 การศึกษาปรากฏการณ์โดยวิธีการสร้างรูปแบบ ปรับปรุงจาก เศรษฐมิตีเบื้องต้น แปลโดย คงศักดิ์ สันติพิทักษ์วงศ์, โดย มียากาวะ ทาดาโอะ, 2550, กรุงเทพฯ: ฐึ้นแจ้จ้ง.

โมเดลที่ใช้ศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคมต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษาและอีก ประการหนึ่งสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบาย ทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ อย่างถูกต้อง คุณสมบัติของโมเดลทั้ง 2 ประการนี้ มีลักษณะขัดแย้งกันเองกล่าวคือ ถ้าเราสร้างโมเดล ให้สอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์มากเท่าใด โมเดลจะสลับซับซ้อนมากขึ้นทำให้ การนำโมเดลไปใช้มีความยุ่งยากในทางตรงกันข้าม ถ้าเราเน้นความสะดวกในการนำเอาโมเดลไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ก็ต้องเขียนโมเดลให้ง่ายเข้าใจโมเดลก็ไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความจริงของ ปรากฏการณ์ซึ่งทำให้การนำโมเดลไปใช้อธิบายทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ได้จำกัดจุดมุ่งหมายที่ สำคัญ การสร้างโมเดลก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบโมเดลนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลที่สร้างขึ้น จึงมีความชัดเจนและเหมาะสมกับวิธีการทดสอบโดยปกติแล้ว การวิจัยทางสังคมศาสตร์และ พฤติกรรมศาสตร์มักจะทดสอบโมเดลด้วยวิธีการทางสถิติ การสร้างโมเดลการเก็บรวบรวมข้อมูล และการทดสอบโมเดลเป็นกิจกรรมที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเนื่องจากโครงสร้างของโมเดลจะเป็น ตัวกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำไปใช้ทดสอบโมเดล ผลของ การทดสอบโมเดลย่อมนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธโมเดลนั้น

บุญชม ศรีสะอาด (2556, น. 104-106) ได้กล่าวถึงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบนั้นอาจจะทำได้ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือการพัฒนารูปแบบ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบที่มี ผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น ๆ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้อาจกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะ ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบ ในรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาแล้ว ปรับปรุงโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบหรือ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษาองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือก องค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจสำคัญของ ขั้นตอนนี้อยู่ที่การเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปร หรือกิจกรรม) เพื่อให้ได้รูปแบบที่ เหมาะสม ผู้วิจัยควรกำหนดหลักการในการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในรูปแบบมีน้อยตัวแต่สามารถอธิบายผลได้มาก ในการวิจัยบาง เรื่องจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญได้ช่วยพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนารูปแบบขั้นต้นแล้วจำเป็นต้องมีการทดสอบความเที่ยงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานมาจากทฤษฎี แนวคิด รูปแบบของคนอื่นและผลงานวิจัยที่ดีผ่านมาแล้วหรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทำการทดลองไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อทดสอบดูว่าเหมาะสมหรือไม่บางครั้งจึงใช้คำว่า "การทดลองประสิทธิภาพของรูปแบบ"

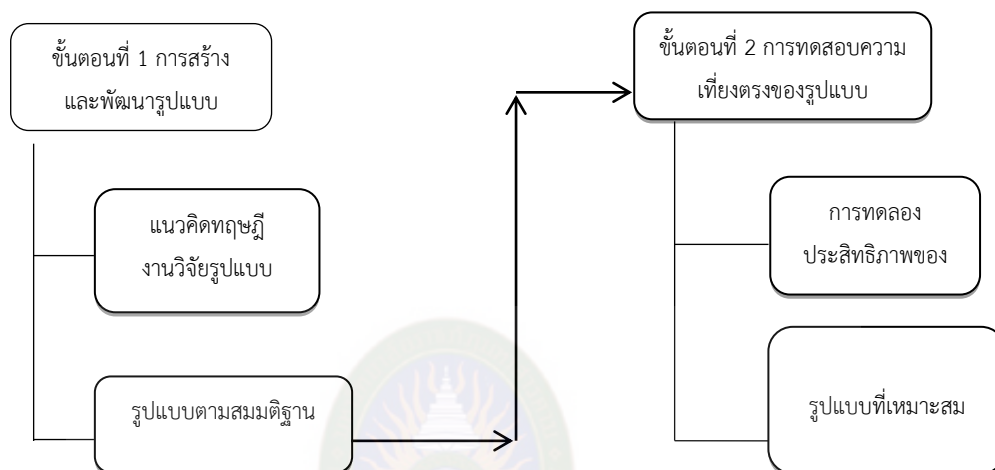
ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบและอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจปรับปรุงแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบของตน ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

การพัฒนารูปแบบ จึงเป็นการดำเนินการแบบมีแบบแผน มีขั้นตอน และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยมีแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ รองรับมีการตรวจสอบปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องซึ่งสามารถใช้ได้เกิดผลสูงสุดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันแต่อาจเกิดผลที่ลดน้อยลง ดังภาพที่ 2.17

ภาพที่ 2.17 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ (Model) ปรับปรุงจาก การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9), โดย บุญชม ศรีสะอาด, 2556, กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ฉลองชัย อินทชีณี (2557, น. 18) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบ คือ การดำเนินการอย่างมีแบบแผนเป็นลำดับขั้นตอนและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยมีทฤษฎีรองรับ มีการวิจัย ตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถใช้ได้เกิดผลสูงสุดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันแต่อาจเกิดผลที่ลดน้อยลง

ภาพที่ 2.18 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ (Model) ปรับปรุงจาก รูปแบบการพัฒนากิจกรรมด้านวินัยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดหนองคาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโท), โดย ฉลองชัย อินทชีณี, 2557, มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ชิรวัดน์ นิจนตร (2560, น. 72) ได้อธิบายขั้นตอนการสร้างรูปแบบไว้ว่า มีขั้นตอนหลัก ๆ เหมือนกัน 2 ขั้นตอน คือ การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และการตรวจสอบรูปแบบ โดยขั้นแรกประกอบด้วย การศึกษารวบรวมข้อมูล สถานการณ์บริบทและปัญหาที่เกี่ยวข้อง และขั้นยกร่างหรือสร้างรูปแบบ ส่วนขั้นที่สอง ประกอบด้วย การทดสอบรูปแบบ และการนำรูปแบบไปใช้และปรับปรุงให้ทันสมัย ซึ่งในแต่ละขั้นตอนย่อยก็ใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย

ขั้นตอนการยกร่างรูปแบบมักจะยกร่างขึ้นจากข้อมูลที่ได้รับรวมได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เนื้อหา แต่งานวิจัยบางเรื่อง จะมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่มีคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดของรูปแบบ แล้วนำคำตอบไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และสร้างรูปแบบด้วยการวิเคราะห์เส้นทางงานวิจัยบางเรื่องก็ใช้เทคนิคเดลฟาย เก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมายกร่างรูปแบบ

ส่วนการตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมานี้มีหลายวิธี โดยอาจจะให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงประจักษ์ ทั้งเชิงปริมาณและคุณลักษณะ วิธีการตรวจสอบรูปแบบใช้ทั้งการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) วิธีการแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic future research) การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ (Public Hearing) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แต่วิธีการตรวจสอบรูปแบบที่น่าเชื่อถือมากที่สุดคือ การนำรูปแบบไปทดลองใช้และวัดประสิทธิภาพของรูปแบบว่าใช้ได้ผลจริงหรือไม่ เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด

วิโรจน์ เฉลยสุข (2561, น. 156) รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางด้านบริหาร สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือศาสตร์อื่น ๆ ล้วนมีประโยชน์ แต่จะมีมากหรือน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของการศึกษาและวิธีการนำไปใช้ ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องเป็นไปตามหลักเหตุผลและข้อสมมติฐานเบื้องต้นในการศึกษาด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ลักษณะที่ดีของรูปแบบ ตลอดจนการพัฒนาและการประเมินรูปแบบที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญพิเศษอย่างแท้จริง จึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาและก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานในศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อองค์กร ซึ่งจะครอบคลุมขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหา เพื่อสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินรูปแบบ

Brown and Moberg (1980, pp. 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่สภาพทั่วไประดับสังคม และระดับภารกิจ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบภายในองค์การทั้งด้านการรับรู้และกระบวนการบริหาร

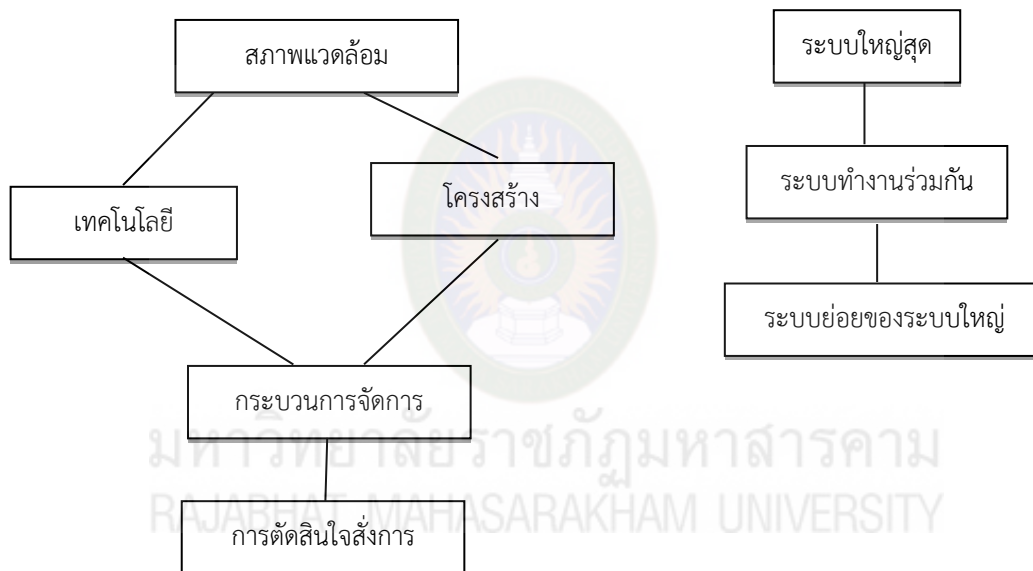
2. เทคโนโลยี (Technology) หมายถึงเทคโนโลยีที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยเทคโนโลยีมีลักษณะเป็นรูปประธรรม เช่น เครื่องมือเครื่องจักร และเป็นนามธรรม เช่น ความรู้ กระบวนการแก้ปัญหา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต ซึ่งการเรียนการสอนถือว่าเป็นเทคโนโลยีองค์การด้วย

3. โครงสร้าง (Structure) หมายถึงรูปแบบหรือแบบแผนที่สร้างขึ้น เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ภายในองค์กร อันก่อให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้ปฏิบัติภารกิจในองค์กร

ทำให้สามารถดำเนินการไปสู่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. กระบวนการจัดการ (Management Process) เป็นเทคนิคบริหารจัดการ หรือวิธีที่ผู้บริหารใช้ในการปฏิบัติภารกิจให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายภายใต้ข้อกำหนดของระบบองค์ประกอบทั้ง 4 มีระบบทำงานร่วมกัน ระบบย่อยของระบบใหญ่ ระบบใหญ่สุดมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน

5. การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making) เป็นการไตร่ตรองหาเหตุผล และตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ ที่ว่าดีที่สุด ซึ่งมีอยู่หลายทางเพื่อให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังภาพที่ 2.19

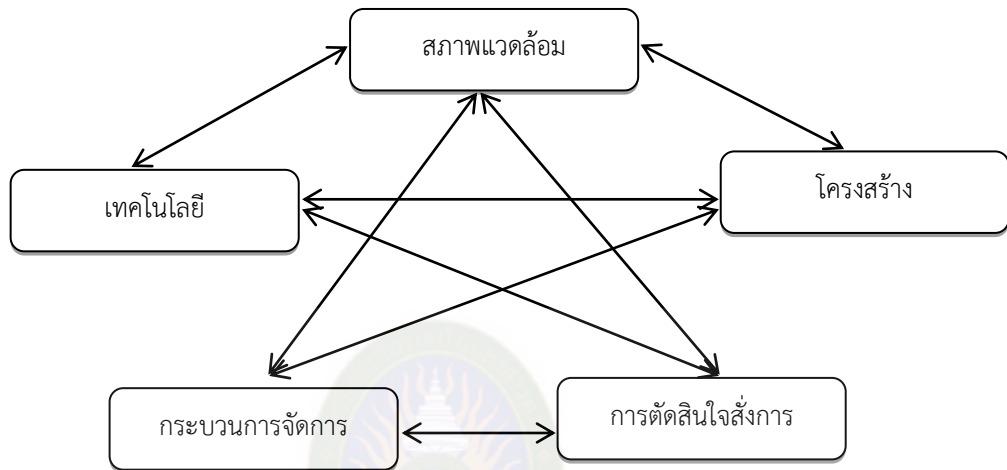

ภาพที่ 2.19 ระดับการวิเคราะห์ขององค์กรและการบริหาร ปรับปรุงจาก *Organization Theory and Management: A Macro Approach*, by Brown and Moberg, 1980, New York: John Wiley and Sons.

จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมขององค์กรเป็นสิ่งที่มีความใหญ่ที่สุด เป็นระดับของการวิเคราะห์ที่กว้างขวางซึ่งได้รวมไว้ทั้งหมด กล่าวคือ ระบบใหญ่ที่สุด (Super system) ส่วนเทคโนโลยี และโครงสร้างซึ่งอยู่ในระดับวิเคราะห์เดียวกันนั้น จะอยู่ถัดไปจากระบบใหญ่ (Super system) เพื่อเป็นกระบวนการจัดการและตัดสินใจสั่งการเป็นระบบใหญ่ที่สุดของส่วนอื่น ๆ ทุกส่วนซึ่งส่วนต่าง ๆ ของระบบทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันทั้งหมด สภาพแวดล้อมได้ถูกเชื่อมโยงกับเทคโนโลยี โครงสร้างและขยายออกไปมากขึ้น นอกจากนั้นจะมีความพึ่งพาอาศัยกันและกัน คือความสัมพันธ์

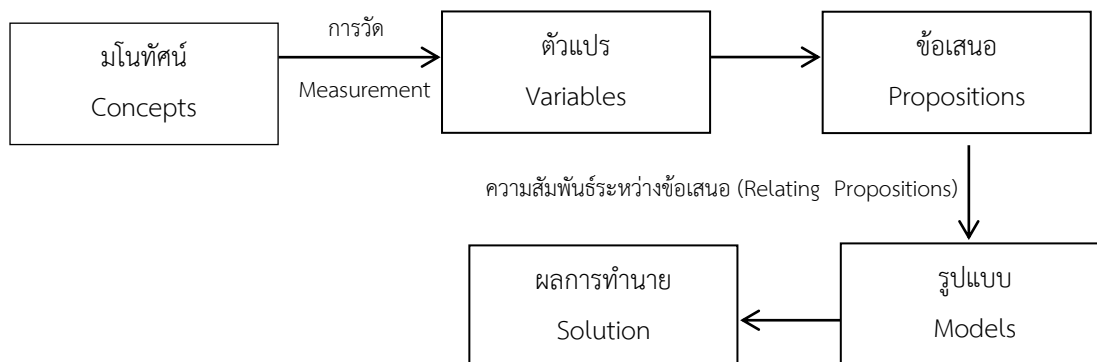
ระหว่างกระบวนการจัดการเทคโนโลยี ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพอันมีกระบวนการจัดการ และกระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพอันมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง

ดังนั้นความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างกันเป็นเส้นลูกศรแบบจับคู่และรวมถึงทุก ๆ ความเป็นไปได้ ดังภาพที่ 2.20

ภาพที่ 2.20 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของ ปรับปรุงจาก *Organization Theory and Management: A Macro Approach*, by Brown and Moberg, 1980, New York: John Wiley and Sons.

Steiner (1988, p. 289) อธิบายว่าหลักการในการสร้างรูปแบบต้องกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อชี้ให้เห็นว่ารูปแบบนั้นนำเสนอเรื่องอะไร อย่างไร เพื่อให้ได้ อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร นำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ มีขั้นตอนการสร้างรูปแบบดังภาพที่ 2.21

ภาพที่ 2.21 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบแสดงความสัมพันธ์ ปรับปรุงจาก *Methodology of Theory Building*, by Steiner, 1988, Sydney: Educology Research Associates.

Keefe (1994, p. 124) ได้กล่าวถึงหลักการกว้าง ๆ เพื่อการสร้างรูปแบบไว้แบบ 4 ประการ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์นั้นได้ด้วย
4. นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

Joyce and Weil (1996, pp. 359-364) กล่าวว่าวิธีการสร้างรูปแบบสามารถแบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้เป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของแบบประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎี และข้อสมมติที่รองรับรูปแบบหลักการและมโนทัศน์สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 ลักษณะรูปแบบ เป็นการอธิบายด้วยรูปแบบซึ่งนำเสนอเป็นเรื่องอย่างละเอียด และเน้นการปฏิบัติได้ แบ่งเป็น 4 ประเด็นคือ

2.1 ขั้นตอนของรูปแบบ เป็นรายละเอียดของรูปแบบนั้น ๆ ว่ามีกี่ขั้นตอนโดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนไม่เท่ากัน

2.2 รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของผู้นำ ผู้เรียนรู้และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ

2.3 หลักการแสดงการโต้ตอบ เป็นการบอกวิธีแสดงออกของผู้นำของผู้เรียน การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนรู้กระทำเช่นกัน โดยการให้รางวัลการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ

2.4 สิ่งสนับสนุน เป็นการบอกเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นต่อการใช้รูปแบบการสอน แนะนำให้เกิดผล แบบการทดลองในห้องปฏิบัติการต้องใช้ผู้นำที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วเป็นต้น

ส่วนที่ 3 การนำไปใช้ เป็นการแนะนำให้ข้อสังเกตในการนำรูปแบบไปใช้ได้ เช่น การใช้กับเนื้อหาประเภทใดจึงจะเหมาะสม จะใช้กับผู้เรียนรู้ระดับใดเป็นต้น นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำอื่น ๆ เพื่อให้การใช้รูปแบบนั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ส่วนที่ 4 คุณที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบแต่ละรูปแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลทางตรงเกิดจากกิจกรรมที่จัดตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบ เชื่อกันว่าผลทางอ้อมเกิดจากสภาพแวดล้อมซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสอนตามรูปแบบนั้น เป็นสิ่งที่คาดคะเนไว้ว่าจะเกิดแสงไปกับผล สามารถใช้เป็นสิ่งที่พิจารณาในการเลือกรูปแบบที่ใช้ได้ด้วย

Joyce and Weil (1996, pp. 11-12) ยังได้อธิบายถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่ต้องการนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบ

2. นำแนวคิดสำคัญของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มากำหนดหลักการเป้าหมายและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เห็นว่าสำคัญและจำเป็นอันจะทำให้รูปแบบการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งกำหนดทิศทาง ลำดับความสำคัญและรายละเอียดขององค์ประกอบเหล่านั้น

3. กำหนดแนวทางในการนำรูปแบบไปใช้ เป็นการให้รายละเอียด

4. เกี่ยวกับวิธีการเงื่อนไขต่าง ๆ ในการนำรูปแบบการสอนไปใช้

5. การประเมินรูปแบบ เป็นขั้นทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยปฏิบัติ ดังนี้

- การประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี เป็นการประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบและด้านการเรียนการสอน ทั้งในทฤษฎีและการนำไปปฏิบัติ

- การประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการ เป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานการณ์จริงนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของกลุ่มที่สอนแบบเดิม และกลุ่มที่

สอนโดยใช้รูปแบบมาคำนวณค่าประสิทธิภาพของรูปแบบหรือคำนวณค่าเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้น หรือคำนวณความความแตกต่างด้านสถิติ

จากการที่นักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ หรือการสร้างรูปแบบสรุปได้ว่า การสร้างรูปแบบต้องเริ่มจากการกำหนดมโนทัศน์ให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นว่าต้องการนำเสนออะไร และให้ได้ข้อค้นพบใหม่ ๆ จากสิ่งที่สร้างขึ้น

2.3.5 องค์ประกอบรูปแบบ

นักวิชาการหลายท่านได้สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ ไว้ดังนี้

ไมตรี บุญทศ (2554, น. 149-153) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ และมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำเสนอสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้

สมชัย จรรยาไพบุลย์ (2555, น. 16) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ และมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำเสนอสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เอื้อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา และนำรูปแบบไปใช้

สมาน อัครภูมิ (2550, น. 83-84) ได้สรุปองค์ประกอบในการนำเสนอสาระของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบในการพัฒนารูปแบบใด ๆ ก็ตามผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนาแบบขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อออกแบบรูปแบบ ต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้น ๆ บนฐานความคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ ในการดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจหลัก กระบวนการวิธีการ กิจกรรม และอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการ เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่า เป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนด แนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการ ออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความหมายให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

7. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบทุกรูปแบบมีข้อจำกัดของ ตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อควรระมัดระวัง เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเป็นต้น หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระของรูปแบบทั้ง 7 องค์ประกอบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมดมาบรรจุไว้ในคู่มือด้วย จึงจะทำให้การพัฒนารูปแบบ การดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้วคนรายงาน การตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วย จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบ ไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปอย่างยิ่ง

จิตรฐิกานต์ สบายจิตร (2558, น. 226-227) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน ไว้ว่ามีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน และ 5) การวัดและประเมินผล

กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมา (2556, น. 192-202) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบ การเรียนการสอนจิตสาธารณะ ไว้ว่ามีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการเรียนการสอน และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้

ประสิทธิ์ เขียวศรี (2544, น. 302) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบ มีทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการพัฒนา 4) การดำเนินการพัฒนา 5) การประเมินผลหลังการพัฒนา 6) การปฏิบัติงาน 7) การนำเสนอ และ 8) การประเมินผลและการ ติดตามผล

Keeves (1997, pp. 386-387) ได้กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบ จะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships) ทำนายปรากฏการณ์ทางด้านใด เรื่องเกี่ยวข้องกับอะไรแล้วจึงเลือกใช้ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสอดคล้ององค์ประกอบของรูปแบบโดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการวิเคราะห์ เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ดังแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบ	ไมตรี บุญทศ (2554, น. 149-153)	สมชัย จรรยาไพบุลย์ (2555, น. 16)	สมาน อัครภูมิ (2550, น. 83-84)	จิตฐิฎกานต์ สบายจิตตร (2558, น. 226-227)	กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมมา (2556, น. 192-202)	ประสิทธิ์ เตียวศรี (2544, น. 302)	Keeves (1997, น. 386-387)	ความถี่
หลักการของรูปแบบ	√	√	√	√	√	√	√	7
วัตถุประสงค์	√	√	√	√	√	√	√	7
กระบวนการจัดกิจกรรม				√	√	√	√	4
บทบาทของครูบทบาทของนักเรียน				√				1
วิธีดำเนินงานของรูปแบบ	√	√	√			√		4

(ต่อ)

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

องค์ประกอบของรูปแบบ	ไมตรี บุญทศ (2554, น. 149-153)	สมชัย จรรยาไพฑูริย์ (2555, น. 16)	สมาน อัครภูมิ (2550, น. 83-84)	จิตร์ฐิกานต์ สบายจิตร์ (2558, น. 226-227)	กิริติวิทย์ สุวรรณธรรมมา (2556, น. 192-202)	ประสิทธิ์ เตียวศิริ (2544, น. 302)	Keeves (1997, น. 386-387)	คามณี
การวัดและประเมินผล	√	√	√	√	√	√	√	7
เนื้อหา					√			1
วิธีการพัฒนา						√		1
ระบบงานและกลไกของรูปแบบ	√	√	√					3
คำอธิบายประกอบรูปแบบ			√					1
ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบ			√					1
รวม	5	5	7	5	5	6	4	37

จากตารางที่ 2.3 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ ผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ที่สอดคล้องกันตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดกิจกรรม 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) การวัดและประเมินผล

2.3.6 การประเมินรูปแบบ

การทดสอบรูปแบบหรือประเมินรูปแบบนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่จะให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการศึกษาวิจัยที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ เทียบตรงเชื่อถือได้ รูปแบบที่สร้างขึ้นควรมีความชัดเจน มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบไว้แตกต่างกัน ดังนี้

พลสุข หิงคานนท์ (2540, น. 53-55) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบและนำเสนอไว้ดังนี้

1. การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะดำเนินการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ฉะนั้นไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิจารณ์ญาณของ

ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2. การประเมินที่เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินโดยพัฒนามาจากรูปแบบการวิเคราะห์งานศิลปะ (Art criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วิจัย เนื่องจากการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องมือวัดใด ๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้พระองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นในวงการอุดมศึกษาจึงนิยมนำการประเมินแบบนี้มาใช้ในการทดสอบ หรือประเมินเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้ง และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง

3. เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรม และมีคุณประโยชน์ที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์การพิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้เกิดความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประเมินผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

วาร์ เฟิงส์วีสต์ (2553, น. 9) ได้อธิบายการประเมินรูปแบบไว้ว่า การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ

หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติแต่งงานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป

3. การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

4. การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายมีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วนผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

Eisner (1976, pp. 192-193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือการประเมินโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่ต้องการสาระ รายละเอียดทางเนื้อหามากกว่าการทดสอบเชิงสถิติโดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันจะเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ ซึ่งแนวคิดในการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้มีได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบตอบสนองตอบ (Responsive Model) หรือกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Model) แต่อย่างไรอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณาซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเขาด้วยกันตามวิจารณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2. รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินโดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้นทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขาผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นในวงการศึกษานิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

3. รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

4. รูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอรรถาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณาการบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ

Keeves (1988, p. 52) ได้อธิบายว่า ปัญหาที่เป็นอันตรายที่สำคัญในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบทางวิจัยการศึกษา คือ การสร้างรูปแบบขึ้นมาเพื่ออธิบายเท่านั้น ไม่ได้มีการนำไปทดสอบรูปแบบให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับ ฉะนั้น การสร้างรูปแบบที่ดีต้องมีการทดสอบรูปแบบควบคู่ไปด้วย ในการทดสอบรูปแบบทางสังคมและพฤติกรรมศาสตร์นั้นจะมีข้อมูลเชิงปริมาณและตัวเลขทางสถิติแสดงอย่างชัดเจน แต่ในการทดสอบรูปแบบทางการศึกษาบางเรื่องยังมีข้อจำกัดไม่สามารถกระทำได้ชัดเจนในเชิงสถิติ จึงได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือการประเมิน โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่ต้องการสารรายละเอียดทางเนื้อหามากกว่าการทดสอบเชิงสถิติ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันจะเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ ซึ่งแนวคิดในการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็น ดังนี้

1. การประเมินตามแนวทางนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณาโดยไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และการตัดสินใจ แต่อาจจะมีการผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพและคุณภาพของสิ่งที่ต้องการประเมิน

2. การประเมินที่เป็นความเฉพาะทางในเรื่องที่จะประเมิน พัฒนามาจากรูปแบบการวิพากษ์งานศิลป์ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย ต้องใช้ความรู้และความสามารถอย่างแท้จริงไม่สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือใด ๆ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขานั้นที่จะเข้าใจอย่างแท้จริงรูปแบบนี้จึงเป็นที่นิยมใช้ในวงการการศึกษาที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะสูง

3. รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลจะมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินโดยใช้ความเชื่อถือว่าคุณวุฒินั้นมีความยุติธรรมและมีดุลพินิจที่ดี โดยมาตรฐานและเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒินั้นมาจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิโดยตรง

4. รูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามความถนัดและความต้องการ ตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญ การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล และการนำเสนอ

จากการที่นักวิชาการได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การทดสอบรูปแบบหรือการประเมินรูปแบบนั้นมีอย่างหลากหลาย ถ้าเป็นการทดสอบรูปแบบทางสังคมและพฤติกรรมศาสตร์นั้นจะมีข้อมูลเชิงปริมาณและตัวเลขทางสถิติ แต่การทดสอบรูปแบบทางการศึกษาบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้ชัดเจนในเชิงสถิติ จึงได้มีการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่ต้องการสาระรายละเอียดทางเนื้อหา มากกว่าการทดสอบเชิงสถิติ

2.3.7 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบสามารถช่วยในการอธิบายและพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วทำให้เข้าใจได้ง่าย แต่รูปแบบก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ รูปแบบอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง บางครั้งรูปแบบก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องจริง บางครั้งรูปแบบก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเรื่องจริงหรือของจริงที่ยากนั้นเป็นเรื่องง่าย ๆ (Oversimplification) เช่น การสร้างรูปแบบโครงกระดูกของร่างกายมนุษย์จำเป็นต้องตัดอวัยวะต่าง ๆ ออกไปเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าส่วนที่ขาดหายไปเป็นส่วนที่มีความสำคัญ รูปแบบนั้นก็อันตรายต่อผู้ขายเพราะอาจจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด อันตรายของการใช้รูปแบบยิ่งจะมีมากขึ้นหากรูปแบบนั้นเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์จริงที่มีความซับซ้อนสูง เช่น ปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์ทางจิตวิทยา เป็นต้น บ่อยครั้งที่พบว่าทฤษฎีที่สำคัญและมีชื่อเสียงหลายทฤษฎีมีรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เสนอข้อเท็จจริงของทฤษฎีผิดพลาด แปลความหมายผิด เสนอข้อสรุปโดยอ้างเหตุผลผิด เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นักวิจัยควรระมัดระวัง ดังนั้น การสร้างรูปแบบที่ดีจะเป็นเรื่องที่จะต้องทำความเข้าใจได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบที่ดีไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

วาโร เฟ็งสวส์ตี (2553, น. 14) ได้อธิบายว่าลักษณะของรูปแบบที่ดี ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้น ตรงธรรมชาติอย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดย เมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก
3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน
4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา
5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

Bertalanffy (1968, p. 200) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบที่ดีไว้ว่า เนื่องจากรูปแบบช่วยในการอธิบายหรือจำลองทฤษฎีให้เข้าใจง่ายขึ้น เช่น ลดการอ้างอิงหลักฐานจำนวนมากอธิบายและพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ แต่รูปแบบก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ รูปแบบอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง บางครั้งรูปแบบก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเรื่องจริงหรือของจริงนั้นเป็นเรื่องง่าย เช่น ในการสร้างรูปแบบโครงสร้างของร่างกายมนุษย์จำเป็นต้องตัดอวัยวะต่าง ๆ ออกไปเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าส่วนที่ขาดหายไปเป็นส่วนที่มีความสำคัญรูปแบบนั้นก็อาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ เพราะอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดอันตรายของการใช้รูปแบบยิ่งจะมีมากขึ้น หากแบบจำลองนั้นเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์จริงที่มีความซับซ้อนสูง เช่น ปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์ทางจิตวิทยา เป็นต้นบ่อยครั้งที่พบว่าทฤษฎีที่สำคัญและมีชื่อเสียงหลายทฤษฎีมีรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เสนอข้อเท็จจริงทฤษฎีผิดพลาด แปลความหมายผิด เสนอข้อสรุปโดยอ้างอิงเหตุผลผิด เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นักวิจัยควรระมัดระวัง

Keeves (1988, p. 560) ได้อธิบายว่า คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี (characteristic of a good model) ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงอย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ โดยให้การสังเกตหาข้อสนับสนุนและตรวจสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษานั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์แล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจัดเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

สรุปได้ว่า ลักษณะของรูปแบบที่ดี ต้องมีความใกล้เคียงกับระบบความเป็นจริงเท่าที่จะเป็นไปได้ และในเวลาเดียวกันจะต้องไม่มีความยากเกินไป หรือซับซ้อนเกินไป รูปแบบที่ดีควรประกอบด้วยองค์ประกอบของ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างชัดเจน สามารถนำไปสู่ความคิดใหม่ ช่วยขยายความรู้และนำไปสู่การแสวงหาองค์ความรู้ได้มากขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลประจักษ์

2.4 บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. สภาพทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตั้งอยู่ที่อำเภอห้วยเม็ก มีอำเภอในเขตพื้นที่บริการทางการศึกษา จำนวน 5 อำเภอ 44 ตำบล ได้แก่

1. อำเภอยางตลาด มี 15 ตำบล
2. อำเภอห้วยเม็ก มี 9 ตำบล
3. อำเภอท่าคันโท มี 6 ตำบล
4. อำเภอหนองกุงศรี มี 9 ตำบล
5. อำเภอฆ้องชัย มี 5 ตำบล

สำนักงานปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนห้วยเม็กวิทยาคมอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โทรศัพท์ 0-4388-9547-49 โทรสาร 0-4388-9534 เว็บไซต์ สำนักงาน www.kalasin.go.th มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอศรีธาตุ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันออก ติดกับ อำเภอเมือง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดกับ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

1.1 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาว่าให้สำนักงานเขตมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษามีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้ สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ความต้องการของท้องถิ่น
2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษาและหน่วยงาน ในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบและกำ จัด ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

4. กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา

5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและรวบรวมข้อมูล สารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

6. ประสานการระดมทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

8. ประสาน ส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

9. ดำเนินการและประสานส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

10. ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้านการศึกษา

11. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กรหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่ไม่ได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่มอบหมาย

1.2 ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จัดการศึกษา 3 ระดับ ได้แก่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีสถานศึกษาในสังกัด 173 โรง โรงเรียนเอกชน 19 โรง และโรงเรียนพระปริยัติธรรม 2 โรง ดังรายละเอียด

ตารางที่ 2.4 แสดงจำนวนสถานศึกษาในเขตพื้นที่บริการทั้งของภาครัฐและเอกชนรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น	สังกัด สพฐ.				โรงเรียนเอกชน	โรงเรียนพระปริยัติธรรม	สำนักบริหารการศึกษาพิเศษ
		ประถมหลัก	ประถมสาขา	ขยายโอกาส	รวม			
ยางตลาด	62	42	0	20	62	5	-	1
ห้วยเม็ก	32	24	0	8	32	6	-	0
ท่าคันโท	21	13	0	7	20	3	-	0
หนองกุงศรี	42	31	0	11	42	4	2	0
ซोंงชัย	17	13	0	4	17	1	-	0
รวม	173	173	0	50	173	19	2	1

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 (2559, น. 6)

1.3 ด้านโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนได้เรียนในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ กำกับติดตามแนวปฏิบัติเรื่องการรับนักเรียนโปร่งใส เป็นธรรมและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สนับสนุนการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเข้มแข็ง ลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียนทำให้มีแนวโน้ม การออกกลางคันลดลงอย่างต่อเนื่อง พัฒนาประสิทธิภาพในการดูแลความปลอดภัยของผู้เรียนและโรงเรียน ปรับปรุงระบบข้อมูลและระบบวางแผนเพื่อเพิ่มอัตราการเข้าเรียนการเรียนต่อการพัฒนาสถานศึกษา การขยายบริการทางการศึกษาและจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมพัฒนาและใช้กระบวนการและแนวที่มีประสิทธิภาพ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อชุมชน สาธารณชนในเขตพื้นที่ หลักเกณฑ์และข้อกำหนดในการปฏิบัติตามกระทรวงฯ ให้เป็นไปตามนโยบายและยุทธศาสตร์การส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.4 ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ส่งเสริมพัฒนาการดำเนินงาน ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานการรับรองมาตรฐาน พัฒนาระบบและรูปแบบการนิเทศติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษา สร้างและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและประกันคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา กำกับ ติดตามตรวจสอบ และประเมินผล

การดำเนินงานเป็นรายโรงเรียน เพื่อแก้ไขและให้การช่วยเหลือ พัฒนาคุณภาพ กำกับดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กและให้การบริหารทางการศึกษา พัฒนาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีระบบการบริหารจัดการมุ่งพัฒนาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล พัฒนาและส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งในการบริหารจัดการโดยองค์คณะบุคคลในระดับต่าง ๆ ทั้งกรรมการสถานศึกษา กรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและอื่น ๆ ให้มีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษามากขึ้น

2. การศึกษาสถานภาพของเขตพื้นที่การศึกษา

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมองค์กร

ข้อมูลจากการอภิปรายแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำมาใช้เป็นปัจจัย ป้อนเข้าด้านข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมองค์กรโดยใช้การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยใช้การวิเคราะห์แบบเพื่อกำหนดทิศทางในการปฏิบัติงานและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด พบประเด็นสำคัญที่จะต้องกำหนดทิศทางของกลยุทธ์ในการพัฒนาดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

2.1.1 โครงสร้าง (Structure)

จุดแข็ง

1. มีหน่วยงานภายในที่ครอบคลุมภารกิจกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนมีมาตรฐานการทำงานทั้งระดับประถมศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษา

2. ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นในการทำงาน ประกอบกับมีทีมบริหารที่เพียงพอและหลากหลายความสามารถ

3. มีโรงเรียนในสังกัดจำนวนไม่มากนักตั้งอยู่ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษารับผิดชอบการประสานการจัดการศึกษา

4. มีการบริหารจัดการโดยองค์คณะบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากผู้มีประสบการณ์และหลากหลายอาชีพมาจากทุกภาคส่วน

จุดอ่อน

1. หน่วยงานภายในขาดการบูรณาการและเชื่อมโยงธุรกิจร่วมกันตามมาตรฐานที่กำหนด

2. การกำหนดทิศทางและการสื่อสาร นโยบายร่วมกันยังไม่ชัดเจน และการสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง

3. โรงเรียนมีความพร้อมและคุณภาพที่แตกต่างกัน ผ่านการรับรองคุณภาพ จาก สมศ. เพียงร้อยละ 56.41 และโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก พัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างค้ำภาพในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาร่วมกัน

4. องค์กรคณะบุคคลขาดการประสานและทำงานไปในทิศทางเดียวกันมี คุณภาพการศึกษา

2.1.2 ในการดำเนินงานของหน่วยงาน (System)

จุดแข็ง

1. มีระบบการบริหารแบบกระจายอำนาจสู่ รอง ผอ.สพป. ผอ. กลุ่ม สถานศึกษา
2. มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาระบบงบประมาณ เพื่อและยืดหยุ่นเพิ่มขึ้นและมีหน่วยงานตรวจสอบภายในเพื่อให้คำแนะนำในการใช้จ่ายงบประมาณ
3. มีระบบการติดต่อสื่อสารหลายช่องทางมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศบุคลากรมีศักยภาพ
4. มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการนิเทศติดตามช่วยเหลือและมีระบบประกัน คุณภาพภายในตามกฎกระทรวง

จุดอ่อน

1. การปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับการกระจายอำนาจในลักษณะต่างคน ต่างทำ ขาดทิศทางที่ชัดเจน ที่สนองภารกิจหลักร่วมกัน
2. การจัดสรรงบประมาณไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและ เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์หลัก
3. การติดต่อสื่อสารและใช้เทคโนโลยีเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านพัฒนา คุณภาพทางการศึกษายังมีน้อยและนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารและการบริการไม่มากนัก
4. ขาดการบูรณาการร่วมกันทุกกลุ่มภารกิจตามยุทธศาสตร์การช่วยเหลือ แนะนำไม่เอื้อต่อการรองรับการประเมินภายนอกจาก สมศ. เท่าที่ควร

2.1.3 ด้านแบบแผนหรือพฤติกรรมในการบริหารจัดการ (Style)

จุดแข็ง

1. การบริหารจัดการมีกฎระเบียบหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติในแต่ละเรื่อง ที่ ชัดเจนและมีมาตรฐานกำกับกับการปฏิบัติงาน
2. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำได้รับการยอมรับในด้านการบริหารมีประสิทธิภาพ ในการบริหารองค์กรและมีความตระหนักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จุดอ่อน

1. การนำมาตรฐานกฎระเบียบสู่การปฏิบัติยังไม่ปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควรทั้งในระดับสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
2. ผู้บริหารบางส่วนยังขาดภาวะผู้นำทางวิชาการในการประยุกต์ใช้เทคนิคและวิธีการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดจนขาดแรงจูงใจในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

2.1.4 กลยุทธ์ของหน่วยงาน (Strategy)

จุดแข็ง

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่ยึดกลยุทธ์ในการดำเนินงานตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเป็นหลัก
2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีระบบการติดตามผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์ตลอดจนมีการจัดทำคำรับรองปฏิบัติราชการประจำปีเพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

จุดอ่อน

มีกลยุทธ์การดำเนินงานที่ชัดเจนแต่การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรเนื่องจากขาดการติดตามและมาตรการ จูงใจยังไม่สอดคล้องและสนองต่อต่อคุณภาพการศึกษา

2.1.5 ด้านบุคลากรหรือสมาชิกของหน่วยงาน (Staff)

จุดแข็ง

1. บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามีเพียงพอ มีศักยภาพในการเรียนรู้และพร้อมที่จะได้รับการพัฒนา
2. สถานศึกษามีครูเพียงพอตามเกณฑ์

จุดอ่อน

1. บุคลากรที่เป็นลูกจ้างชั่วคราวยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน
2. ถึงแม้สถานศึกษามีอัตรากำลังเพียงพอตามเกณฑ์ แต่ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีครูไม่ครบชั้นและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาคูสอนไม่ตรงวิชาเอกส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยตรง

2.1.6 ด้านทักษะความรู้ความสามารถของหน่วยงาน (Skill)

จุดแข็ง

1. บุคลากรในสำนักงานเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการทำงาน

2. ครูเป็นผู้มีประสบการณ์และได้รับวิทยฐานะสูงขึ้นได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อน

1. ด้วยระบบราชการทำให้จิตสำนึกและระบบงานยังไม่สนองตอบต่อผู้รับบริการเท่าที่ควร

2. แม้ครูจะมีประสบการณ์และมีวิทยฐานะสูงขึ้นแต่ยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนตามที่หลักสูตรกำหนดหรือเป็นไปตามมาตรฐานวิทยฐานะที่สูงขึ้นจึงทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

2.1.7 ด้านค่านิยมร่วมกัน ของสมาชิกในหน่วยงาน (Shared Values)

จุดแข็ง

ค่านิยม "สำนักงานของเรา น่าดู น่าอยู่ น่าทำงาน บริการ ประทับใจ"

จุดอ่อน

ค่านิยมยังไม่เป็นค่านิยมร่วม เนื่องจากเป็นค่านิยมที่เกิดจากความต้องการของผู้บังคับบัญชา และไม่ได้เกิดจากความต้องการและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร ทำให้ขาดการนำสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

2.2 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

2.2.1 ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย/ลูกค้า (Customer)

โอกาส (Opportunities)

1. ผู้ปกครองและประชาชนเห็นความสำคัญและพร้อมที่จะให้การส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือในการจัดการศึกษา

2. สถานศึกษาเอกชนช่วยกระตุ้นสถานศึกษาของรัฐให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. องค์กรภาครัฐเอกชนและท้องถิ่นมีความพร้อมและศักยภาพซึ่งสามารถระดมทรัพยากรมาช่วยในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาได้

อุปสรรค (Threats)

ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำทำให้ไม่สามารถดูแลการศึกษาของบุตรหลานได้เต็มที่

2.2.2 นโยบาย (Policy)

โอกาส (Opportunities)

1. นโยบายการศึกษาทุกระดับมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การสร้างโอกาสทางการศึกษาการพัฒนาโครงการพัฒนาสถานศึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นต้น

2. หลักสูตรมีความยืดหยุ่นเสื่อต่อการปรับปรุง พัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาหรือสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน

3. มีระบบการประเมินภายนอก สามารถใช้เป็นมาตรการจูงใจและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี

4. นโยบายการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้านทำให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างเต็มที่

อุปสรรค (Threats)

1. นโยบายการจัดการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงบ่อยบางครั้งเป็นไปตามความต้องการของผู้มีอำนาจเท่านั้นขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2. นำนโยบายกฎหมายและระเบียบไปสู่การปฏิบัติยังไม่เกิดผล

2.2.3 การเมืองและกฎหมาย (Political and legal)

โอกาส (Opportunities)

ปัจจุบันกฎหมายมีความยืดหยุ่นค้ำึงถึงประชาชนและผู้รับบริการเป็นสำคัญ

อุปสรรค (Threats)

ปัญหาทุจริตคอร์รัปชั่นส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.2.4 เศรษฐกิจ (Economic)

โอกาส (Opportunities)

เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมดีขึ้นทำให้รัฐมีงบประมาณในการจัดการศึกษามากขึ้น

อุปสรรค (Threats)

วิกฤตเศรษฐกิจน้ำท่วมภัยแล้งส่งผลต่อรายได้ของประชาชนที่จะเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาของบุตรหลาน

2.2.5 เทคโนโลยี (Technological)

โอกาส (Opportunities)

1. นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อต่อการบริหารจัดการและการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

2. เครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้มีความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร และเข้าถึงแหล่งความรู้ได้ง่ายโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีความสำคัญ

อุปสรรค (Threats)

การใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนานักเรียน

2.3 ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

เร่งรัดพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรกำหนดโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาไปสู่มาตรฐานวิชาชีพและมีวิทยฐานะสูงขึ้นที่สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียนตลอดจนเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการบริหารงานบุคคลให้เอื้อต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริงและใช้มาตรการจูงใจเพื่อยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกระดับ

2.4 ด้านสถานศึกษา

สถานศึกษาจำนวนมากไม่ได้รับการรับรองจาก สมศ. (ร้อยละ 43.59) ต้องเร่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง มีระบบประกันคุณภาพภายในที่ดี ได้รับการตรวจสอบ ติดตามอย่างต่อเนื่อง พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีการประยุกต์ใช้เทคนิคนวัตกรรมหรือองค์ความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความพร้อมมีความหลากหลายวิธีการในการจัดการตามความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนโดยแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

2.5 ด้านการบริหารจัดการ

จากผลการประเมินกลยุทธ์การดำเนินงาน คำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี และประเมินมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีผลการประเมินยังไม่เป็นที่น่าพอใจมากนัก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องเร่งยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารจัดการสมัยใหม่ตามหลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาโดยรวมของเขตพื้นที่การศึกษา กระจายอำนาจและสนับสนุนทรัพยากรการดำเนินงานในระดับศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาและสถานศึกษาได้ร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษามากขึ้น นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการให้สะดวกและรวดเร็วเพื่อให้ครูและผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักที่สถานศึกษาและห้องเรียนเป็นสำคัญ เชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์คณะ

บุคคล โดยยึดคุณภาพผู้เรียนเป็นค่านิยม และเป้าหมายหลักร่วมกันตลอดจนส่งเสริมสนับสนุน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาที่หลากหลาย มีระบบการนิเทศติดตามผลที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของเขตพื้นที่การศึกษา

3. ทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

3.1 วิสัยทัศน์ (VISION)

เป็นองค์กรขับเคลื่อนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาชาติ พร้อมก้าวสู่สากล บนพื้นฐานความเป็นไทย

3.2 พันธกิจ (Mission)

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ

2. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

4. พัฒนาระบบบริหารจัดการ ที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบ ต่อคุณภาพการศึกษา และบูรณาการการจัดการศึกษา

5. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ความโปร่งใส ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ต่อต้าน การทุจริต

3.3 เป้าประสงค์

1. ผู้เรียนระดับประถมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนมีพัฒนาการ เหมาะสมตามวัยและมีคุณภาพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. ประชากรวัยเรียนในเขตพื้นที่บริการทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ และเสมอภาค

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสมรรถนะตรงตามสายงาน และมีวัฒนธรรม การทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษและ สถานศึกษา มีประสิทธิภาพและเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง สู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในสังกัด มีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเน้นการทำงานแบบบูรณาการ มีเครือข่ายการบริหารจัดการ บริหารแบบมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

6. หน่วยงานทุกระดับ มีงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

3.4 ยุทธศาสตร์

1. จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง
2. พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน
3. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
4. ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ
5. จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
6. พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

กীরติวิทย์ สุวรรณธรรมมา (2556, น. 160) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและทฤษฎีปัญญาสังคมสำหรับนักเรียน ประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจิตสาธารณะตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษาและทฤษฎีปัญญาสังคมสำหรับนักเรียนประถมศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลของ รูปแบบการเรียนการสอนจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้น 3) ศึกษาผลการนรูปแบบการเรียนการสอน จิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาอื่น กลุ่มเป้าหมายเป็นครูผู้สอนคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 5 จำนวน 10 คน ผลปรากฏว่า รูปแบบการเรียนการสอนจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและทฤษฎีปัญญา สังคม สำหรับนักเรียนประถมศึกษา มีกระบวนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ทำสมาธิ แผ่เมตตาจิต ขั้นที่ 2 พินิจตัวแบบจิตสาธารณะ ประกอบด้วย 1) สร้างความสนใจให้เรียนรู้จากตัวแบบ 2) นำเสนอตัวแบบจิตสาธารณะ 3) สังเกตและจดจำพฤติกรรมของตัวแบบ 4) สร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติ ตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ ขั้นที่ 3 พิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ประกอบด้วย 1) สนุทริยสนทนา เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ 2) น้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญเสริมสร้างการรับรู้

ความสามารถของตน ขั้นที่ 4 มุ่งสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายการปฏิบัติ 2) กำกับตนเองในการปฏิบัติ 3) ปฏิบัติด้วยจิตเมตตาขั้นที่ 5 ประเมินการปฏิบัติของตน ขั้นที่ 6 สะท้อนผลการปฏิบัติประกอบด้วย 1) สุนทรียสนทนาสะท้อนประสบการณ์การปฏิบัติ 2) บันทึกผลการเรียนรู้ ส่วนผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจิตสาธารณะจากการวัดในช่วงเวลาหลังเรียนสูงกว่าช่วงเวลาก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังเรียน หลังเรียน 2 สัปดาห์ และหลังเรียน 4 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่านักเรียนมีความคงทนในพฤติกรรมจิตสาธารณะ และการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำพันธ์ จำนงกิจ (2556, น. 234) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินการ และรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) ศึกษาผลการนำรูปแบบไปใช้ประเมินผล และเสนอแนวคิดการประเมินรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครู จำนวน 785 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 286 แห่ง และโรงเรียนกรณีศึกษา จำนวน 3 แห่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 ห้องเรียน จากโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ โรงเรียนเมืองสรวงวิทยา และโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบทดสอบ และแบบสังเกต พฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลปรากฏว่า 1) การศึกษาการดำเนินการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมกับชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ 2) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย กระบวนการพัฒนา 5 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการนโยบาย การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมกับชุมชน และการสร้างภาวะผู้นำ 3) ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะโดยรวม พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพฤติกรรมจิตสาธารณะโดยรวม พบว่า หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นวัตกร หอมสิน (2556, น. 225) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา 3) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา 4) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา 5) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการดำเนินงานการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้มาด้วยความสมัครใจ และต้องการเข้าร่วมวิจัย จำนวน 33 คน ผลปรากฏว่า ปัญหาที่ต้องการพัฒนามากที่สุดคือปัญหาด้านนักเรียนในเรื่องของนักเรียนมี ความประพฤติน่าไม่พึงประสงค์ตามหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของจิตสาธารณะ ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการที่นักเรียนขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญา และขาดความรู้ความเข้าใจ ในการพัฒนา ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายมีความต้องการที่จะร่วมกันพัฒนา โดยได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนานั้นการจัดการกิจกรรมในเชิงค่ายพัฒนาพฤติกรรม ผักผ่อนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องเกิดจากความต้องการจากครู นักเรียนและผู้ปกครองอย่างสมัครใจ และเกิดจากการมีส่วนร่วม โดยต้องจัดกิจกรรมให้อยู่ลักษณะของการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในตนเองและส่วนรวม ส่วนรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และมีความถูกต้องอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก และผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการดำเนินการประชุมร่วมกันระดมสมองของทีมงาน ได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมทั้ง 3 ด้าน ประกอบไปด้วยด้านคุณลักษณะส่วนรวม 25 ตัวชี้วัด ด้านคุณลักษณะส่วนรวม 29 ตัวชี้วัด และด้านคุณลักษณะการเรียนรู้ 37 ตัวชี้วัด และผลจากการนำตัวชี้วัดความสำเร็จไปดำเนินการวัดคุณลักษณะของนักเรียน พบว่า คุณลักษณะทุกด้านอยู่ในระดับมาก และผลการใช้รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา มีความเหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อม ผู้ร่วมวิจัยสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จนเกิดรูปแบบ นอกจากนี้ผลการใช้รูปแบบมีการปรับปรุงเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน และการดำเนินงานพัฒนาจิตสาธารณะแบบมีส่วนร่วม 15 กิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นได้แก่ กิจกรรมการนำเสนอผลงาน แล้วได้ลงมือปฏิบัติเป็นไปตามขั้นตอน และการดำเนินงานพัฒนาจิตสาธารณะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยกระบวนการจัดการความรู้ 5 ขั้นตอน ผ่านการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอน ลงสู่การจัดกิจกรรมดำเนินงานพัฒนาจิตสาธารณะแบบมี

ส่วนร่วม 15 กิจกรรม และเกิดผลลัพธ์ของรูปแบบ 17 ชิ้นงาน และผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนละทายวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง โดยคณะผู้ร่วมวิจัย มีความพึงพอใจในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก

จิตรฐิกานต์ สบายจิตร (2558, น. 195) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน และ 3) เปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างจิตสาธารณะ กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการในการจัดการกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ 2) คู่มือการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนตามรูปแบบ 3) แบบประเมินด้านจิตสาธารณะของนักเรียน 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ 5) แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมมีจิตสาธารณะของนักเรียน 6) แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมมีจิตสาธารณะของนักเรียน 7) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบ 8) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการปฏิบัติกิจกรรมตามรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากการสัมภาษณ์ครูผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมแสดงออกด้านจิตสาธารณะของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยังมีปัญหาและความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านการมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น ที่เป็นพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในด้านการช่วยเหลือผู้อื่น และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และสังคม โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมในบริบทที่หลากหลายและเหมาะสม ผ่านกระบวนการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสนับสนุนในการจัดทำร่างรูปแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่พึงประสงค์ซึ่งผลการพัฒนารูปแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 4) บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน 5) การวัดและประเมินผล ซึ่งด้านองค์ประกอบกระบวนการจัดการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ จะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง 2) การเสริมสร้างอัตมโนทัศน์ผู้เรียน 3) การกำหนดเป้าหมาย

และโน้มนำพฤติกรรมที่ต้องการ 4) การกำกับและแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และ 5) การสะท้อนผลและปรับปรุงการปฏิบัติ 2) ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ พบว่า นักเรียนมีความใส่ใจในการปฏิบัติกิจกรรมตามรูปแบบอยู่ในระดับมาก มีพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะผ่านการเขียนรายงานตนเอง ที่แสดงถึงพฤติกรรมการปฏิบัติด้านจิตสาธารณะที่ชัดเจนและสม่ำเสมอผลการประเมินจิตสาธารณะของผู้เรียนโดยผู้สอนภายหลังการใช้รูปแบบ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะโดยรวมในระดับสูง รวมทั้งผลการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพและความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมตามการรับรู้ของครูพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลได้ส่วนผลการสะท้อนความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการปฏิบัติกิจกรรมตามรูปแบบ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบมีความเหมาะสม สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นได้ในระดับมาก และ 3) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะด้านการช่วยเหลือผู้อื่นและด้านการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม หลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

สันติพงศ์ ยมรัตน์ (2558, น. 197) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง คือครูผู้จัดกิจกรรมจิตสาธารณะจำนวน 75 คน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 271 คน และผู้ช่วยวิจัยจำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือคู่มือการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 7 ชุด แบบวัดจิตสาธารณะ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะ ผลปรากฏว่า 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 7 ชั้น คือ ชั้นเตรียมพร้อม ทำนเรียนความรู้เชิงจิตสาธารณะ ชั้นความรู้สึกรู้จักจิตสาธารณะ ทำนเหตุผลจิตสาธารณะ ชั้นปฏิบัติจิตสาธารณะ ทำนนำเสนอ และชั้นประเมินผล 2) ผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะพบว่า ประสิทธิภาพรูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เท่ากับ 84.34/84.68 ดัชนีประสิทธิผลรูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เท่ากับ 0.7338 นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 73.38 และนักเรียนมีคะแนนจิตสาธารณะหลังใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับจุด .01 และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับมาก

ภาพิณฑ์ รุณธาดุ (2558, น. 167) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 วัดดูประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมระหว่างหลังการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและก่อนการใช้ชุดฝึกอบรม 3) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการใช้ชุดฝึกอบรมสิ้นสุดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม 4) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้นำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มทดลองระหว่างหลังการใช้ชุดฝึกอบรมสิ้นสุดและหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดแล้ว 1 เดือน

นรินทร์ คุณเมือง (2559, น. 169) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย-หนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย-หนองบัวลำภู 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 3) ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดดินจี่พิทยาคม ประชากรคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาเฉพาะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย-หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2558 จำนวน 52 โรงเรียน นักเรียน จำนวน 42,105 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการกำหนดขนาดตามสูตรของ Taro Yamane ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Proportional Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ผลปรากฏว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย - หนองบัวลำภู ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ บุคลิกภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวม เท่ากับ 0.36 การเลียนแบบผู้ปกครอง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมเท่ากับ 0.31 การเลียนแบบครู มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล โดยรวมเท่ากับ 0.24 ความมีวินัย มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล โดยรวมเท่ากับ 0.17 และการเลียนแบบเพื่อน มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล โดยรวมเท่ากับ 0.13 ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย - หนองบัวลำภู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ ได้ร้อยละ 53 ($R^2 = 0.53$) 2) การสร้างรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยระยะที่ 1 มาสร้าง

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน โดยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ ได้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 1 รูปแบบ จากปัจจัยเชิงสาเหตุ 5 ด้าน กำหนดเป็น 4 แนวทาง โดยมีกิจกรรมภายใต้ จำนวน 12 กิจกรรม ประกอบด้วย

- 1) แนวทางการพัฒนาโดยการอบรมให้ความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมการแต่งกายอย่างเหมาะสม การสื่อสารที่ดี การสร้างบุคลิกภาพภายใน การรู้เรื่องวินัย
- 2) แนวทางการพัฒนาโดยบุคคลต้นแบบ ประกอบด้วยกิจกรรมบุคคลต้นแบบ (ผู้ปกครอง) การวิเคราะห์บุคคลต้นแบบ (ครู) อยากรเป็นเหมือนครู เพื่อนดีมีทุกวัน
- 3) แนวทางการพัฒนาโดยการเสริมสร้างลักษณะชีวิตให้มีจิตสาธารณะ ประกอบด้วยกิจกรรมช่วยพี่น้อง วางแผนการใช้เวลากิจกรรมสมุดบันทึกความดี
- 4) แนวทางการพัฒนาโดยการศึกษาดูงาน ประกอบด้วยกิจกรรมศึกษาดูงานบุคคลตัวอย่าง

3) ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในกลุ่มทดลองคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกุดดินจี่พิทยาคม จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 49 คน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในกลุ่มทดลองมีการพัฒนาจิตสาธารณะดีขึ้นหลังการทดลองใช้รูปแบบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปณพร ศรีปลั่ง (2559, น. 209) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) พัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- 2) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแผนการจัดกิจกรรม แบบสอบถามวัดความคิดเห็นทางด้านความคิดและพฤติกรรมจิตสาธารณะ และแบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ผลปรากฏว่า 1) กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ที่ผู้วิจัยออกแบบโดยใช้วิธีสอนแบบการคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ดี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือขั้นสร้างความเชื่อมโยง (Connection) ขั้นการซักถามการเรียนรู้ (Questioning) ขั้นสะท้อนตนเอง (Self reflecting) และขั้นซักถามเกี่ยวกับความจริงหรือความสามารถในการเชื่อถือได้ (Questioning the truth or believability)

2) ผลการใช้กิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลังการทดลองนักศึกษาคณะครุศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น มากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.01$) โดยมีผลต่างของคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 20.16 คะแนน และ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อยู่ในระดับมาก

สุรัตน์ ขวัญบุญจันทร์ (2560, น. 50) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสรุปอ้างอิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2) พัฒนารูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3) ทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสรุปอ้างอิง และ 4) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสรุปอ้างอิง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างโมเดลองค์ประกอบและตัวชี้วัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าความเที่ยงขององค์ประกอบ (pc) ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (pv) ความเที่ยงของเครื่องมือประเมิน และสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิง ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 9 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มี 3 ตัวชี้วัด 2) การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสิ่งดีงามต่อส่วนรวม มี 2 ตัวชี้วัด 3) ความรับผิดชอบดูแลรักษาสาธารณสมบัติ มี 2 ตัวชี้วัด และ 4) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติร่วมกัน มี 2 ตัวชี้วัด ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีความตรงเชิงโครงสร้าง ค่าความเที่ยงขององค์ประกอบ (pc) เท่ากับ 0.684-0.872 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (pv) เท่ากับ 0.531-0.774 2) รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ข้อมูลย้อนกลับ และคุณภาพของรูปแบบ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุม ภาพรวมแต่ละองค์ประกอบ อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสรุปอ้างอิง ภาพรวมผลการประเมินจิตสาธารณะ 2 ครั้ง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิงของแบบการประเมินที่มีค่าสูงสุด คือ ผู้ประเมิน 4 คน ได้แก่ นักเรียน ครูที่ปรึกษาหรือครูประจำวิชา เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ประเมิน 1 ครั้ง 2 ครั้ง และ 3 ครั้ง เท่ากับ 0.789, 0.830 และ 0.845 ตามลำดับ 4) ประสิทธิภาพของรูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสรุปอ้างอิง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสมภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

ชาตรี อุ่นเรื่อน (2561, น. 208) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 3) เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2

วิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะคือระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1 คือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 จำนวน 323 คน ได้มาจากการส่งตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ใช้วิธีการจัดชั้นภูมิ (Strata) ของหน่วยตัวอย่างแยกตามรายโรงเรียน ชั้นที่ 2 เป็นการสุ่มอย่างมีระบบแบบ Systematic Random Sampling หาหน่วยตัวอย่าง ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสียจำนวน 25 คน ระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มทดลองคือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนรุจีจินตนา กานนท์ จำนวน 30 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เปรียบเทียบผลการทดลองก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรตามแบบวัดซ้ำ MANOVA (Repeated Measure) กำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.5 ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยตัวแปรเชิงสาเหตุ ส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อตัวแปรตามคือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะที่ระดับนัยสำคัญ 0.5 พบว่ามี 5 ตัวแปร คือ ประสบการณ์ทางสังคม คุณธรรมจริยธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ ลักษณะมุ่งอนาคต และการรับรู้ความสามารถของตน 2) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน 13 กิจกรรม คือ (1) กิจกรรมใจเขาใจเรา (2) กิจกรรมรักกันตัวเอง (3) กิจกรรมฮีโร่ในตรวจสอบสถานะ Facebook (4) กิจกรรมการค้นหาบุคคลดีเด่นต้น (5) กิจกรรมภาษาดอกไม้ให้พ่อแม่ (6) ใช้เทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าจาก Smart Phone (7) กิจกรรมอาชีพที่ใฝ่ฝัน (8) กิจกรรมการทำงานที่ประสบผลสำเร็จ (9) กิจกรรมใส่ใจทำความดีในโรงเรียน (10) กิจกรรมอาสาพัฒนาพาสูใจ (11) กิจกรรมการปรับตัว (12) กิจกรรมใบไม้เติมพลัง (13) กิจกรรมสุดยอดเด็กดีศรียางชุม 3) การประเมินผลก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการพัฒนาพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะได้ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งการทดสอบโดยรวม (Multivariate Test) และการทดสอบทีละตัวแปร (Univariate Test)

จเร พัฒนผล (2561, น. 192) ได้ทำการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน ของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี 2) พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี และ 3) รับรองกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี วิธีดำเนินการวิจัย มี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวทางวิธีการในการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน และศึกษาสภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน โดยสอบถามจากผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานวิชาการ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 390 คน ขั้นที่ 2 สร้างและตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ขั้นที่ 3 ทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ในสถานการณ์จริง โดยผู้วิจัยนำกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ไปทดลองใช้กับโรงเรียนบ้านชอยสองและโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 แล้วนำผลการทดลองใช้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญ และขั้นที่ 4 รับรองกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นโดยการประเมินความเป็นไปได้ของการนำกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา หลังจากได้ปรับปรุงกลยุทธ์จากการทดลองใช้ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียน

ประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน มี 4 แนวทาง ประกอบด้วยแนวทางที่ 1 ส่งเสริมนโยบายพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน แนวทางที่ 2 ด้านการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะแนวทางที่ 3 ด้านการพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะและ แนวทางที่ 4 การส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียน เพื่อการปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืนรวมทั้งหมด 2) กลยุทธ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ 16 กลยุทธ์ย่อย และ 64 กลวิธี ได้แก่ 1) กลยุทธ์การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน 2) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจิตสาธารณะ 3) กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้สู่จิตสาธารณะและ 4) กลยุทธ์ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานักเรียนเพื่อปลูกกระแสจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน และ 3) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาครูและศึกษานิเทศก์ ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรีที่มีต่อคู่มือกลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดจันทบุรีโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Jones and Morris (1956, p. 781) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมของเด็ก ผลการศึกษา พบว่า การสอนความรู้ด้านคุณธรรมในโรงเรียนไม่สามารถจะชักจูงเด็กให้แสดงพฤติกรรมที่มีคุณค่าทางจริยธรรมได้นี้เพราะครอบครัว สังคม ความต้องการ และความรู้สึกของเด็กเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากกว่าการสอนในโรงเรียน ฉะนั้นระบบโรงเรียนทั้งระบบประถม มัธยม และอุดมศึกษาจึงควรพัฒนาการสอนคุณธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

Kraft (1992, pp. 1465-A) ได้ศึกษาการฝึกอบรมด้านการมีจิตสำนึกทางสังคม โดยการศึกษาทางคริสต์ศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมด้านจิตสังคมระหว่างประชาชนชาวอเมริกาเหนือที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ศึกษาในเชิงจริยธรรม ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธาร่วมกัน และโครงสร้างของประสบการณ์การเรียนรู้จะกระตุ้นความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ พบว่าศาสนามีส่วนสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางจิตสังคม และสิ่งที่มีผลต่อจิตสังคม คือการอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำการให้ความสำคัญกับศาสนการพัฒนาชุมชนให้เน้นกระบวนการคิด การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการมุ่งมั่นในการกระทำ

Akkar (2003, p. 2141) ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของคน นิวคาสเซิล สหราชอาณาจักร อังกฤษ ในช่วง 10 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1990 - 2000 จากการศึกษาประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง เศรษฐกิจของคน นิวคาสเซิล พบว่า มีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยการเปิดให้พื้นที่สาธารณะหรือเวทีสำหรับคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนและการออกแบบกิจกรรม

2) การลงมือปฏิบัติ 3) การจัดการและการดูแลรักษา 4) การใช้ส่วนต่าง ๆ ด้วยความเคารพปฏิบัติ กฎเกณฑ์ และพบว่า ภายใต้วัยความเป็นโลกาภิวัตน์ มีผลให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง สรุปได้ว่า (1) ปัจจัยสัมพันธ์และส่งผลต่อจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยส่วนใหญ่ ได้แก่ การอบรม และค่านิยมของครอบครัว และกลุ่มเพื่อน/สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน รองลงมา คือ ครู/อาจารย์ ผู้สอน แบบอย่างบุคคลสำคัญ/ผู้มีประสบการณ์ ในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม อัตมโนทัศน์/เอกลักษณ์แห่งตน และสื่อมวลชน (2) ลักษณะทางจริยธรรม/พฤติกรรมของผู้มีจิตสาธารณะ ได้แก่ ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน และเสียสละ (3) แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การสื่อสารและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญอื่น ๆ ได้แก่ 3.1 ระเบียบวิจัย มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาความสัมพันธ์ จำแนกองค์ประกอบเพื่อสร้างการพยากรณ์ และเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง โดยเวลาที่ใช้ในการทดลองเฉลี่ย 10-20 ชั่วโมง หรือ 12-24 ครั้ง ครั้งละ 50-90 นาที นอกจากนี้ ยังพบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus discussion) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลากแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม วิธีการสุ่มแบบสองขั้นตอน วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ แบบมีสัดส่วน วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนในงานวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา แบบเฉพาะเจาะจง ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยส่วนใหญ่ เป็นแบบวัดจิตสาธารณะที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบเลือกตอบตามสถานการณ์ โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง 3.2 ตัวแปรหรือปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางบวกกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต (กลุ่มวิชาการ กลุ่มอาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางลบกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ภูมิลาเนา ส่วนปัจจัยที่สามารถร่วมกนพยากรณ์จิตสาธารณะ ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน เอกลักษณ์แห่งตน รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่ม กิจกรรมและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีการสร้างเสริมจิตสาธารณะ ได้แก่ การใช้ตัวแบบ เช่น แบบอย่างบุคคล บิดามารดา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อเกิดประโยชน์แก่สังคม เช่น กิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านเด็กเยาวชน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

Pardun-Johansen (2004, p. 1184) ได้ใช้บทละครเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาบทละคร โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาประเด็นว่ารูปแบบต่าง ๆ ของละคร ว่าช่วยพัฒนาความคิด ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 30 คน จากอาสาสมัคร 47 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 โดยการสังเกตสอบถามสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่าการใช้ละครรูปแบบต่าง ๆ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนในลักษณะความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติการทางสังคมได้จริง

Bryant (2004, pp. 2831-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกทางสังคมอุดมคตินิยมกับการศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นครูก่อนประจำการ 7 คน จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าครูมีจิตสำนึกที่จะปลูกฝังหรือพัฒนาการสอน และต้องการรูปแบบหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการทำงานรวมทั้งเชื่อมั่นใน ความรู้ความสามารถของตนเอง และปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ

Mc Elveen (2007, pp. 714-A) ได้ศึกษาผลของการใช้ดนตรีในศูนย์ดนตรีเพื่อปลูกจิตสำนึกทางสังคม โดยเนื้อหาที่ปรากฏในดนตรีจะเป็นการให้ความหวังและแนวทางใหม่ ๆ สำหรับชีวิตของชาวอเมริกาเชื้อสายแอฟริกา ผู้วิจัยได้เสนอกรอบแนวคิดเพื่อตรวจสอบผลงานของศูนย์ดนตรีที่มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของคนในชุมชน

Shinichi (2007, p. 3217-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องจิตสำนึกสาธารณะและการนำความรู้เข้าไปใช้ในชุมชนกรณีศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะในชนบทไทย ผลปรากฏว่าการขาดจิตสำนึกสาธารณะเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาชีวิตประจำวันของคนในสังคมชนบทไทย พฤติกรรมความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ประจำวันของคนในสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้ที่นำไปใช้ในชุมชนมีเหตุผลสอดคล้องกับวัฒนธรรมจารีตประเพณีและความต้องการปัจจุบันของเขา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ

1.2 สังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ เพื่อให้ได้ร่างองค์ประกอบและตัวชี้วัดในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 นำองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์จากเอกสารมาทำการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ดังนี้

1.3.1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธหรือโรงเรียนสุจริตที่มีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ส่งเสริมความมีจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 2 คน ได้แก่

นายขวัญใจ อุดมรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกววิทยาคม

นายรัฐพล เมืองชื่น ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเสี้ยววิทยาสรรพ์

1.3.2 เป็นครูผู้สอนที่มีผลงานเกี่ยวกับโครงการคุณธรรม และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควมมีจิตสาธารณะความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 คน ได้แก่

ดร.ประสงค์ สกุลซัง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนพินิจราษฎร์บำรุง

ดร.ศรีสมพร จันทะเลิศ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอ่องฮีวิทยา

1.3.3 เป็นนักวิชาการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีความเชี่ยวชาญผลงานด้านสังคมศาสตร์ จิตวิทยาเกี่ยวกับผู้เรียน จำนวน 1 คน ได้แก่

อาจารย์พรพิทักษ์ เข็มบาสัยต์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

1.3.4 เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา และมีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล โรงเรียนสุจริต โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 2 คน ได้แก่

ดร. สุกัลญา ภูผิวโคก ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นายสถิต ศรีถาวร ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.3.5 เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญและมีผลงานด้านการจัดกิจกรรมจิตศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 2 คน ได้แก่

นายปรเมษฐ์ ไผ่ฤทธิ์ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นางสาวนุชนารถ ภูมาศ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.4 ผู้วิจัยนำผลการประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน มาวิเคราะห์ผล เพื่อคัดเลือกองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับน้อยที่สุด

3.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะ แล้วนำมาแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมาย ค่าของคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 คือ เหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 คือ เหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 คือ เหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 คือ เหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 คือ เหมาะสม/มีความเป็นไปได้/มีความเป็นประโยชน์น้อยที่สุด

3.3 เลือกองค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะจากผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไป คือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปมาใช้ในการสร้างแบบสอบถาม โดยได้ผลการประเมินเฉลี่ยตั้งแต่ 3.78 - 5.00 เพื่อดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 ต่อไป

4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตสาธารณะ ใช้การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n} \quad (3-1)$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 n แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

4.2 การวิเคราะห์หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 106-108)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N x_i - \bar{X}^2}{n - 1}} \quad (3-2)$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
 $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
 X_i แทน ค่าคะแนนของคนที่ i
 n แทน จำนวนสมาชิกของกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครู ลูกจ้างชั่วคราว บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 213 คน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา เอกสาร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาเพื่อสร้างแบบสอบถาม

2.3 ผู้วิจัยนำองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ผ่านการยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ จากผู้ทรงคุณวุฒิในระยะที่ 1 มายกร่างสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐาน บุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง วิทยฐานะ ครูประจำชั้นระดับชั้น สถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอบริการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้ววิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งประกอบด้วยด้านความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสถิติ การวิจัย และด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งรายนามผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาน เอกพิมพ์ วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. หลักสูตรและการเรียนการสอน อาจารย์ประจำหลักสูตร ค.ด.หลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา

ดร.กรรณาพงศ์ ฤณาพรรณ วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. วัฒนธรรมศาสตร์ (ภาษาไทย) ตำแหน่งครูวิทยฐานะเชี่ยวชาญ โรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร พลหาญ วุฒิการศึกษา กศ.ด. การบริหารและพัฒนาศึกษา ประธานหลักสูตร ค.ด. การบริหารจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณู ชูกระเดื่อง วุฒิการศึกษา กศ.ด. วิจัยและประเมินผลการศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตร ป.ร.ด. วิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติการวิจัย

อาจารย์ ดร.อัจฉริยา พรหมท้าว วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. วิจัยและประเมินผลการศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตร ค.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบสอบถามโดยถือเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 100)

ให้ +1 เมื่อข้อความนั้นสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ให้ 0 เมื่อไม่แน่ใจข้อความนั้นสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ให้ -1 เมื่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

ผู้วิจัยพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าต่ำกว่า 0.50 ควรพิจารณาปรับปรุงข้อความหรือตัดออก แล้วพิจารณาข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 – 1.00 เป็นแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ปรากฏว่าข้อความทุกข้อผ่านเกณฑ์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

2.7 นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุง ไปทดลองใช้ (Try – out) กับข้าราชการครู ลูกจ้างชั่วคราว บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 42 คน ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

ลำดับ	รายชื่อโรงเรียน	ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
1	โรงเรียนกุตครองวิทยาการ	3
2	โรงเรียนโนนเมืองวิทยาการ	6
3	โรงเรียนชุมชนนารจารย์วิทยา	3
4	โรงเรียนชุมชนนาเรียงวิทยาคม	6
5	โรงเรียนชุมชนน้ำเกลี้ยงกลุ่มวิทยา	3
6	โรงเรียนสะอาดประชาสรรค์	3
8	โรงเรียนบ้านลาดวิทยาเสริม	3
9	โรงเรียนดงน้อยวิทยา	3
10	โรงเรียนหนองบัวโจดดงลิงวิทยา	6
11	โรงเรียนดำนไต้วิทยา	3
12	โรงเรียนท่าเพลิงเหมือดแอ่ท่าใหม่หนองมะเกลือวิทยา	3
รวม		42

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาไปทำการสอบถาม เพื่อตรวจสอบว่าข้อคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการและมีความเหมาะสมหรือไม่ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (สมบัติท้ายเรือคำ, 2551)

ในการหาความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันเท่ากับ .96 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ .98 ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระดับดีมากหมายถึงแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

2.8 นำแบบสอบถามที่ได้จากการ (Try – out) มาปรับปรุงให้ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นข้าราชการครู ลูกจ้างชั่วคราว บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 213 คน ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

ลำดับ	รายชื่อโรงเรียน	ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
1	บ้านหนองแวงฮี	3
2	บ้านสาวิทยาธรรม	6
3	ดอนยานางศึกษา	3
4	นาเชือกวิทยาธรรม	6
5	ปอแดงวิทยา	6
6	สร้างมิ่งประสิทธิ์ผล	1
8	ชุมชนบ้านตุมวิทยาการ	3
9	โคกคำวิทยา	6
10	ฮ่องฮีวิทยา	6
11	ห้วยเตยวิทยา	6
12	บ้านหนองตอกแป้นวิทยา	3
13	คำไฮวิทยา	3
14	หัวนาคำจตุรศิลป์	6

(ต่อ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับ	รายชื่อโรงเรียน	ครูประจำชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น
15	ดงบังวิทยา	3
16	โคกค่ายโคกใหญ่วิทยา	3
17	โพนสิมอนุเคราะห์	6
18	ยางคำวิทยา	3
19	บ้านแกวิทยาคม	6
20	บ้านหนองแขงบ่อแก้ว	3
21	ชุมชนกุดโดนวิทยาคม	6
22	หนองแขงประชาสรรค์	6
23	นาค้อวิทยาคม	3
24	คำเหมือดแก้วบำเพ็ญวิทยา	6
25	ชุมชนสะอาดผดุงศิลป์	1
26	โนนเตาไหหนองแก	1
27	บ้านทรายทองวิทยาคม	3
28	โนนสะอาดราษฎร์อำนวย	3
29	หนองบัววิทยาเสริม	1
30	ชุมชนกุงเก่าราษฎร์ประสิทธิ์	3
31	ขอนแก่นวิทยาเสริม	6
32	กุดจิกวิทยาการ	6
33	ดงสมบูรณ์ประชารัฐ	6
34	ท่าคันโทวิทยายน	6
35	บ้านหนองแขง	6
36	ยางอ้อมวิทยาการ	6
37	โคกเครือวิทยา	3
38	สายปัญญาสมาคม	6
39	หนองกุงศรีวิทยาคม	6

(ต่อ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับ	รายชื่อโรงเรียน	ครูประจำชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น
40	ชุมชนสามัคคีราษฎร์บำรุง	6
41	หนองบัวคูร์รัฐประชาสรรค์	6
42	หนองสงวิทยาคม	6
43	หนองแซ่ววิทยา	3
44	ชุมชนหนองหินวิทยาคาร	6
45	จินดาสินธวานนท์	6
46	บ้านหนองชุมแสง	6
47	โคกประสิทธิ์วิทยา	3
48	บัวสะอาดส่งเสริม	1
49	วังยางวิทยาคาร	3
50	โนนแดงราษฎร์ประสิทธิ์	1
รวม		213

2.9 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นเก็บรวบรวมแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121)

2.10 จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาทำการวิเคราะห์หาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550, น. 279) เพื่อนำข้อมูลมาจัดลำดับความความต้องการจำเป็นในการยกร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ในระยะที่ 3

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 99-100) ดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด
- ระดับ 4 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก
- ระดับ 3 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แล้วนำมาแปลความหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมาย ค่าของคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 99-100) ดังนี้

- 4.51 - 5.00 หมายถึงถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51 - 4.50 หมายถึงถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก
- 2.51 - 3.50 หมายถึงถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง
- 1.51 - 2.50 หมายถึงถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย
- 1.00 - 1.50 หมายถึงถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.1.4.3 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient: α) ซึ่งการประเมินความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้มีการพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α)	การแปลความหมายระดับความเที่ยง
มากกว่า .9	ดีมาก
มากกว่า .8	ดี
มากกว่า .7	พอใช้
มากกว่า .6	ค่อนข้างพอใช้
มากกว่า .5	ต่ำ
น้อยกว่า หรือ เท่ากับ .5	ไม่สามารถรับได้

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยใช้เทคนิค IOC (Item Objective Congruence Index) (สมนึก ภัททิยธนี, 2546, น. 220) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{n} \quad (3-3)$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบหรือข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด
 $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

5.2 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ดังนี้ (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2551)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right) \quad (3-4)$$

เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์แอลฟา
 K แทน จำนวนข้อคำถาม
 S_i^2 แทน ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 $\sum S_i^2$ แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) (Standard Deviation) ดังนี้

5.3.1 การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n} \quad (3-5)$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 n แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

5.3.2 การวิเคราะห์หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 106-108)

$$\text{สูตร S.D.} = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}} \quad (3-6)$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน ค่าคะแนนแต่ละตัว
 n แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

5.4 การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลจากแบบสอบถามที่มีต่อสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ โดยอาศัยแบบเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูล Modified Priority Needs Index: PNI_{Modified} (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550, น. 279) ดังนี้

$$PNI_{\text{modified}} = (I-D)/D \quad (3-7)$$

เมื่อ PNI แทน ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
 I แทน ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น
 D แทน ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

6.1 ผู้วิจัยขอรับหนังสือจากทางมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์โรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ในการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try – out) กับข้าราชการครู ลูกจ้างชั่วคราว บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำชั้นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

6.2 ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้โรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 1 จำนวน 12 โรงเรียน ผ่านช่องทางออนไลน์

6.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้จากการทดลองใช้ (Try-out) มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

6.4 ผู้วิจัยขอรับหนังสือจากทางมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์โรงเรียนขยายโอกาสทุกโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ในการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

6.5 ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 50 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ผ่านช่องทางออนไลน์

6.6 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามแล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องมือทางสถิติเพื่อแปลผลและนำเสนอข้อมูล

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน

1.2 ศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน จากโรงเรียนที่มีผลงานปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย

1.2.1 โรงเรียนร่องคำห่งส์ทองวิทยา ตำบลอาจสามารถ อำเภอกาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานรางวัลโครงการคุณธรรมด้านจิตสาธารณะระดับประเทศ ชื่อผลงาน จิตอาสาพาสุขใจ

1.2.2 โรงเรียนชุมชนสีถนอมดำรงวิทย ตำบลดงลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานรางวัลโครงการคุณธรรมด้านจิตสาธารณะระดับประเทศ ชื่อผลงาน สีถนอมอาสา สะอาดตา เพลินใจ

1.2.3 โรงเรียนห้วยตุมวิทยาการ ตำบลกลางหมื่น อำเภอมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานรางวัลโครงการคุณธรรมด้านจิตสาธารณะระดับประเทศ ชื่อผลงาน การบริหารจัดการสร้างสรรค์คนดี มีคุณธรรม ด้วยกิจกรรมจิตอาสาพาสุข

1.3 นำข้อมูลในระยะที่ 2 มาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีผลงานปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน ซึ่งกำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ โรงเรียนละ 5 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 15 คน ประกอบด้วย

1.3.1 เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน

1.3.2 เป็นครูผู้รับผิดชอบในกิจกรรมที่ได้รับรางวัล 2 คน

1.3.3 เป็นนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับรางวัล 2 คน

1.4 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดกลุ่ม (Grouping) จากนั้นจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 และร่างคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเน้นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 คน ประกอบด้วย

1.4.1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสุจริตที่มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 1 คน ได้แก่

นายเขตรัตน์ ภูกองไชย ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์

1.4.2 เป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานศึกษาขยายโอกาส จำนวน 1 คน ได้แก่

นางสาวรัตนา ทองเจริญ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์

1.4.3 เป็นครูผู้สอนวิชาแนะแนวในสถานศึกษาขยายโอกาส และมีผลงานในการดูแลช่วยเหลือ พัฒนานักเรียนในสถานศึกษา จำนวน 4 คน ได้แก่

1.4.3.1 นางลำไย อินทรวีเชียร ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์

1.4.3.2 นางสาวจรัสศรี ศรีชะตา ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์

1.4.3.3 นางปณิตา ภูงามทอง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการโรงเรียน ย่องฮีวิทยา

1.4.3.4 นางวรารภรณ์ สิมมะลี ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนยางคำวิทยา

1.4.4 เป็นครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน และมีผลงานวิชาการในเรื่องการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 3 คน ได้แก่

1.4.4.1 นางอรุณรัตน์ อัมรานนท์ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกค่ายโคกใหญ่วิทยา

1.4.4.2 นายปริญญา จันทะเลิศ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์

1.4.4.3 นายชัชวาลย์ โยธานัน ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์

1.5 จากนั้นนำร่างคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณา

1.6 นำร่างคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น เสนอผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียน โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เพื่อยืนยันความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งมีเกณฑ์ใน การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1.6.1 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบโรงเรียนวิถีพุทธที่มี การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ส่งเสริมความมีจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อ ต่อสังคม จำนวน 3 คน ได้แก่

ดร.ปองภพ ภูจอมจิตร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองตื้น

นายขวัญใจ อุดมรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกววิทยาคม

นายรัฐพล เมืองชื่น ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเสียววิทยาสรรพ์

1.6.2 เป็นครูผู้สอนที่มีผลงานเกี่ยวกับโครงการคุณธรรม และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควมมีจิตสาธารณะความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จำนวน 2 คน ได้แก่

ดร.ประสงค์ สกุลซ่ง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนพินิจราษฎร์บำรุง

ดร.ศรีสมพร จันทะเลิศ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนฮ้องฮีวิทยา

1.6.3 เป็นนักวิชาการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีผลงานด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับผู้เรียน จำนวน 1 คน ได้แก่

อาจารย์พรพิทักษ์ เข็มบาสัตย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

1.6.4 เป็นศึกษานิเทศก์ที่มีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา และมีผลงานในด้านการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล โรงเรียนสุจริต โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 2 คน ได้แก่

ดร.สุกัลญา ภูผิวโคก ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นายสถิต ศรีถาวร ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.6.5 เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีผลงานด้านการจัดกิจกรรมจิตศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นายประเมษฐ์ ไผ่ฤทธิ์ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

นางสาวนุชนารถ ภูมาศ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1.7 นำผลการประเมินยืนยันรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ผลและเลือกรูปแบบ

กิจกรรมที่มีค่าคะแนนความเห็นชอบตั้งแต่ 3.51 - 5.00 โดยพัฒนาปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ในการวิจัยระยะที่ 4 ต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

2.2 แบบประเมินยืนยันรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินยืนยันความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีความเหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ในระดับน้อยที่สุด

3.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินยืนยันความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วนำมาแปลความหมายโดยกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมาย ค่าของคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 - 5.00	คือ	เหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 - 4.50	คือ	เหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์มาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 - 3.50	คือ	เหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 - 2.50	คือ	เหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์น้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.50	คือ	เหมาะสม/เป็นไปได้/เป็นประโยชน์น้อยที่สุด

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์แบบประเมินยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n} \quad (3-8)$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 n แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

4.2 การวิเคราะห์หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 106-108)

$$\text{สูตร S.D.} = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}} \quad (3-9)$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน ค่าคะแนนแต่ละตัว
 n แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

ระยะที่ 4 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 นำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผ่านกระบวนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ ไปใช้กับกลุ่มผู้ร่วมทดลอง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโพธิ์สนอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มทดลองนี้ด้วยเหตุผลเพราะเป็นสถานที่ที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานและสามารถติดตามผลการทดลองในการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างใกล้ชิด

1.3 ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำมาทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ก่อนการทดลอง (Pretest) เพื่อวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.4 ผู้วิจัยดำเนินการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจนครบทุกกิจกรรม

1.5 ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะของนักเรียนที่สร้างขึ้น (Posttest)

1.6 จากนั้นผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลในการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design ซึ่งมีลักษณะการทดลองดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แบบแผนการทดลอง แบบ One Group Pretest-Posttest Design

กลุ่ม	Pretest	Treatment	Posttest
ทดลอง	T ₁	X	T ₂

T₁ หมายถึง การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

X หมายถึง การทดลองโดยใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

T_2 หมายถึง การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน โดยใช้สูตร t - test ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 112)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{(n-1)}}} \quad (3-10)$$

เมื่อ t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤติ เพื่อทราบความมีนัยสำคัญทางสถิติ
D	แทน	ผลต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนและหลังทดลอง
$\sum D$	แทน	ผลบวกของผลต่างระหว่างคะแนนหลังทดลองคะแนนก่อนทดลอง
$\sum D^2$	แทน	ผลบวกของผลต่างระหว่างคะแนนหลังทดลองกับคะแนนก่อนทดลองยกกำลังสอง
N	แทน	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ลำดับการนำเสนอ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน	จำนวนคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
D	แทน	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน
I	แทน	ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์
PNI Modified	แทน	ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

ระยะที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ระยะที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ระยะที่ 4 ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ซึ่งผลการประเมินขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิสามารถวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสม ขององค์ประกอบ และตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.1 การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ใน โรงเรียน	4.78	0.44	มากที่สุด
1.2 การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความเต็มใจ	4.33	0.71	มาก
1.3 การมีน้ำใจ มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ	4.11	0.33	มาก
1.4 การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับ เพื่อนร่วมห้อง	4.56	0.53	มากที่สุด
2. การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม	4.44	0.73	มาก
2.1 การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด	4.67	0.50	มากที่สุด
2.3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็น ของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิด ความเสียหาย	4.67	0.50	มากที่สุด
2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม	2.89	0.78	ปานกลาง
2.5 การรักษาสื่อการเรียนรู้อื่นในห้องเรียนให้มีสภาพดี อยู่เสมอ	4.22	0.44	มาก
2.6 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมใน ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระจาดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ	5.00	0.00	มากที่สุด
2.7 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
2.8 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายใน ห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด	4.89	0.33	มากที่สุด
2.9 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียน ราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด	4.89	0.33	มากที่สุด
2.10 การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้	4.33	0.50	มาก
2.11 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้ อย่างระมัดระวัง	4.22	0.44	มาก
3. การถือเป็นหน้าที่	4.11	0.60	มาก
3.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำ ความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง	3.67	0.50	มาก
3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธง เป็นประจำทุกวัน	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบ ของโรงเรียน	4.00	0.71	มาก
3.4 การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้ห้อง ๆ ที่ โรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.78	0.44	มากที่สุด
3.5 การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้า เสาธง	4.56	0.53	มากที่สุด
3.6 การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้ เกิดการสูญหาย	4.89	0.33	มากที่สุด
3.7 การช่วยเหลือ สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม	3.33	0.50	ปานกลาง

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
3.8 การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ ถุนอาคารเรียน	4.22	0.44	มาก
4. การเคารพสิทธิ	4.67	0.50	มากที่สุด
4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน	4.44	0.53	มาก
4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด	4.78	0.44	มากที่สุด
4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ในห้องเรียน	4.67	0.50	มากที่สุด
4.4 การเอื้อเพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม	3.33	0.50	ปานกลาง
4.5 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น	4.33	0.50	มาก
5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์	5.00	0.00	มากที่สุด
5.1 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาใน ชุมชน	4.22	0.44	มาก
5.2 การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.78	0.44	มากที่สุด
5.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่างๆ ภายใน โรงเรียนและชุมชน	4.89	0.33	มากที่สุด
5.4 การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำ สาธารณะ อากาศ การเผาควนทั้งในโรงเรียนและในชุมชน	4.56	0.53	มากที่สุด
5.5 การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นใน อาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยงและเวลา เลิกเรียน	4.56	0.53	มากที่สุด
5.6 การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ	4.78	0.44	มากที่สุด
5.7 การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัด กิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.44	0.53	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
5.8 การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงในถังได้อย่างถูกต้อง	4.56	0.53	มากที่สุด
5.9 การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและเสียง โดยไม่ขับซิ่งรถจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน	4.78	0.44	มากที่สุด
5.10 การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ	4.33	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.1 พบว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ที่ 2.89 – 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด ผู้วิจัยได้ตัดตัวชี้วัดข้อที่ 2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.89 ข้อที่ 3.7 การช่วยเหลือ สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.33 และข้อที่ 4.4 การเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.33 ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลางออก และเลือกตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67– 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดให้เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.1 การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ใน โรงเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความเต็มใจ	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
1.3 การมีน้ำใจ มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ	4.00	0.34	มาก
1.4 การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับ เพื่อนร่วมห้อง	4.11	0.33	มาก
2. การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม	4.56	0.53	มากที่สุด
2.1 การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม	3.78	0.67	มาก
2.2 การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด	4.67	0.50	มากที่สุด
2.3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็น ของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิด ความเสียหาย	4.78	0.44	มากที่สุด
2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม	2.89	0.78	ปานกลาง
2.5 การรักษาสื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีสภาพดี อยู่เสมอ	4.11	0.60	มาก
2.6 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมใน ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ	4.89	0.33	มากที่สุด
2.7 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา	4.67	0.50	มากที่สุด
2.8 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายใน ห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถึงขยะ ไม่กวาด	4.67	0.50	มากที่สุด
2.9 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียน ราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด	4.44	0.53	มาก
2.10 การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดย ไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้	3.56	0.53	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
2.11 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง	3.67	0.50	มาก
3. การถือเป็นที่	3.78	0.67	มาก
3.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำ ความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่ บกพร่อง	4.56	0.53	มากที่สุด
3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธง เป็นประจำทุกวัน	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบ ของโรงเรียน	4.33	0.50	มาก
3.4 การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้น้อง ๆ ที่ โรงเรียนด้วยความเต็มใจ	5.00	0.00	มากที่สุด
3.5 การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง	5.00	0.00	มากที่สุด
3.6 การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิด การสูญหาย	4.78	0.44	มากที่สุด
3.7 การช่วยดูแล สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม	5.00	0.00	มากที่สุด
3.8 การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณ ใต้ถุนอาคารเรียน	4.44	0.53	มาก
4. การเคารพสิทธิ	4.56	0.53	มากที่สุด
4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน	4.44	0.53	มาก
4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด	4.78	0.44	มากที่สุด
4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ใน ห้องเรียน	4.33	0.50	มาก
4.4 การเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม	3.44	0.53	ปานกลาง
4.5 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำ ความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น	4.33	0.50	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์	5.00	0.00	มากที่สุด
5.6 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่างๆ ทางศาสนาในชุมชน	4.89	0.33	มากที่สุด
5.7 การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.44	0.53	มาก
5.8 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายใน โรงเรียนและชุมชน	4.78	0.44	มากที่สุด
5.9 การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำ สาธารณะ อากาศ การเผาควันทั้งในโรงเรียนและใน ชุมชน	4.56	0.53	มากที่สุด
5.10 การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็น ในอาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยงและ เวลาเลิกเรียน	4.89	0.33	มากที่สุด
5.11 การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วย ความเต็มใจ	4.78	0.44	มากที่สุด
5.12 การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัด กิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.67	0.50	มากที่สุด
5.13 การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงในถังได้อย่างถูกต้อง	4.67	0.50	มากที่สุด
5.14 การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและ เสียงโดยไม่ขับซิ่งรถจักรยานเสียงดังภายใน โรงเรียน	4.89	0.33	มากที่สุด
5.15 การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ	4.89	0.33	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 พบว่า องค์กรประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเป็นไปได้อยู่ที่ค่าเฉลี่ย 2.89 - 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด ผู้วิจัยได้ตัดตัวชี้วัดข้อที่ 2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 2.89 และข้อที่ 4.4 การเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 3.44 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และเลือกตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ย 3.56 - 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดให้เป็นองค์กรประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นประโยชน์ ขององค์กรประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

องค์กรประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเป็นประโยชน์
1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.1 การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในโรงเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2 การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูด้วยความเต็มใจ	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3 การมีน้ำใจ มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ	4.56	0.53	มากที่สุด
1.4 การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับเพื่อนร่วมห้อง	4.22	0.44	มาก
2. การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.1 การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม	4.67	0.50	มากที่สุด
2.2 การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย	5.00	0.00	มากที่สุด
2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม	2.89	0.78	ปานกลาง
2.5 การรักษาสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ	4.22	0.44	มาก

(ต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นประโยชน์
2.6 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมใน ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ	5.00	0.00	มากที่สุด
2.7 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา	5.00	0.00	มากที่สุด
2.8 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวม ภายใน ห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวาง หนังสือถังขยะ ไม้กวาด	5.00	0.00	มากที่สุด
2.9 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียน ราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด	5.00	0.00	มากที่สุด
2.10 การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้	4.11	0.33	มาก
2.11 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้ อย่างระมัดระวัง	4.67	0.50	มากที่สุด
3. การถือเป็นหน้าที่	4.22	0.44	มาก
3.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำ ความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง	3.78	0.44	มาก
3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธง เป็นประจำทุกวัน	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบ ของโรงเรียน	4.33	0.50	มาก
3.4 การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้น้อง ๆ ที่ โรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.78	0.44	มากที่สุด
3.5 การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ เป็นประโยชน์
3.6 การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิด การสูญหาย	5.00	0.00	มากที่สุด
3.7 การช่วยดูแล สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม	3.33	0.50	ปานกลาง
3.8 การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ถุน อาคารเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การเคารพสิทธิ	4.89	0.33	มากที่สุด
4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน	4.78	0.44	มากที่สุด
4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันใน ห้องเรียน	4.56	0.53	มากที่สุด
4.4 การเอื้อเพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม	3.33	0.50	ปานกลาง
4.5 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำ ความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น	4.67	0.50	มากที่สุด
5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์	5.00	0.00	มากที่สุด
5.1 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่างๆทางศาสนาในชุมชน	4.44	0.53	มาก
5.2 การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.56	0.53	มากที่สุด
5.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายใน โรงเรียนและชุมชน	4.67	0.50	มากที่สุด
5.4 การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำ สาธารณะอากาศ การเผาควันทิ้งในโรงเรียนและ ในชุมชน	5.00	0.00	มากที่สุด
5.5 การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นใน อาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยงและ เวลาเลิกเรียน	4.78	0.44	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ เป็นประโยชน์
5.6 การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ	4.78	0.44	มากที่สุด
5.7 การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัด กิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	4.56	0.53	มากที่สุด
5.8 การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดย การแยกขยะลงถังได้อย่างถูกต้อง	5.00	0.00	มากที่สุด
5.9 การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและเสียง โดยไม่ขับซิ่งรถจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน	4.89	0.33	มากที่สุด
5.10 การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ	4.56	0.53	มากที่สุด

จากตาราง 4.3 พบว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเป็นประโยชน์ที่ค่าเฉลี่ย 2.89 – 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด ผู้วิจัยได้ตัดตัวชี้วัดข้อที่ 2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 2.89 ข้อที่ 3.7 การช่วยดูแล สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 3.33 และข้อที่ 4.4 การเอื้อเพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 3.33 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางออก และเลือกตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ย 3.78 – 5.00 ซึ่งอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ให้เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สรุปได้ว่า จากการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่างค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่างค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในระยะที่ 2 ต่อไปได้ จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทำให้มีองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบและ 35 ตัวชี้วัด ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ตัวชี้วัดที่ 2.4 การรับผิดชอบต่อสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม เป็นความหมายที่กว้าง ครอบคลุมถึงพฤติกรรมของนักเรียนที่สามารถวัดได้ จึงให้ตัดออก

3. ตัวชี้วัดที่ 3.7 การช่วยดูแล สอดส่อง รักษาสมบัติของส่วนรวม มีความหมายที่ครอบคลุมตัวชี้วัดอื่น ๆ ในองค์ประกอบที่ 3 จึงให้ตัดออก

4. ตัวชี้วัดที่ 4.4 การเอื้อเฟื้อแบ่งปันให้คนอื่นได้ใช้สิ่งของส่วนรวม มีความหมายที่กว้าง ครอบคลุมพฤติกรรมของนักเรียนให้มีความชัดเจน จึงให้ตัดออก

5. ตัวชี้วัดที่ 4.5 ให้มีการปรับคำจากคำว่า หวงของ เป็น ไม่แสดงความเป็นเจ้าของ
ระยะที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ในการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการแยกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 โดยรวมและ รายด้าน

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วย ความเต็มใจ	2.87	0.15	ปานกลาง	4.64	0.37	มากที่สุด
2. การรับผิดชอบในการใช้ ของส่วนรวม	2.55	0.28	ปานกลาง	4.83	0.15	มากที่สุด
3. การถือเป็นที่	2.81	0.66	ปานกลาง	4.72	0.12	มากที่สุด
4. การเคารพสิทธิ	2.80	0.66	ปานกลาง	4.55	0.42	มากที่สุด
5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์	2.93	0.45	ปานกลาง	4.75	0.10	มากที่สุด
โดยรวม	2.77	0.46	ปานกลาง	4.74	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.4 พบว่าสภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา กาฬสินธุ์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
1.1 การอาสาเป็นผู้นำทำ กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ในโรงเรียน	2.70	0.46	ปานกลาง	4.90	0.30	มากที่สุด
1.2 การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วย ความเต็มใจ	2.94	0.51	ปานกลาง	4.72	0.45	มากที่สุด
1.3 การมีน้ำใจ มีการแบ่งปัน ความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ	3.04	0.67	ปานกลาง	4.84	0.37	มากที่สุด
1.4 การแบ่งปันขนม และ อุปกรณ์การเรียนให้กับ เพื่อนร่วมห้อง	2.80	0.57	ปานกลาง	4.10	0.76	มาก
โดยรวม	2.87	0.15	ปานกลาง	4.64	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์เขต 2 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่ 1.4 การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับ เพื่อนร่วมห้อง อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการรับผิดชอบต่อการใช้ของส่วนรวม

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
2.1 การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้ แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม	2.34	0.92	น้อย	4.54	0.50	มากที่สุด
2.2 การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ใน ห้องสมุด	2.76	0.43	ปานกลาง	4.90	0.30	มากที่สุด
2.3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลาย วัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของ ส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและ นอกโรงเรียนให้เกิด ความเสียหาย	2.88	0.52	ปานกลาง	4.96	0.20	มากที่สุด
2.4 การรักษาสื่อการเรียนรู้ใน ห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ	3.04	0.49	ปานกลาง	4.86	0.35	มากที่สุด
2.5 การดูแลรักษาความสะอาด สมบัติของส่วนรวมใน ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ	2.28	0.45	น้อย	4.82	0.39	มากที่สุด
2.6 การดูแลรักษาความสะอาด สมบัติของส่วนรวมนอก ห้องเรียน เช่น การรักษา ความสะอาดของสุขา	2.48	0.58	น้อย	4.92	0.27	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
2.7 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด	2.42	0.64	น้อย	4.96	0.20	มากที่สุด
2.8 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียนราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด	2.18	0.83	น้อย	4.98	0.14	มากที่สุด
2.9 การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้	2.44	0.50	น้อย	4.72	0.45	มากที่สุด
2.10 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอม และใช้อย่างระมัดระวัง	2.66	0.48	ปานกลาง	4.64	0.48	มากที่สุด
โดยรวม	2.55	0.28	ปานกลาง	4.83	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ 2.1 การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม ข้อที่ 2.5

การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ ข้อที่ 2.6 การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา ข้อที่ 2.7 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด ข้อที่ 2.8 การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียนราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด ข้อที่ 2.9 การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย และข้อที่ 2.2 การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด ข้อที่ 2.3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย ข้อที่ 2.4 การรักษาสื่อการเรียนรู้อันในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ข้อที่ 2.10 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการถือเป็นที่

องค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีจิตสาธารณะ
3.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง	2.78	0.71	ปานกลาง	4.76	0.43	มากที่สุด
3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน	3.42	0.57	ปานกลาง	4.80	0.40	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ ของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
3.3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบ ที่ถูกต้องตามระเบียบของ โรงเรียน	3.64	0.66	มาก	4.86	0.35	มากที่สุด
3.4 การรับอาสาช่วยแจก อาหารกลางวันให้น้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยความเต็มใจ	2.12	0.33	น้อย	4.54	0.76	มากที่สุด
3.5 การรับอาสาเป็นผู้นำ ในการกล่าวเคารพธงชาติ หน้าเสาธง	3.06	0.55	ปานกลาง	4.62	0.49	มากที่สุด
3.6 การอาสาดูแลอุปกรณ์ การเรียนในห้องเรียนไม่ให้ เกิดการสูญหาย	2.84	0.51	ปานกลาง	4.74	0.44	มากที่สุด
3.7 การอาสาเก็บขยะและ รักษาความสะอาดบริเวณ ใต้ถุนอาคารเรียน	1.82	0.72	น้อย	4.86	0.35	มากที่สุด
รวม	2.81	0.66	ปานกลาง	4.72	0.12	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.7 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการถือปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 3.4 การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้น้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยความเต็มใจ ข้อที่ 3.7 การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ถุนอาคารเรียนอยู่ในระดับน้อย ข้อที่ 3.1 การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง ข้อที่ 3.2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน ข้อที่ 3.5 การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง ข้อที่ 3.6 การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิดการสูญหาย อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 3.3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบ

ที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการถือเป็นหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเคารพสิทธิ

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน	3.42	0.50	ปานกลาง	4.80	0.40	มากที่สุด
4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด	1.86	0.76	น้อย	4.32	0.47	มาก
4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียน	2.94	0.65	ปานกลาง	4.08	0.78	มาก
4.4 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น	2.96	0.70	ปานกลาง	5.00	0.00	มากที่สุด
โดยรวม	2.80	0.66	ปานกลาง	4.55	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเคารพสิทธิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุดอยู่ในระดับน้อย ข้อที่ 4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน ข้อที่ 4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้

ร่วมกันในห้องเรียน ข้อที่ 4.4 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเคารพสิทธิ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 4.2 การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด และข้อที่ 4.3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียนอยู่ในระดับมาก ข้อที่ 4.1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน และข้อที่ 4.4 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้นอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้าน จิตสาธารณะของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสาธารณะ
5.1 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญ ต่าง ๆ ทางศาสนาในชุมชน	3.36	0.72	ปานกลาง	4.60	0.49	มากที่สุด
5.2 การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัด กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	2.50	0.51	น้อย	4.90	0.30	มากที่สุด
5.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม เดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายใน โรงเรียนและชุมชน	3.28	0.45	ปานกลาง	4.66	0.48	มากที่สุด
5.4 การมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาความสะอาดลำน้ำ สาธารณะ อากาศ การเผา ควันทิ้งในโรงเรียนและใน ชุมชน	3.04	0.60	ปานกลาง	4.88	0.33	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้าน จิตสำนึกของนักเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสำนึก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมี จิตสำนึก
5.5 การมีส่วนร่วมใน การลดพลังงานที่เกิน ความจำเป็นในอาคารเรียน โดยการปิดไฟในเวลา พักเที่ยงและเวลาเลิกเรียน	2.10	0.54	น้อย	4.76	0.43	มากที่สุด
5.6 การให้ความร่วมมือ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ที่ ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วย ความเต็มใจ	2.58	0.50	ปานกลาง	4.78	0.42	มากที่สุด
5.7 การให้ความร่วมมือกับ หน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัด กิจกรรมในโรงเรียนด้วย ความเต็มใจ	3.40	0.49	ปานกลาง	4.66	0.48	มากที่สุด
5.8 การมีส่วนร่วมใน การลดปริมาณขยะใน โรงเรียน โดยการแยกขยะ ลงในถังได้อย่างถูกต้อง	2.60	0.49	ปานกลาง	4.72	0.45	มากที่สุด
5.9 การมีส่วนร่วมในการลด มลพิษทางอากาศและเสียง โดยไม่ขับซิ่งรถจักรยานเสียง ดังภายในโรงเรียน	3.34	2.88	ปานกลาง	4.86	0.35	มากที่สุด
5.10 การอุทิศตนในการพัฒนา ชุมชนตามสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ	3.06	0.59	ปานกลาง	4.72	0.45	มากที่สุด
โดยรวม	2.93	0.45	ปานกลาง	4.75	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.9 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 5.2 การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ และ ข้อที่ 5.5 การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นในอาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยงและเวลาเลิกเรียน อยู่ในระดับน้อย ข้อที่ 5.1 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาในชุมชน ข้อที่ 5.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน ข้อที่ 5.4 การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะอากาศ การเผาวันทั้งในโรงเรียน และในชุมชน ข้อที่ 5.6 การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ ข้อที่ 5.7 การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ ข้อที่ 5.8 การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงถังได้อย่างถูกต้อง ข้อที่ 5.9 การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและเสียงโดยไม่ขับซิ่งรถจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน และข้อที่ 5.10 การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จากครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 213 คน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามที่แสดงความคิดเห็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 213 คน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาจิตสาธารณะต้องทำให้บุคคลคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รวมถึงการใช้และการรักษาสิ่งของที่เป็นของส่วนรวม
2. การช่วยเหลือผู้อื่นที่เกิดจากความเต็มใจซึ่งเกิดจากการอาสานั้นหมายถึงการมีจิตสาธารณะ
3. การมีจิตสาธารณะต้องมีการปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมถึงจะเรียกว่ามีจิตสาธารณะที่แท้จริง

4. การปลูกจิตสำนึกให้มีความรับผิดชอบต่อของส่วนรวมเป็นการเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

5. การมีจิตสาธารณะเป็นการเต็มใจในการกระทำสิ่งนั้น ๆ ถึงแม้จะเป็นการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมก็ตาม

ตอนที่ 2 การหาค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

องค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับ ความต้องการจำเป็น
1. การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	2.87	4.64	0.616	5
2. การรับผิดชอบในการใช้ของ ส่วนรวม	2.55	4.83	0.894	1
3. การถือเป็นที่	2.81	4.72	0.679	2
4. การเคารพสิทธิ	2.80	4.55	0.625	3
5. การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์	2.93	4.75	0.621	4

จากตารางที่ 4.10 ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 5) ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ 4) ด้านการเคารพสิทธิ 3) ด้านการถือเป็นที่ และ 2) ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ที่	การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับความต้องการจำเป็น
1.	การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในโรงเรียน	2.70	4.90	0.814	1
2.	การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความเต็มใจ	2.94	4.72	0.605	2
3.	การมีน้ำใจ มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ	3.04	4.84	0.592	3
4.	การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับเพื่อนร่วมห้อง	2.80	4.10	0.464	4

จากตารางที่ 4.11 พบว่าลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 1 การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในโรงเรียน ข้อที่ 2 การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความเต็มใจ และข้อที่ 3 การมีน้ำใจ มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม

ที่	การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับความต้องการจำเป็น
1.	การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม	2.34	4.54	0.940	5
2.	การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด	2.76	4.90	0.775	7
3.	การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย	2.88	4.96	0.722	9
4.	การรักษาสื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ	3.04	4.86	0.598	10
5.	การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ	2.28	4.82	1.114	2
6.	การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา	2.48	4.92	0.983	4
7.	การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด	2.42	4.96	1.049	3

(ต่อ)

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ที่	การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม	D	I	(PNI _{Modified})	ลำดับ ความต้องการจำเป็น
8.	การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียนราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตูหน้าต่างหรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด	2.18	4.98	1.284	1
9.	การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้	2.44	4.72	0.934	6
10.	การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้ อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง	2.66	4.64	0.744	8

จากตารางที่ 4.12 พบว่าลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 4 การรักษาสื่อการเรียนรู้นในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ ข้อที่ 3 การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย และข้อที่ 10 การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ด้านการถือปฏิบัติหน้าที่

ที่	การถือปฏิบัติหน้าที่	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับ ความต้องการจำเป็น
1.	การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง	2.78	4.76	0.712	3
2.	การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน	3.42	4.80	0.403	6
3.	การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน	3.64	4.86	0.335	7
4.	การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้น้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยความเต็มใจ	2.12	4.54	1.141	2
5.	การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง	3.06	4.62	0.509	5
6.	การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิดการสูญหาย	2.84	4.74	0.669	4
7.	การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ถุนอาคารเรียน	1.82	4.86	1.670	1

จากตารางที่ 4.13 พบว่าลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการถือปฏิบัติหน้าที่ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 3 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน ข้อที่ 2 การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน และข้อที่ 5 การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ด้านการเคารพสิทธิ

ที่	การเคารพสิทธิ	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับ ความต้องการจำเป็น
1.	การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน	3.42	4.80	0.403	3
2.	การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด	1.86	4.32	1.322	1
3.	การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียน	2.94	4.08	0.387	4
4.	การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น	2.96	5.00	0.689	2

จากตารางที่ 4.13 พบว่าลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ด้านการเคารพสิทธิ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 3 การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียน ข้อที่ 1 การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน และข้อที่ 4 การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$) และลำดับความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์

ที่	การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์	D	I	($PNI_{Modified}$)	ลำดับความต้องการจำเป็น
1.	การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาในชุมชน	3.36	4.60	0.37	10
2.	การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	2.50	4.90	0.96	2
3.	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน	3.28	4.66	0.42	8
4.	การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะ อากาศ การเผาคว้น ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน	3.04	4.88	0.61	5
5.	การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นในอาคารเรียน โดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยง และเวลาเลิกเรียน	2.10	4.76	1.27	1
6.	การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ	2.58	4.78	0.85	3
7.	การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ	3.40	4.66	0.37	9

(ต่อ)

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ที่	การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์	D	I	(PNI _{Modified})	ลำดับความต้องการจำเป็น
8.	การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงในถังได้อย่างถูกต้อง	2.60	4.72	0.82	4
9.	การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและเสียงโดยไม่ขับขี่รถจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน	3.34	4.86	0.46	7
10.	การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ	3.06	4.72	0.54	6

จากตารางที่ 4.14 พบว่าลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 1 การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาในชุมชน ข้อที่ 7 การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ และข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นที่สุดคือ ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม รองลงมาคือ ด้านการถือเป็นหน้าที่ ด้านการเคารพสิทธิ ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ตามลำดับ

ระยะที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) จากระยะที่ 2 ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ไปสร้างรูปแบบการพัฒนา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน จากโรงเรียนที่มีผลงานปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งกำหนดผู้ให้สัมภาษณ์ โรงเรียนละ 5 คน ประกอบด้วย 1) เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2) เป็นครูผู้รับผิดชอบในกิจกรรมที่ได้รับรางวัล จำนวน 2 คน 3) เป็นนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับรางวัล จำนวน 2 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 15 คน ดังนี้

1. โรงเรียนรื่องคำหงส์ทองวิทยา ตำบลอาจสามารถ อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานรางวัลโครงการคุณธรรมด้านจิตสาธารณะระดับประเทศ ชื่อผลงาน “จิตอาสาพาสุขใจ” ประกอบด้วย

1.1 นายชานินทร์ ข่อยแก้ว	ผู้อำนวยการโรงเรียนรื่องคำหงส์ทองวิทยา
1.2 นางปิ่นอนงค์ เคนโยธา	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
1.3 นางกนกพร ปุลาโมกษ์	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
1.4 เด็กชายวรชิต สุดเฉลียว	นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม
1.5 เด็กหญิงจิรา ศิรินาม	นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

2. โรงเรียนชุมชนสีถ่านตำรังวิทย์ ตำบลดงลิง อำเภอภมกลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานรางวัลโครงการคุณธรรมด้านจิตสาธารณะระดับประเทศ ชื่อผลงาน “สีถ่านอาสา สะอาดตา เพลินใจ” ประกอบด้วย

2.1 นายพูนศิลป์ อ่อนไสย	ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนสีถ่านตำรังวิทย์
2.2 นางพุลทรัพย์ ธรรมเกษตร	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
2.3 นางภัทรารมณ วังศรีธัญญา	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
2.4 เด็กหญิงน้ำผึ้ง ลาจันทะ	นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม
2.5 เด็กหญิงจิระนันท์ ระดารุตัน	นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

3. โรงเรียนห้วยตุมวิทยาครุ ตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เป็นโรงเรียนที่มีผลงานรางวัลโครงการคุณธรรมด้านจิตสาธารณะระดับประเทศ ชื่อผลงาน “การบริหารจัดการสร้างสรรค์คนดี มีคุณธรรม ด้วยกิจกรรมจิตอาสาพาสุข” ประกอบด้วย

3.1 นายณัฐชัย บุรวัตร	ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยตุมวิทยา
3.2 นางสาวชฎารัตน์ ทองไทย	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
3.3 นางสาวนันทิวา ราชภักดี	ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
3.4 เด็กหญิงสุพิชชา ยุบลชู	นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม
3.5 เด็กหญิงอิษา พิกุลพงษ์	นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากนั้นทำการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 9 คน ประกอบด้วย

1. เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสุจริตที่มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 1 คน ได้แก่

นายเขตรัตน์ ภูกองไชย ผู้อำนวยการโรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์

2. เป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการในสถานศึกษาขยายโอกาส จำนวน 1 คน ได้แก่

นางสาวรัตนา ทองเจริญ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์

3. เป็นครูผู้สอนวิชาแนะแนวในสถานศึกษาขยายโอกาส และมีผลงานในการดูแลช่วยเหลือ พัฒนานักเรียนในสถานศึกษา จำนวน 4 คน ได้แก่

3.1 นางลำไย อินทรวิเชียร ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์

3.2 นางสาวจรัสศรี ศรีชะตา ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์

3.3 นางปณิตา ภูงามทอง ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการ โรงเรียนอ่องฮีวิทยา

3.4 นางวราภรณ์ สิมมะลี ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนยางคำวิทยา

4. เป็นครูประจำชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และมีผลงานวิชาการในเรื่องการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 3 คน ได้แก่

4.1 นางอรุณรัตน์ อัมรานนท์ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโคกค่ายโคกใหญ่วิทยา

4.2 นายปริญญา จันทะเลิศ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์

4.3 นายชัชวาลย์ โยธานัน ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพสนิมอนุเคราะห์

การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันเพื่อวิพากษ์ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และร่างคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ใช้เวลาในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 1 วัน

ขั้นตอนที่ 4 นำร่างคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เสนอผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน เพื่อยืนยันความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการประเมิน ดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านคำชี้แจงคู่มือ				
1.1	ข้อควรปฏิบัติมีความเข้าใจง่าย ชัดเจน	4.90	0.32	มากที่สุด
1.2	การใช้ภาษาที่ถูกต้อง	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3	อธิบายได้ครอบคลุมประเด็นของเนื้อหา	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ด้านรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ				
2.1	หลักการ	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2	วัตถุประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3	กระบวนการจัดกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3.1 การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
	2.3.2 หลักการที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3.3 กระบวนการเรียนการสอน พฤติกรรมของ ครูและนักเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.4 วิธีดำเนินการ	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.5 การวัดและประเมินผล	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ด้านแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
	3.1 กิจกรรมมีความครอบคลุมทุกองค์ประกอบด้านจิต สาธารณะ	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.2 วัตถุประสงค์และสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับ กิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.3 เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.4 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.5 กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องตามขั้นตอน การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.6 กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.7 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ด้านสื่อการเรียนรู้				
	4.1 สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายและ มีความน่าสนใจ	5.00	0.00	มากที่สุด
	4.2 คำชี้แจงในการใช้สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	4.80	0.42	มากที่สุด
	4.3 สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	4.4 สื่อการเรียนรู้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
	4.5 สื่อการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
	5.1 เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลครอบคลุม จุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.2 เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลในแต่ละกิจกรรม การเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.3 การใช้ภาษาในแบบประเมินและเกณฑ์การประเมิน มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.4 แบบทดสอบการมีจิตสาธารณะครอบคลุมทุก องค์ประกอบ	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.5 ข้อคำถามแบบทดสอบการมีจิตสาธารณะ มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
	5.6 ข้อคำถามแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติตนเป็น ผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียนมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.99	0.04	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ระดับความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.99 คือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.80 – 5.00 โดยทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
1. ด้านคำชี้แจงคู่มือ				
	1.1 ข้อควรปฏิบัติมีความเข้าใจง่าย ชัดเจน	4.80	0.42	มากที่สุด
	1.2 การใช้ภาษาที่ถูกต้อง	5.00	0.00	มากที่สุด
	1.3 อธิบายได้ครอบคลุมประเด็นของเนื้อหา	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ด้านรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ				
	2.1 หลักการ	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.2 วัตถุประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3 กระบวนการจัดกิจกรรม	4.90	0.32	มากที่สุด
	2.3.1 การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3.2 หลักการที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3.3 กระบวนการเรียนการสอน พฤติกรรม ของครูและนักเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.4 วิธีดำเนินการ	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.5 การวัดและประเมินผล	4.90	0.32	มากที่สุด
3. ด้านแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
	3.1 กิจกรรมมีความครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ด้านจิตสาธารณะ	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.2 วัตถุประสงค์และสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับ กิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.3 เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและความสนใจ ของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.4 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
3.5	กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องตามขั้นตอน การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์	5.00	0.00	มากที่สุด
3.6	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด การ เรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	5.00	0.00	มากที่สุด
3.7	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ด้านสื่อการเรียนรู้				
4.1	สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายและ มีความน่าสนใจ	4.60	0.52	มากที่สุด
4.2	คำชี้แจงในการใช้สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
4.3	สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.90	0.32	มากที่สุด
4.4	สื่อการเรียนรู้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.70	0.48	มากที่สุด
4.5	สื่อการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ	4.80	0.42	มากที่สุด
5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
5.1	เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลครอบคลุม จุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2	เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลในแต่ละ กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3	การใช้ภาษาในแบบประเมินและเกณฑ์การ ประเมินมีความเหมาะสม	4.90	0.32	มากที่สุด
5.4	แบบทดสอบการมีจิตสาธารณะครอบคลุมทุก องค์ประกอบ	4.70	0.48	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นไปได้
5.5	ข้อคำถามแบบทดสอบการมีจิตสาธารณะ มีความเหมาะสม	4.70	0.48	มากที่สุด
5.6	ข้อคำถามแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติตน เป็นผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียนมี ความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
ภาพรวม		4.93	0.12	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.16 พบว่าระดับความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.93 คือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60 – 5.00 โดยทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นไปได้ของคู่มือพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเป็นประโยชน์
1. ด้านคำชี้แจงคู่มือ				
1.1	ข้อควรปฏิบัติมีความเข้าใจง่าย ชัดเจน	5.00	0.00	มากที่สุด
1.2	การใช้ภาษาที่ถูกต้อง	5.00	0.00	มากที่สุด
1.3	อธิบายได้ครอบคลุมประเด็นของเนื้อหา	4.70	0.48	มากที่สุด
2. ด้านรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ				
2.1	หลักการ	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2	วัตถุประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3	กระบวนการจัดกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3.1	การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเป็นประโยชน์
	2.3.2 หลักการที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.3.3 กระบวนการเรียนการสอนพฤติกรรมของครูและนักเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.4 วิธีดำเนินการ	5.00	0.00	มากที่สุด
	2.5 การวัดและประเมินผล	4.90	0.32	มากที่สุด
3. ด้านแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
	3.1 กิจกรรมมีความครอบคลุมทุกองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.2 วัตถุประสงค์และสาระการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.3 เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน	4.80	0.42	มากที่สุด
	3.4 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.5 กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.6 กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)	5.00	0.00	มากที่สุด
	3.7 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ด้านสื่อการเรียนรู้				
	4.1 สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายและมีความน่าสนใจ	4.70	0.48	มากที่สุด
	4.2 คำชี้แจงในการใช้สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด

(ต่อ)

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ข้อ	คู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเป็นประโยชน์
4.3	สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
4.4	สื่อการเรียนรู้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.90	0.32	มากที่สุด
4.5	สื่อการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ	4.80	0.42	มากที่สุด
5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
5.1	เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
5.2	เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
5.3	การใช้ภาษาในแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินมีความเหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
5.4	แบบทดสอบการมีจิตสาธารณะครอบคลุมทุกองค์ประกอบ	5.00	0.00	มากที่สุด
5.5	ข้อคำถามแบบทดสอบการมีจิตสาธารณะมีความเหมาะสม	4.90	0.32	มากที่สุด
5.6	ข้อคำถามแบบประเมินตนเองในการปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียนมีความเหมาะสม	4.70	0.48	มากที่สุด
ภาพรวม		4.94	0.10	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.17 พบว่าระดับความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.94 คือมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.70 – 5.00 คือ มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปได้ว่า จากการประเมินยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จากผลการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้พัฒนากับกลุ่มผู้ทดลองได้จริง ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. ด้านคำชี้แจงคู่มือ

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิให้เปลี่ยนจากข้อควรปฏิบัติก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน เป็นคำชี้แจงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 ในส่วนของคำอธิบายคำชี้แจงให้เพิ่มเนื้อหาว่าสามารถจัดกิจกรรมในโรงเรียน ขยายโอกาสหรือสามัญก็ได้ ครูสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้มาพัฒนาผู้เรียนในชั้น ม.1 - ม.3

1.3 ในส่วนของคำชี้แจงการวัดและประเมินผลให้เพิ่มข้อที่ 4 แบบประเมินตนเอง ของนักเรียน

2. ด้านรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ

2.1 ในส่วนของความสำคัญของปัญหา ผู้ทรงคุณวุฒิให้มีการเชื่อมโยงกับหลักสูตร แกนกลางชั้นพื้นฐานเพื่อจะได้อธิบายไปถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

2.2 ด้านโครงสร้างแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เพิ่มโครงสร้างสถานศึกษา เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ให้อยู่ในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้มีการระบุชั่วโมงในการพัฒนาทั้งหมด

3. ด้านแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 เปลี่ยนชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 จากสี่แห่งน้ำใจ เปลี่ยนเป็นศูนย์รวม แห่งน้ำใจ

3.2 อธิบายกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละแผนการจัดการกิจกรรม การเรียนรู้ให้ละเอียด

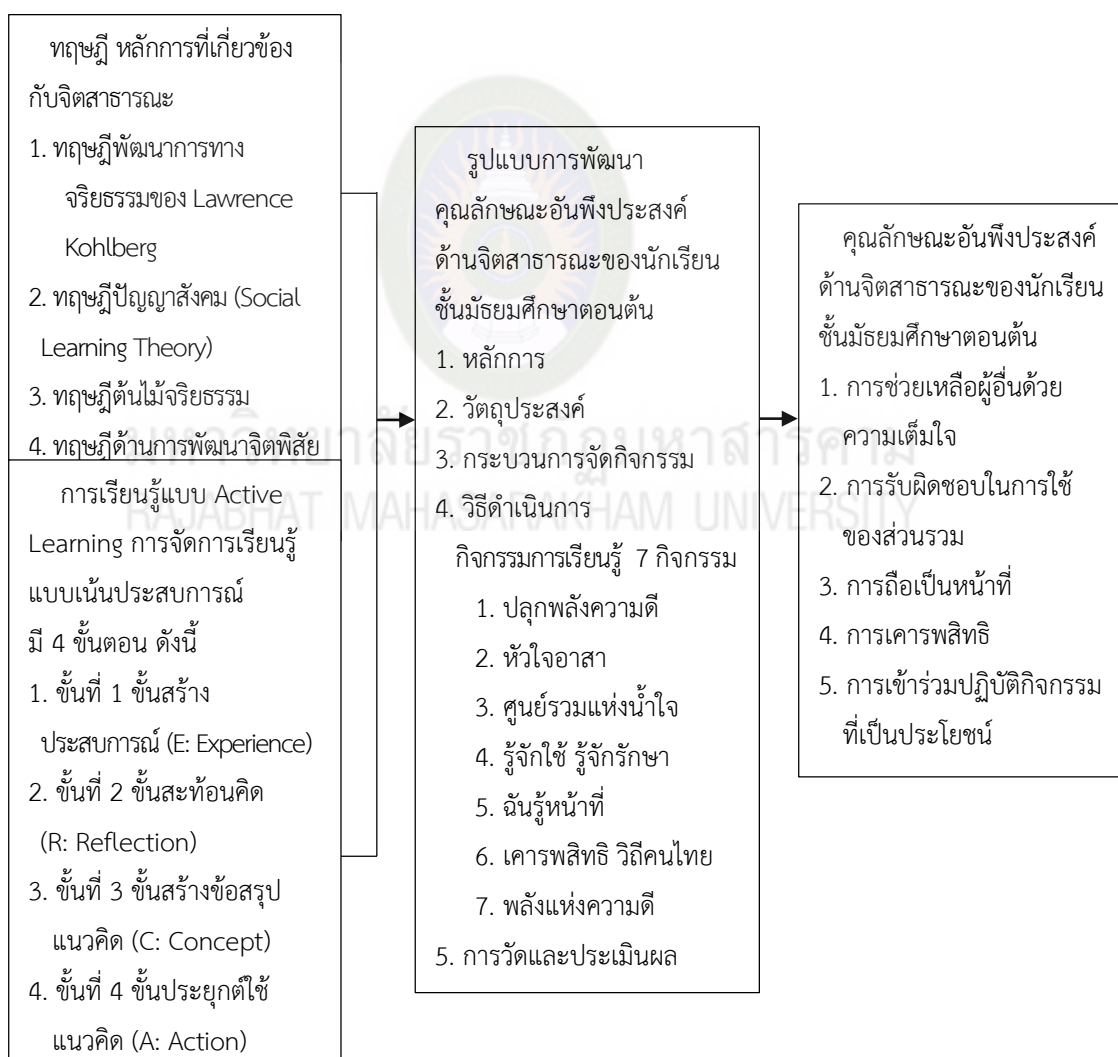
3.3 ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีวิธีการดำเนินการให้เป็นไปตาม ธรรมชาติ ไม่ใช่เน้นการบังคับให้เด็กทำ

4. ด้านสื่อการเรียนรู้ ในส่วนของแหล่งเรียนรู้ นักเรียนมัธยมศึกษาควรลงชุมชน มากกว่าการดูวิดีโอทัศน์

5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในส่วนของแบบประเมินให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน เพื่อให้รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

จากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้เห็นชอบ ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

จากภาพที่ 4.1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ 4 ทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Lawrence Kohlberg 2) ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory) 3) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม และ 4) ทฤษฎีด้านการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม (Bloom) การเรียนรู้แบบ Active Learning การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งมี 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นสร้างประสบการณ์ (E: Experience) 2) ขั้นสะท้อนคิด (R: Reflection) 3) ขั้นสร้างข้อสรุปแนวคิด (C: Concept) และ 4) ขั้นประยุกต์ใช้แนวคิด (A: Action) เพื่อนำมาใช้เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะทั้งหมด 7 กิจกรรม ได้แก่ 1) ปลูกพลังความดี 2) หัวใจอาสา 3) ศูนย์รวมแห่งน้ำใจ 4) รู้จักใช้ รู้จักรักษา 5) ฉันทูหน้าที่ 6) เคารพสิทธิ วิถีคนไทย และ 7) พลังแห่งความดี หลังจากได้รับการพัฒนาจนครบ ทุกกิจกรรมก็จะทำให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 2) การรับผิดชอบในการใช้ ของส่วนรวม 3) การถือเป็นหน้าที่ 4) การเคารพสิทธิ และ 5) การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาที่ 1 ถึงระยะที่ 3 เพื่อนำข้อมูลมาทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ในระยะต่อไป ซึ่งสรุประยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 แสดงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ที่	กิจกรรมที่ปฏิบัติ	วัน/เดือน/ปี	สถานที่
1.	สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) องค์กรประกอบและตัวชี้วัด	7 พ.ค. 2564	Google Meet
2.	หา IOC แบบสอบถาม	15 พ.ค. 2564	Google Forms
3.	สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์	7-25 มิ.ย. 2564	Google Forms
4.	สัมภาษณ์เชิงลึกโรงเรียนร่องคำหงส์ทองวิทยา	1 ก.ค. 2564	อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด
5.	สัมภาษณ์เชิงลึกโรงเรียนชุมชนสีถ่านตำรังวิทย	27 ส.ค. 2564	อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
6.	สัมภาษณ์เชิงลึกโรงเรียนห้วยตุมวิทยาการ	7 ก.ย. 2564	อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
7.	ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อร่างรูปแบบ	20 ก.ย. 2564	ห้องประชุมโรงเรียน โพนสิมอนุเคราะห์
8.	สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)	19 พ.ย. 2564	ม.ราชภัฏ-มหาสารคาม

ระยะที่ 4 ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. ผู้วิจัยประชุมชี้แจงคณะครูโรงเรียนโพนสิมอนุเคราะห์ ให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้บริหาร คณะครู นักเรียน และแต่งตั้งผู้ช่วยผู้วิจัย ชี้แจงรายละเอียดของคู่มือและการใช้คู่มือรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 กระบวนการพัฒนาเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ตั้งแต่การกำหนดหลักการ ทฤษฎี วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรม วิธีดำเนินการ และการวัดและประเมินผล รวมถึงได้กำหนดระยะเวลาในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 แผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโนนสิมอนุเคราะห์

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรมที่ปฏิบัติ	สถานที่
26 พ.ย. 2564	ประชุมชี้แจงคณะครู	ห้องประชุม
29 พ.ย. 2564	ประเมินตนเองโดยใช้แบบทดสอบ จิตสาธารณะ ก่อนการพัฒนา	หอประชุมร่วมใจ
1 ธ.ค. 2564	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1 ปลุกพลังความดี	หอประชุมร่วมใจ
3 ธ.ค. 2564 และ 8 ธ.ค. 2564	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2 หัวใจอาสา	อาคารมัธยมศึกษา
13 ธ.ค. 2564 และ 15 ธ.ค. 2564	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3 ศูนย์รวมแห่งน้ำใจ	หอประชุมร่วมใจ
17 ธ.ค. 2564 และ 20 ธ.ค. 2564	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4 รู้จักใช้ รู้จักรักษา	แหล่งเรียนรู้
22 ธ.ค. 2564	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5 ฉันทู้หน้าที่	สนามกีฬา
24 ธ.ค. 2564 และ 27 ธ.ค. 2564	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 6 เคารพสิทธิ วิถีคนไทย	อาคารมัธยมศึกษา
29 ธ.ค. 2564 5 ม.ค. 2565 และ 7 ม.ค. 2565	กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 7 พลังแห่งความดี	วัดสระบัวโนนสิม
10 ม.ค. 2565	ประเมินตนเองโดยใช้แบบทดสอบ จิตสาธารณะ หลังได้รับการพัฒนา	หอประชุมร่วมใจ

2. ผู้วิจัยนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้กับกลุ่มผู้ร่วมทดลอง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนโนนสิมอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มผู้ทดลองได้ทำการวัดจิตสาธารณะของนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบการมีจิตสาธารณะเพื่อทราบระดับจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pretest) จากนั้นได้ทำการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จนครบทุกกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วทำการทดสอบการมีจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการพัฒนา (Posttest) ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 การเปรียบเทียบการทดสอบการมีจิตสาธารณะก่อนการทดลอง (Pretest) และผลการทดสอบการมีจิตสาธารณะหลังการทดลอง (Posttest) ใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ลำดับที่	ทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)	ทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)	คะแนนผลต่าง (D)
1	58	90	32
2	62	93	31
3	63	95	32
4	62	94	32
5	58	90	32
6	54	88	34
7	57	92	35
8	58	88	30
9	59	93	34
10	58	82	24
11	51	84	33
12	54	89	35
13	45	77	32
14	50	81	31
15	54	82	28
16	45	72	27
17	51	87	36

(ต่อ)

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

ลำดับที่	ทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)	ทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)	คะแนนผลต่าง (D)
18	48	73	25
19	50	74	24
20	62	99	37
21	50	90	40
22	60	96	36
23	52	86	34
24	44	85	41
25	48	92	44
26	45	85	40
27	57	90	33
28	48	82	34
29	53	85	32
30	59	93	34
รวม	1,615	2,607	992

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังเรียนของนักเรียน (n =30)

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{D}$	S.D.	t	Sig.(1-tailed)
ก่อน	53.83	5.76	33.07	4.70	38.56*	0.00
หลัง	86.90	6.85				

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.21 เปรียบเทียบผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบทดสอบระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยรวมพบว่า มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 53.83 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.76 ค่าเฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 86.90 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.85 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลอง พบว่า หลังการทดลองของนักเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนาเป็นรายด้าน ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนาเป็นรายด้าน

ที่	องค์ประกอบแต่ละด้าน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig. (1-tailed)	
1.	การช่วยเหลือผู้อื่น	ก่อน	30	10.73	1.72	12.22*	0.00
	ด้วยความเต็มใจ	หลัง	30	16.37	2.16		
2.	การรับผิดชอบในการ	ก่อน	30	10.63	1.92	16.26*	0.00
	ใช้ของส่วนรวม	หลัง	30	17.53	2.52		
3.	การถือเป็นหน้าที่	ก่อน	30	10.40	1.89	28.09*	0.00
		หลัง	30	17.87	2.15		
4.	การเคารพสิทธิ	ก่อน	30	10.97	1.69	26.76*	0.00
		หลัง	30	17.93	2.05		
5.	การเข้าร่วมปฏิบัติ	ก่อน	30	11.10	1.92	17.10*	0.00
	กิจกรรมที่เป็น	หลัง	30	17.20	2.22		
	รวม	ก่อน	30	53.83	5.76	38.56*	0.00
		หลัง	30	86.90	6.85		

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.22 สรุปผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนาเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.73 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.72 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.37 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.16

2. ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.63 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.92 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.53 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.52

3. ด้านการถือเป็นที่ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.40 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.89 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.87 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.15

4. ด้านการเคารพสิทธิ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.97 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.69 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.93 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.05

5. ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.10 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.92 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.22

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนาในแต่ละด้าน พบว่า คะแนนหลังการพัฒนาของนักเรียนสูงกว่าก่อนการพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สามารถสรุป
อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการวิจัย รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สรุปได้ดังนี้

5.1.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2
พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ และ 35 ตัวชี้วัด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่น
ด้วยความเต็มใจ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การอาสาเป็นผู้นำทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์
ในโรงเรียน 2) การอาสาช่วยงานพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ด้วยความเต็มใจ 3) การมีน้ำใจ
มีการแบ่งปันความรู้ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ และ 4) การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับเพื่อนร่วมห้อง
องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม ประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด ได้แก่
1) การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม 2) การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด 3) การไม่ขีดเขียน
หรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย
4) การรักษาสื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ 5) การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของ
ส่วนรวมในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ 6) การดูแลรักษา
ความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา 7) การไม่ทำลาย
ทรัพย์สินที่เป็นของส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ

ไม่ว่า 8) การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียนราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการ ให้ชำรุด 9) การใช้ไฟฟ้าและใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้ และ 10) การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง องค์ประกอบที่ 3 การถือเป็นหน้าที่ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวันโดยไม่บกพร่อง 2) การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงเป็นประจำทุกวัน 3) การแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน 4) การรับอาสาช่วยแจกอาหารกลางวันให้ห้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยความเต็มใจ 5) การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติหน้าเสาธง 6) การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิดการสูญหาย และ 7) การอาสาเก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ถุนอาคารเรียน องค์ประกอบที่ 4 การเคารพสิทธิ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน 2) การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด 3) การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียน และ 4) การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น และองค์ประกอบที่ 5 การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาในชุมชน 2) การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน 4) การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะ อากาศ การเผาควั่นทั้งในโรงเรียนและในชุมชน 5) การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นในอาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยง และเวลาเลิกเรียน 6) การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ 7) การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ 8) การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงในถังได้อย่างถูกต้อง 9) การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศและเสียงโดยไม่ขับซิ่งจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน และ 10) การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ

ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุด ผู้วิจัยได้ตัดตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับปานกลางออกจำนวน 3 ตัวชี้วัด และเลือกตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดให้เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

5.1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2

สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับดังนี้ 1) ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ 2.1) การนำอุปกรณ์กีฬาไปใช้แล้วนำเก็บเข้าที่เดิม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 ข้อที่ 2.5) การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ หน้าต่าง ชั้นวางหนังสือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 ข้อที่ 2.6) การดูแลรักษาความสะอาดสมบัติของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น การรักษาความสะอาดของสุขา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ข้อที่ 2.7) การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมภายในห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ ถึงขยะ ไม้กวาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.42 ข้อที่ 2.8) การไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมนอกห้องเรียน เช่น ไม่ขีดเขียนผนังห้องสุขา ไม่ขีดเขียนราวบันไดในอาคารเรียน ไม่ทำลายประตู หน้าต่าง หรืออุปกรณ์ภายในห้องปฏิบัติการให้ชำรุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 ข้อที่ 2.9) การใช้ไฟฟ้า และใช้น้ำในโรงเรียนอย่างรู้คุณค่า โดยไม่เปิดพัดลมทิ้งไว้ ไม่เปิดน้ำทิ้งไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 ซึ่งอยู่ในระดับน้อย และข้อที่ 2.2) การไม่ทิ้งเศษขยะไว้ในห้องสมุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ข้อที่ 2.3) การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนรวมทั้งในห้องเรียน และนอกโรงเรียนให้เกิดความเสียหาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 ข้อที่ 2.4) การรักษาสื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีสภาพดีอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 ข้อที่ 2.10) การใช้อุปกรณ์ในการเรียนรู้ อย่างทะนุถนอมและใช้อย่างระมัดระวัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านการถือเป็นที่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อ 3.4) การรับอาสาช่วย แจกอาหารกลางวันให้ห้อง ๆ ที่โรงเรียนด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.12 ข้อที่ 3.7) การอาสา เก็บขยะและรักษาความสะอาดบริเวณใต้ถุนอาคารเรียนอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.82 ข้อที่ 3.1) การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำความสะอาดห้องเรียนตามเวรประจำวัน โดยไม่บกพร่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 ข้อที่ 3.2) การเข้าร่วมกิจกรรมเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธง เป็นประจำทุกวัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ข้อที่ 3.5) การรับอาสาเป็นผู้นำในการกล่าวเคารพธงชาติ หน้าเสาธง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 ข้อที่ 3.6) การอาสาดูแลอุปกรณ์การเรียนในห้องเรียนไม่ให้เกิด การสูญหาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 3.3) การแต่งกายด้วย เครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

4) ด้านการเคารพสิทธิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่ 4.2) การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุดอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.86 ข้อที่ 4.1) การไม่นำอุปกรณ์กีฬา ของโรงเรียนมาเป็นของตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 ข้อที่ 4.3) การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ในห้องเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ข้อที่ 4.4) การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และ 5) ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ 5.2) การมีจิตอาสาช่วยเหลือครูจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 และ ข้อที่ 5.5) การมีส่วนร่วมในการลดพลังงานที่เกินความจำเป็นในอาคารเรียนโดยการปิดไฟในเวลาพักเที่ยงและเวลาเลิกเรียน อยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.10 ข้อที่ 5.1) การเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญต่างๆทางศาสนาในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ข้อที่ 5.3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดินรณรงค์ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน และชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ข้อที่ 5.4) การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะอากาศ การเผาวันทั้งในโรงเรียน และในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 ข้อที่ 5.6) การให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ข้อที่ 5.7) การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดกิจกรรมในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ข้อที่ 5.8) การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะในโรงเรียน โดยการแยกขยะลงในถังได้อย่างถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 ข้อที่ 5.9) การมีส่วนร่วมในการลดมลพิษทางอากาศ และเสียงโดยไม่ขับซิ่งจักรยานเสียงดังภายในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 และข้อที่ 5.10) การอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับดังนี้ 1) ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ 1.4) การแบ่งปันขนม และอุปกรณ์การเรียนให้กับเพื่อนร่วมห้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านการถือเป็นที่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ด้านการเคารพสิทธิ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ 4.2) การคำนึงถึงผู้อื่นในการใช้หนังสือจากห้องสมุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.86 ข้อที่ 4.3) การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สื่อการเรียนรู้อุปกรณ์ในห้องเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ข้อที่ 4.1)

การไม่นำอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเป็นของตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และข้อที่ 4.4) การไม่แสดงความเป็นเจ้าของในการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องเรียนกับเพื่อนร่วมชั้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด และ 5) ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

5.1.3 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักที่ต้องการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะทั้ง 5 องค์ประกอบได้แก่ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ 2) การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม 3) การถือเป็นที่ 4) การเคารพสิทธิ และ 5) การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

การพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบจะต้องคำนึงถึงทิศทางของการพัฒนาอันจะส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พร้อมจัดทำคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในคู่มือประกอบไปด้วยคำชี้แจงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มาและความสำคัญของปัญหา นิยามศัพท์เฉพาะ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการ ใช้หลักการและทฤษฎี ดังต่อไปนี้ 1.1) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1976) ซึ่งได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ ถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกเป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ โดยบุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ของสังคมที่ตนเองอยู่ตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม 1.2) ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนา เทคนิคการปรับพฤติกรรมในปัจจุบัน พัฒนาโดย Bandura (1977) ทฤษฎีปัญญาสังคมเน้นหลักการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของผู้อื่นแล้วพยายามเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมเราสามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน เชื่อว่าการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมจากผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแบบ ในการเรียนรู้ผ่านตัวแบบสามารถถ่ายทอดทั้งความคิด และการแสดงออกได้พร้อมกัน 1.3) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม อยู่ในรูปของต้นไม้ใหญ่ มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนลำต้น และ 1.4) ทฤษฎีด้านการพัฒนาจิตพิสัย

ของบลูม (Bloom) มีกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ของคนไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้
 ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม (Receiving or Attending) ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม (Responding)
 ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม (Valuing) ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม (Organization) และขั้นที่ 5
 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by value) 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดกิจกรรม
 ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ตอนต้น มีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้การจัดการเรียนรู้
 แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างประสบการณ์
 (E: Experience) ขั้นที่ 2 ขั้นสะท้อนคิด (R: Reflection) ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างข้อสรุปแนวคิด
 (C: Concept) และขั้นที่ 4 ขั้นประยุกต์ใช้แนวคิด (A: Action) 4) วิธีดำเนินการ และ 5) การวัด
 และประเมินผล โดยผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ
 อันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 7 แผน แต่ละแผน
 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีชื่อ ดังนี้ 1) ปลุกพลังความดี จำนวน 1 ชั่วโมง 2) หัวใจอาสา จำนวน 2 ชั่วโมง
 3) ศูนย์รวมแห่งน้ำใจ จำนวน 2 ชั่วโมง 4) รู้จักใช้ รู้จักรักษา จำนวน 2 ชั่วโมง 5) ฉันทุหน้ำที่
 จำนวน 1 ชั่วโมง 6) เคารพสิทธิ วิถีคนไทย จำนวน 2 ชั่วโมง และ 7) พลังแห่งความดี จำนวน 3 ชั่วโมง
 รวม 13 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กิจกรรม
 พัฒนาผู้เรียน ในชั่วโมงแนะแนว ลูกเสือ/เนตรนารี และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์
 ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน ที่ได้ทำการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ
 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมี
 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.99 คือ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ย
 อยู่ที่ 4.80–5.00 โดยทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความเป็นไปได้
 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.93 คือ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.60–5.00 โดยทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมิน
 ความเป็นประโยชน์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.94 คือมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด
 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.70–5.00 คือ มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

5.1.4 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 กาฬสินธุ์ เขต 2

ผู้วิจัยได้ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 กับนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโพธิ์สมเอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 กาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 30 คน พบว่า

การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 หลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยสามารถสรุปผลการเปรียบเทียบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนาเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.73 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.72 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.37 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.16 ด้านการรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวมก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.63 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.92 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.53 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.52 ด้านการถือเป็นหน้าที่ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.40 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.89 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.87 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.15 ด้านการเคารพสิทธิ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.97 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.69 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.93 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.05 และด้านการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.10 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.92 หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.22

ผลการเปรียบเทียบการมีจิตสาธารณะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบโดยรวม สรุปว่า ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.83 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.76 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 86.90 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.85 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลอง พบว่า หลังการทดลองของนักเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่า ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 หลังจากที่ได้ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลทำให้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นดีขึ้นจากก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา

ดังนั้นจึงเป็นไปตามสมมุติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ผลการวิจัยดังกล่าว ได้สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ จึงอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามที่นำเสนอนี้ สามารถใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้

5.2 อภิปรายผล

ข้อค้นพบการวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดความเข้าใจ และได้สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีข้อค้นพบที่น่าสนใจและสามารถอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

จากการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ และ 35 ตัวชี้วัด ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ มี 4 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 การรับผิดชอบในการใช้ของส่วนรวม มี 10 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 การถือเบี่ยงหน้าที่ มี 7 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 4 การเคารพสิทธิ มี 4 ตัวชี้วัด และองค์ประกอบที่ 5 การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มี 10 ตัวชี้วัด

จากองค์ประกอบและตัวชี้วัดดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วประเมินยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่างค์ประกอบ และตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ทั้งด้านความเหมาะสมด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ถือว่ากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่างค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวนักเรียน ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพราะการมีจิตสาธารณะเป็นการปลูกฝังให้ตัวผู้เรียนเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการทำให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งด้านปัญญา และด้านจิตใจ จึงจะถือได้ว่าเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีสำนึกสำนึกเพราะการศึกษาจะทำให้มนุษย์เป็นคนที่มีความดีโดยสมบูรณ์นั้น ต้องมีกระบวนการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่มาด้วยเสมอ (จุมพล พูนภัทรชีวิน, 2550, น. 23) ซึ่งการส่งเสริมให้นักเรียน ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน มีจิตสาธารณะ จึงเป็นแนวทางหนึ่ง

ที่จะส่งเสริมในด้านเจตคติของนักเรียน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมือง และเห็นความเท่าเทียมของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ส่งผลให้ประเทศขับเคลื่อนอำนาจประชาชน อันเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย แต่หากนักเรียนขาดจิตสาธารณะ ไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองรวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น จะเจริญเติบโตไปเป็นประชากรที่ไม่รู้จักพึ่งตัวเอง รวมทั้งจิตใจคับแคบ ไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคี ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดผลเสียในระบบสังคม ซึ่งองค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรัตน์ ขวัญบุญจันทร์ (2560, น. 52) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสรุปอ้างอิง ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 9 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนมี 3 ตัวชี้วัด 2) การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสิ่งดีงามต่อส่วนรวม มี 2 ตัวชี้วัด 3) ความรับผิดชอบดูแลรักษาสาธารณสุขสมบัติ มี 2 ตัวชี้วัด และ 4) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติร่วมกัน มี 2 ตัวชี้วัด ยังสอดคล้องกับปิยะธิดา วรญาโณปกรณ์ (2563, น. 169) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้และแนวทางการส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบความช่วยเหลือผู้อื่น 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ การแนะนำ และแก้ปัญหาให้ผู้อื่น การอำนวยความสะดวกให้ผู้อื่น และการแบ่งปันบริจาคทรัพย์สินของ 2) องค์ประกอบการดูแลสมบัติส่วนรวม 3 ตัวบ่งชี้ได้แก่การใช้และรักษาสมบัติส่วนรวม การสอดส่องดูแลสมบัติส่วนรวม และการวางแผนการใช้ของส่วนรวม 3) องค์ประกอบการเคารพสิทธิส่วนรวม 3 ตัวบ่งชี้ได้แก่การปกป้องเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น การแบ่งปันการใช้ของส่วนรวม และการให้เกียรติรับฟังความคิดเห็น 4) องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อส่วนรวม 4 ตัวบ่งชี้ได้แก่การมุ่งมั่น ตั้งใจแก้ปัญหาส่วนรวม การทำหน้าที่ที่ได้รับด้วยความเต็มใจ การปฏิบัติตามกฎระเบียบสังคม และการร่วมทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และ 5) องค์ประกอบ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4 ตัวบ่งชี้ได้แก่ การลดการใช้ที่ฟุ่มเฟือย การใช้อย่างประหยัดคุ้มค่า การสงวนดูแลรักษา การปรับปรุงนำกลับมาใช้ใหม่

5.2.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งอธิบายได้ว่า ครูในสถานศึกษาขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะในทุกชั้น และยิ่งในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นวัยที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นวัยที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มที่จะเป็นผู้ใหญ่ และเป็นวัยที่ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ และครู เมื่อเทียบกับขั้นจริยธรรมของ Kohlberg (1976) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีอายุประมาณ 12-15 ปี อยู่ในระดับที่ 2 คือระดับจริยธรรมตามกฎ เกณฑ์สังคม และอยู่ขั้นที่ 3 ของความคาดหวังและการกระทำให้เกิดการยอมรับในสังคม ขั้นนี้ถือว่าการประพฤติตน ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือกลัวทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น การแสดงพฤติกรรมของเด็กจะไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมาที่จะเกิดแก่ตนเอง แต่ถือความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสำคัญ จึงเป็นวัยที่สมควรได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะมากที่สุด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553, น. 60) เพราะการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะจะให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการสำรวจสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เพื่อที่จะได้พัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ นวัตกรรม หอมสิน (2556, น. 228) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยได้ทำการการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า จากการสำรวจปัญหาที่ต้องการพัฒนามากที่สุดคือ ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนซึ่งเป็นเรื่องของนักเรียนที่มีความประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ตามหลักสูตรกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการมีจิตสาธารณะ ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการที่นักเรียนขาดความตระหนักในเรื่อง

การมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหา และยังขาดความรู้ อีกทั้งความเข้าใจในการที่จะพัฒนา ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายมีความต้องการที่จะร่วมกันพัฒนาในด้านนี้ต่อไป

5.2.3 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 โดยได้มีการวางแผนในการลงพื้นที่ศึกษาโรงเรียนที่มีผลงานปฏิบัติที่เป็นเลิศที่มีการพัฒนานักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีจิตสาธารณะ จากนั้นผู้วิจัยได้มีการสร้างรูปแบบและคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้น แล้วได้นำเสนอกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน เพื่อยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยประกอบด้วย 7 กิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กิจกรรมปลูกพลังความดี 2) หัวใจอาสา 3) ศูนย์รวมแห่งน้ำใจ 4) รู้จักใช้ รู้จักรักษา 5) ฉันทุหน้ำที่ 6) เคารพสิทธิ วิถีคนไทย และ 7) พลังแห่งความดี มีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ผู้วิจัยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างประสบการณ์ (E: Experience) ขั้นที่ 2 ขั้นสะท้อนคิด (R: Reflection) ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างข้อสรุปแนวคิด (C: Concept) และ ขั้นที่ 4 ขั้นประยุกต์ใช้แนวคิด (A: Action) ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าระดับความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความเป็นไปได้ของคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด จะเห็นว่าผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงว่าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะได้จริง สอดคล้องกับคำพินิจ งานงกิจ (2556, น. 231) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้ทำการสร้างรูปแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีจิตสาธารณะ พบว่าประกอบด้วย 4 กระบวนการได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ (Instruction = I)

มีการพัฒนาเป็น 2 ขั้นตอน คือ การพัฒนาด้วยเทคนิควิธีการ (Learning Technique = LT) และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process = LP) 2) การจัดกิจกรรม (Activity = A) เป็นการจัดประสบการณ์ให้กับนักเรียนหลังจากการเรียนรู้ เพื่อให้การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมีวิธีการหลากหลายที่เหมาะสม มี 4 ลักษณะ คือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมชุมนุมหรือกิจกรรมชมรม กิจกรรมอิสระและกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพื่อสังคม 3) การมีส่วนร่วมกับชุมชน (Community Participation = Co) เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกับชุมชนในการทำกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะ และ 4) การสร้างภาวะผู้นำ (Leadership = L) เป็นการพัฒนาสร้างตัวแบบนักเรียนให้มีภาวะผู้นำจิตสาธารณะ เพื่อที่นักเรียนจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาตนเองต่อไปยังสอดคล้องกับชาติ อุ่นเรือน (2560, น. 207) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 ซึ่งได้ทำการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 13 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมใจเข้าใจ เรายังกันตัวเอง ฮีโร่ในตัวฉัน การค้นหาบุคคลดีเด่นต้นแบบ ภาษาดอกไม้ให้พ่อแม่ ใช้เทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าจาก Smart phone 7) กิจกรรมอาชีพที่ใฝ่ฝัน การทำงานที่ประสบผลสำเร็จ ใส่ใจทำความดีในโรงเรียน อาสาพัฒนาพาสูใจ การปรับตัว ไปไม่เต็มพลัง และสุดยอดเด็กดีศรียางชุม

5.2.4 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้สร้างขึ้นไปใช้กับกลุ่มผู้ร่วมทดลอง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโพธิ์สนธิอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 30 คน ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้แบบทดสอบระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 53.83 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.76 ค่าเฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 86.90 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.85 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลองพบว่า หลังการพัฒนาของนักเรียนสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่า ผลการพัฒนาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนโพธิ์สนธิอนุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

หลังจากที่ได้ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแล้วมีผลทำให้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นดีขึ้นจากก่อนการทดลองใช้รูปแบบ จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนในระหว่างที่ทำการทดลอง ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะโดยครู โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะ และเป็นการประเมินตนเองของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินตนเองในการปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะของนักเรียน พบว่า พฤติกรรมของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเป็นอย่างมาก ได้แก่ พฤติกรรมในการอาสาทำประโยชน์ให้โรงเรียน การช่วยเหลือผู้ปกครอง ช่วยเหลือคุณครูและเพื่อน พี่ น้อง ในโรงเรียน การมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของที่ตนเองมีอยู่ให้ผู้อื่นอยู่เสมอ การมีน้ำใจกับเพื่อนในห้องเรียนและเพื่อนนอกห้องเรียน พฤติกรรมความรักโรงเรียนต้องการให้โรงเรียนสะอาดน่าอยู่ โดยการช่วยกันเก็บขยะและไม่ทิ้งเศษขยะในพื้นที่บริเวณโรงเรียน การช่วยกันดูแลความสะอาดทรัพย์สินสมบัติที่เป็นของส่วนรวมในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เก้าอี้ ประตู หน้าต่าง ห้องน้ำ โดยการไม่ขีดเขียนหรือทำลายให้เกิดความเสียหาย การเห็นคุณค่าของทรัพยากรในโรงเรียน เช่น ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดพัดลม เมื่อไม่ใช้แล้ว ไม่นำโทรศัพท์มาเสียบแบตเตอรี่ทิ้งไว้ในห้องเรียน ปฏิบัติตนตามกฎหมายของโรงเรียน มีความรับผิดชอบมาเข้าแถวเคารพธงชาติตรงต่อเวลา ทั้งยังมีการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับทางวัดและชุมชนอีกด้วย จากผลการทดลองดังกล่าวสอดคล้องกับ นรินทร คุณเมือง (2559, น. 169) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลย-หนองบัวลำภู พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะดีขึ้นหลังการทดลองใช้รูปแบบได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับสิริรัฐกาญจนโพธิ (2558, น. 141) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า คุณลักษณะจิตสาธารณะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายถึงนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้น โดยเน้นการให้นักเรียนได้เรียนรู้จากต้นแบบจิตสาธารณะอย่างแท้จริง ทำให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้มีคุณลักษณะจิตสาธารณะ มีการกำหนดเป้าหมายและวางแผนในการปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณลักษณะจิตสาธารณะ มีการกำกับตนเองให้ปฏิบัติตามเป้าหมายและแผนที่กำหนดไว้ และมีการเสริมสร้างให้นักเรียนได้รับรู้ศักยภาพในการปฏิบัติตนด้านจิตสาธารณะของตน ซึ่งขณะที่นักเรียนได้เรียนรู้ต้นแบบคุณลักษณะจิตสาธารณะ กำกับตนเอง

และรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น นักเรียนได้รับการพัฒนาจิตใจให้เกิดความรักความเมตตา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมตามแนวคิดการศึกษาอย่างใคร่ครวญ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 สำหรับนักวิจัยที่สนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อาจนำรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น เด็กและเยาวชนในสถานฝึกอบรม นักศึกษาระดับอุดมศึกษา นักศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา หรือนักศึกษาสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

5.3.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ควรนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ไปปรับใช้ในการพัฒนาผู้เรียนด้วย กระบวนการนโยบาย การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การมีส่วนร่วมกับชุมชนและ การสร้างภาวะผู้นำนักเรียนทั้ง การบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระหรือจัดเป็นรายวิชาในโครงสร้างหลักสูตร การอบรมประชุมสัมมนา

5.3.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสร้างความตระหนักให้ครูเห็นความสำคัญในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนและร่วมกันเสริมสร้างให้เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรศึกษาองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในองค์ประกอบอื่น ๆ

5.3.2.2 ควรทำการศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่องโดยใช้ระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น เพื่อจะได้ทราบถึงพัฒนาการของนักเรียนในองค์ประกอบอื่น ๆ